

Lele

100

LET ŽIVLJENJA
PODJETJA

Predgovor

*P*okopališka dejavnost oziroma vzdrževanje pokopališč je bilo pred več kot 100 leti, okoli leta 1900, v cerkvenih, pogrebna pa v zasebnih rokah. Zasebna pogrebna podjetja so prevoze in pogrebe v Ljubljani takrat opravljala na podlagi dovoljenja deželne vlade. Ker pa občani in občina z njihovim delom niso bili zadovoljni, saj so stremela le k dobičku, je mesto Ljubljana sklenilo, da bo zaščitilo meščane in javni interes tako, da bo ustanovilo svoj mestni pogrebni zavod.

Zaradi tega je ljubljanski občinski svet 13. junija 1913 pri kranjski deželni vladi vložil prošnjo za podelitev koncesije, da bi pogrebno obrt lahko opravljala tudi občina. Deželna vlada je prošnji ugodila 27. oktobra 1913, ko je Mestni občini ljubljanski izdala koncesijo za opravljanje pogrebne dejavnosti. Mestni pogrebni zavod je začel poslovati 1. avgusta 1914, kar pomeni, da od tega prelomnega trenutka mineva natanko 100 let.

Pogled na pokopališča se je v teh 100 letih zelo spremenil. Ljudje so se znebili negativnih predsodkov in so jih začeli množično obiskovati. V Ljubljani tretjina obiskovalcev pokopališče obišče enkrat na teden, tretjina pa enkrat na mesec. Tistih, ki pokopališče obiščejo le na dan spomina na mrtve, je le nekaj odstotkov. Prav zato so bila v zadnjih desetletjih prizadevanja podjetja Žale usmerjena v ozaveščanje javnosti o širšem pomenu pokopališč. Tudi s pomočjo mednarodnega Združenja pomembnih evropskih pokopališč ASCE, v katerem smo ves čas aktivno delovali.

Na ta način tudi širša družba počasi spoznava, da pokopališča niso več zgolj ograjeni prostori,

namenjeni pokopavanju in spominu na umrle, pač pa mnogo več – so tudi kulturna dediščina, parki in turistične znamenitosti. Skratka, so prostori, kjer se povezujejo in prepletajo sedanost in preteklost, umetnost in narava. Poleg zgodb navadnih ljudi pripovedujejo tudi zgodbo o odnosu mesta do kulture, do zgodovine, do vsega, kar je lepo. Nadalje pripovedujejo zgodbo o slovenstvu, saj so tu svoj zadnji počitek našle številne znane osebnosti, velikani naše zgodovine: pesniki, pisatelji, kiparji, slikarji, skladatelji, arhitekti, igralci, inženirji, politiki, športniki itd. Prav tako je na njem veliko pokopališč iz I. in II. svetovne vojne. Posebno smo ponosni na Plečnikove Žale, ki so edini tovrstni objekt v Evropi, ki mu je bil leta 2007 podeljen znak evropske dediščine. So zagotovo najizvirnejša rešitev pokopališke arhitekture 20. stoletja in jih v strokovni in širši javnosti občudujejo po vsem svetu. V njihovo urejanje in vzdrževanje v podjetju Žale že leta vlagamo veliko lastnih sredstev in truda.

V vsakem mestu je treba obiskati vsaj dva kraja: tržnico in pokopališče. Tržnica odraža sedanji utrip mesta, pokopališče pa sedanjega in preteklega. V prostorskem pogledu je omrežje javnih pokopaliških parkov del zelenih površin posameznega mesta. V organizacijskem pogledu koncept pomeni postopni prehod na mestna pokopališča, ki jih prebivalci izbirajo glede na značilnosti, kvalitete, posebnosti posamezne lokacije in vsaj v pretežni meri ne več glede na teritorialno pripadnost. Takšno je npr. pokopališče Žale, ki je dejansko eden največjih ljubljanskih parkov in hkrati muzej na prostem. Ker so kulturne poti na pokopališčih katalizator

Naše poslanstvo, na katerega smo zelo ponosni, je zagotavljati prebivalcem MOL gospodarsko javno službo pogrebne in pokopališke dejavnosti ter jo dopolnjevati s tržno, pri tem pa varovati okolje in kulturno dediščino ter delovati kot družbeno odgovorno podjetje. Na ta način dosega mo zadovoljstvo naročnikov in uporabnikov naših storitev, zaposlenih, lastnika in širše javnosti.

lokalnega razvoja turizma, si že nekaj let prizadevamo tudi za vključitev pokopališč v turistično ponudbo mest. V okviru ASCE deluje Pot evropskih pokopališč (European Cemeteries Route). Predstavlja novost v turistični ponudbi in ima velik razvojni potencial.

Tekom let smo spoznali, da je poslovna uspešnost podjetja tesno povezana z zaposlenimi: s skrbjo za dobre odnose med zaposlenimi, za izboljšanje delovnih pogojev, za sodelovanje s sindikatom, svetom delavcev in vsemi zaposlenimi. Vse to negujemo ter dopolnjujemo in nadgrajujemo še z učinkovitimi in odgovornimi odnosi med direktorjem, nadzornim svetom in lastniki.

Veliko pozornost posvečamo spoštovanju pokojnikov in njihovih svojcev, ohranitvi naravnega človekovega okolja in območij oblikovane narave, varovanju pokopališč kot kulturno-zgodovinskih spomeniških območij, zagotavljanju in stalnemu izboljševanju kakovosti naših storitev, odnosu do strank in

obiskovalcev pokopališč, razvoju dejavnosti ter obvladovanju celotnega procesa poslovanja.

Pogrebne in pokopališke storitve opravljamo na visokem nivoju kakovosti ter pri tem izvajamo koncept »vse na enem mestu«, ki uporabnikom prihrani nepotrebne poti in izgubo časa. Vzdrževanje pokopališč izvajamo v skladu s programom vzdrževanja in pri tem zagotavljamo enak standard na vseh pokopališčih, ne glede na velikost, oddaljenost ali lastništvo posameznega pokopališča. Ker izgubo v gospodarski javni službi pokrivamo iz dobička tržnih dejavnosti, naročniki in uporabniki naših storitev ne občutijo možnih posledic negativnega poslovanja gospodarske javne službe.

Predvsem pa si na vse te načine prizadevamo ohranjati živo tisto, kar ne sme nikoli potoniti v pozabo.

Mag. Robert Martinčič
direktor družbe

Foto: Stane Jeršič

V tem hitrem in nepopustljivem tempu življenja so le redki trenutki in kraji, kamor se lahko v tišini umaknemo od vsakdana in se prepustimo mislim ... ali spominom. Ljubljanske Žale, zelena oaza miru sredi mesta, so eden takšnih spokojnih koticov.

S pridihom Plečnikove genialne preprostosti, z bogatimi arhitekturnimi in kiparskimi umetninami ter s pestro in estetsko floro, ki pritegne pozornost v vseh letnih časih, so eno najlepših evropskih pokopališč in del pomembne slovenske in evropske kulturne dediščine.

V Mestni občini Ljubljana smo na vse mednarodne certifikate in priznanja, ki jih podjetje Žale, d. o. o. redno prejema, izredno ponosni. Dobro se zavedamo, da so zanje v prvi vrsti zaslužni ljudje. Ljudje so tisti, ki so že pred stoletjem prepoznali višji javni interes v opravljanju pokopališke in pogrebne dejavnosti in ki podjetju dan za dnem dajejo življenjsko energijo. Zaradi zaposlenih, ki dihajo skupaj z

zgodovino, okolico in pomenom svojega podjetja, je to danes napredno, vizionarsko ter družbeno in okoljsko odgovorno.

Od leta 1914 smo skupaj prehodili dolgo pot, uvedli neštete novosti, tudi med prvimi na svetu, v interesu vseh občanov skrbeli za kulturno, zgodovinsko in naravno bogastvo sredi prestolnice ter ga spremenili v edinstven muzej na prostem. Verjamem, da se tako Ljubljančani kot obiskovalci v njem radi sprehajajo in srečujejo; tudi sam se jim z veseljem pridružim, saj so Žale eden izmed tistih parkov, ki so mi osebno najbolj pri srcu.

100 let je le majhen delček večnosti, a dovolj velik in pomemben, da izdaja pravi odnos družbe do spomina na pokojne: skrb, spoštovanje ter občutek za lepoto in harmonijo.

Zoran Janković
Župan Mestne občine Ljubljana

BOLJ ŽIVE
KOT KDAJKOLI
PREJ

100 LET PIONIRSTVA

Ta visoka, okrogla obletnica obstoja že sama po sebi zgovorno priča o vseh preživetih zgodovinskih prelomnicah, obeh svetovnih vojnah, številnih družbenih spremembah, odtisih velikih ustvarjalcev in naglem tehnološkem razvoju. Vse naštetu je brez dvoma pomembno zaznamovalo tudi razvoj Žal vse do današnjega dne.

Žale danes niso zgolj javno podjetje Mestne občine Ljubljana, niso le zavod s cvetličarsko, vrtnarsko in kamnoseško dejavnostjo, niso le upepeljevalnica in prav gotovo niso le pogrebni zavod s pokopališkimi in pogrebnimi dejavnostmi.

So pokopališče Sostro, Bizovik, Štepanja vas, Dravljje, Stožice, Polje, Šentvid, Vič, Rudnik, Črnuče, Šentjakob, Šmartno pod Šmarno goro, Janče, Prežganje, Javor, Mali Lipoglav, Šentpavel. In so Plečnikove, Nove in Stare Žale. So milijon obiskovalcev letno. So drevesa, zelenje, senca in park. So hortikultura, zgodovina in kultura.

V cvetoberu evropske dediščine

Pokopališče Žale je vključeno na seznama Združenja pomembnih evropskih pokopališč (ASCE) in Pot evropskih pokopališč (ECR). Je del kulturno-zgodovinskih spomeniških območij, z arhitekturnimi in umetniški presežki samega pokopališča kot takega in grobov z zgodovinsko vrednostjo. Žale so pomembna zapuščina slovenske kulturne dediščine in pravcati muzej na prostem. Izmed vseh 18 pokopališč, ki jih podjetje upravlja, so Žale eno najlepših in najbolj priznanih evropskih pokopališč. Poleg domačega naziva kulturnega spomenika državnega pomena, je Odbor za evropsko dediščino leta 2007 Plečnikovim Žalam – Vrtu vseh svetih – kot edinemu tovrstnemu objektu v Evropi podelil znak evropske dediščine.

V stoletni zgodovini je v podjetju prišlo do številnih in velikih sprememb, izboljšav ter prebojev, nespremenjen pa ostaja status najstarejšega in največjega panožnega podjetja v Sloveniji – podjetja, ki tudi v 21. stoletju nadaljuje svojo tradicijo pionirstva ter narekovanja trendov v panogi.

Pomembnejše moderne prelomnice

Žale so leta 2001 kot prve v Sloveniji odprle **Park zvončkov**, prostor namenjen izključno pokopavanju umrlih in mrtvorojenih otrok.

Leta 2003 je sledila **prenova poslovilne dvorane** na Kerševanovih Žalah, ki odtlej omogoča spremljanje pokojnika pri upepelitvi.

Leta 2005 so za potrebe upepeljevanja odprle še četrto peč, tokrat z napravo za ohlajevanje dimnih plinov. Leto presežkov pa še ni bilo zaključeno. Pri opravljanju pogrebov so začele uporabljati **električno vozilo**, tako za prevoz pokojnikov kot tudi ljudi, ki težko hodijo.

V pomoč uporabnikom pokopališča so za lažjo orientacijo postavile **prva informacijska panela – infomata** na pokopališčih v Sloveniji. Infomata omogočata povezavo na spletno stran podjetja in s tem dostop do iskalnika grobov ter urnika pogrebov in pošiljanje elektronskih razglednic s fotografijo obiskovalca ali Plečnikovih Žal. Omogočata tudi informiranje obiskovalcev o več kot 2.000 pomembnih pokojnikih in nagrobnih obeležjih. V ta namen infomata uporabljata podatke iz knjige Ljubljanske Žale — vodnik po pokopališču avtorice Milene Piškur.

Kot zadnjo noviteto v omenjenem letu so postavile **prvi svečemat**, ki obiskovalcem omogoča nakup raznovrstnih ekoloških sveč.

V skladu s trendom neprestanega izboljševanja so leta 2007 postavile nov mejnik na globalni ravni: **kot prvo podjetje na svetu** so ponudile možnost **internetnega prenosa pogrebne svečanosti**. Ta je prvenstveno namenjen tistim, ki se pogreba ne morejo udeležiti, s koriščenjem storitve pa lahko kljub bolezni ali službeni odsotnosti pogrebu vseeno prisostvujejo. Za inovacijo so bile nagrajene z bronastim priznanjem Gospodarske zbornice Slovenije.

Smernice informacijske tehnologije so nakazovale posodobitev spletne strani, ki so jo še v istem letu opremile s **spletnim iskalnikom grobov** – spet, **prve v Sloveniji**. Iskalnik izriše pot od najbližjega vhoda do oddelka in označi iskani grob. Načrt z vrisano potjo se lahko tudi natisne. S klikom na tretji zavihek »slavni« se prikažejo biografski podatki o pokojniku, ki so prav tako navedeni v knjigi Ljubljanske Žale – vodnik po pokopališču avtorice Milene Piškur.

Leta 2013 sta bila ob dnevih dediščine evropskih pokopališč obiskovalcem pokopališča Žale predstavljena dva **brezplačna mobilna vodiča ARtour**: mobilni vodič Plečnikove Žale – Vrt vseh svetih ter mobilni vodič Park miru – pokopališče Žale. Slednji je bil v 2014 nadgrajen s tremi novimi tematskimi sklopi: Pisatelji in pesniki, Igralci ter Vojna grobišča. Aplikacija preko navigacijske naprave (GPS) v pametnem telefonu obiskovalcu pokaže, kje se nahaja, ter nudi ustrezno vsebino. Preko zemljevida znotraj sklopov prikaže vse pomembne točke, zlasti točke v neposredni bližini, vodi od ene točke do druge ter pri vsaki samodejno prikaže informacije v slikovni in tekstovni obliki.

Leta 2014 so Žale prve v Sloveniji vzpostavile **mobilno različico iskalnika grobov**, ki se uporablja s pomočjo pametnih telefonov. Na načrtu pokopališča se prikaže trenutna lokacija in pot od te lokacije do groba. Naprava ves čas prikazuje uporabnikovo gibanje in trenutno lokacijo ter ga pripelje do groba.

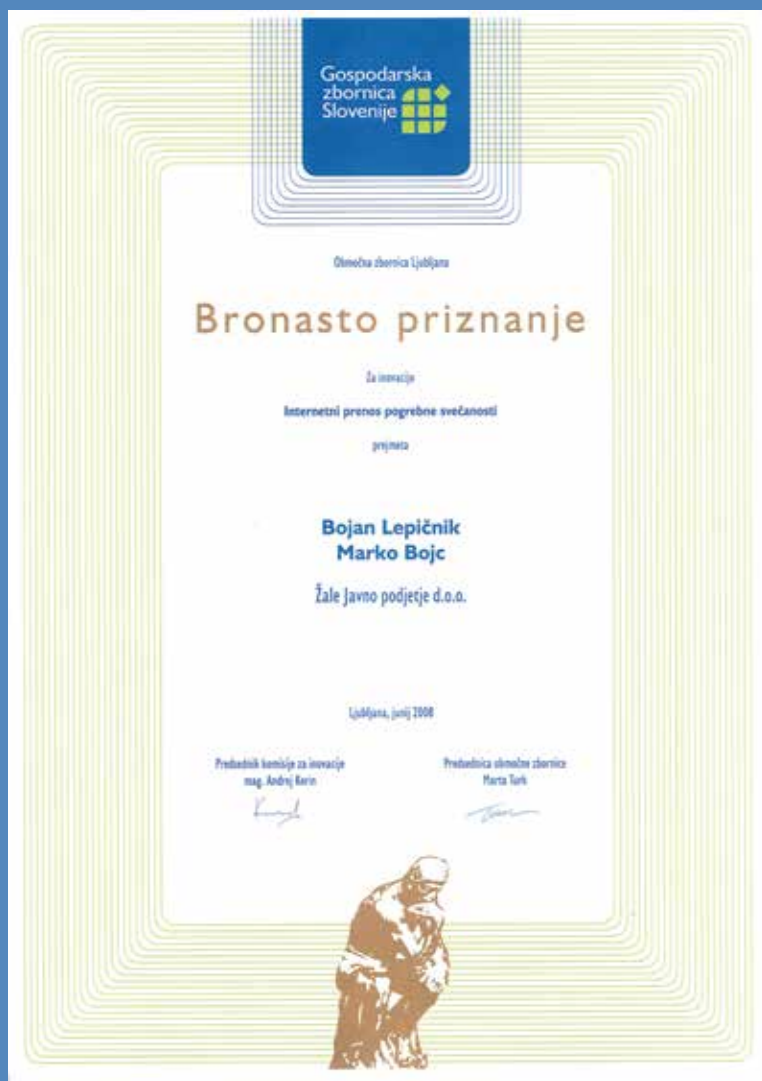
Aplikacija ARtour

Park zvončkov

Električno vozilo

Smo ponosni lastniki priznanj in certifikatov:

- Mednarodni standardi ISO 9001 za kakovost, ISO 14001 za varstvo okolja in OHSAS 18001 za varnost in zdravje pri delu
- Certifikat Družini prijazno podjetje
- Nagrada Zbornice Komunalnega gospodarstva na Gospodarski zbornici Slovenije za 100 let uspešnega delovanja
- Bronasto priznanje Gospodarske zbornice Slovenije za inovacijo internetni prenos pogrebne svečanosti
- Zaveza »učelne se podjetje«

Predsednik Zbornice komunalnega gospodarstva
Janko Kramžar predaja nagrado direktorju
družbe Žale, d. o. o. mag. Robertu Martinčiču

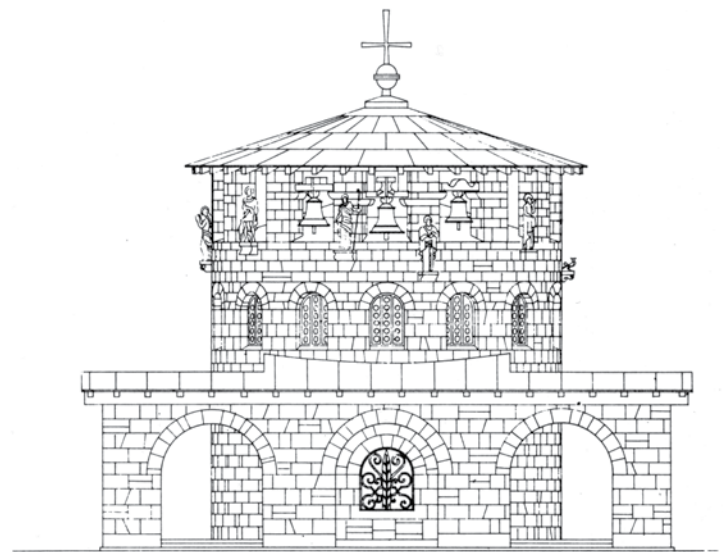

*V*ELIKI TRIJE ARHITEKTURE
POKOPALIŠČA ŽALE

Jože Plečnik

1872–1957

Obraz na nekdanjem bankovcu za petsto tolarjev, častni meščan slovenske prestolnice, Prešernov nagrajenec in pedagog – vse prej pa še prvo ime slovenske arhitekture. Danes se po njem imenuje nagrada za dosežke pri oblikovanju slovenskega okolja, ob Praškem gradu stoji njegov doprni kip, vse od Dunaja preko Prage pa do Ljubljane stojijo njegove arhitekturne stvaritve in urbanistične rešitve.

Plečnik je kmalu po šolanju v Gradcu in na Dunaju – tudi pod mentorstvom Otta Wagnerja – leta 1901 prav tam odprl lasten arhitekturni atelje. V vlogi profesorja se je naprej podal v Prago, kasneje še v Ljubljano, kjer je v medvojnih letih tudi sodeloval pri njenih velikopoteznih mestnih ureditvah.

Ime si je ustvaril z arhitekturnimi načrti in urbanističnimi rešitvami Tromostovja, Tržnice, Kongresnega trga, Tivolija in nabrežja Ljubljanice. Pripravil je projekt izgradnje Narodne univerzitetne knjižnice, Uršulinske gimnazije, Orlovskega stadiona za Bežigradom, cerkva in Plečnikovih Žal. V času poučevanja in delovanja v tujini je med odmevnejšimi projekti vodil prenovo praškega gradu, zgradil Cerkev Presvetega srca Jezusovega, na Dunaju pa znani stavbi Zacherlovo palačo in cerkev sv. Duha.

Plečnikove Žale

Desetletje po prvi svetovni vojni je Ljubljana želela slediti zgledom ostalih evropskih mest in reformirati tradicionalni način pokopavanja. Vzajemno z vse večjimi zahtevami po novih pokopaliških površinah je nastopil čas za prenovo, ki so jo zaupali ravno Jožetu Plečniku. Osnovno zamisel enovite večnamenske mrtvašnice je spremenil in dopolnil z idejo kompleksa Vrta vseh svetih, zasnovanega kot urejen sprehajalni park. Med najznamenitejše objekte spadajo Vhodni portal, ki simbolično ločuje mesto živih od mesta mrtvih, ter posebne mrliške kapelice, ki so bile namenjene posameznim ljubljanskim župnijam. Plečnikove Žale so edini tovrstni objekt v Evropi z znakom evropske dediščine.

Marko Mušič

1941–

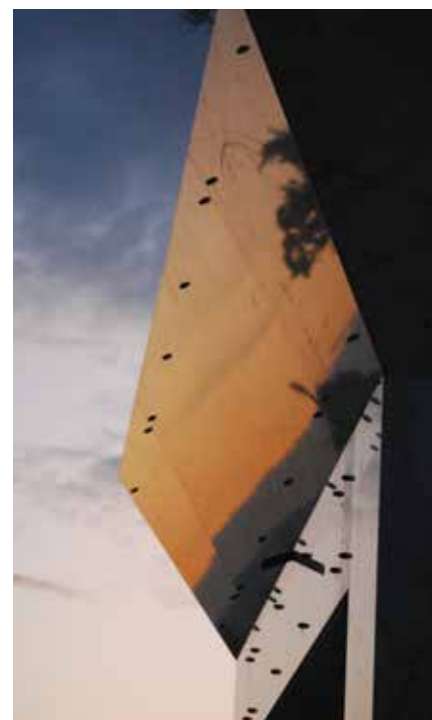
Marko Mušič je slovenski arhitekt, rojen v prav taki družini – Vladimir Braco Mušič, Marjan Mušič, Marjan Mušič mlajši, Vladimir Mušič in Miklavž Mušič –, ki je na slovenskem prostoru pustila močan arhitekturni in urbanistični pečat. Leta 1966 je pod mentorstvom arhitekta Edvarda Ravnikarja diplomiral na ljubljanski Fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo ter nadaljeval z izpopolnjevanji na Danskem in v ZDA. Že leto kasneje se je na Bienalu mladih v Parizu s projektom Vila Bled predstavil širši strokovni javnosti, svoje delo pa nadaljeval z uspešno osvojenimi natečaji in arhitekturnimi stvaritvami kulturnih objektov po različnih regijah nekdanje Jugoslavije.

Je redni član Evropske, dopisni član štirih tujih, od leta 2008 podpredsednik, v letu 2014 pa je bil predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V obsežnem opusu arhitekturnih zamisli in realizacij beleži različne projekte sakralnih in izobraževalnih objektov, kulturnih središč in knjižnic, trgov in poslovno-prometnih stavb, vil, spominskih obeležij, prenovitev, spominskih parkov in pokopališč.

Mušičeve Žale

Prav Mušič je arhitekturni oče Novih Žal na osrednjem ljubljanskem pokopališču. Po vzoru antičnih elementov in v skladu z oblikovanjem predhodnika Jožeta Plečnika je realiziral idejo mesta mrtvih z osrednjimi geometrično postavljenimi grobnimi polji, ob katerih tečejo z zelenjem obraščene poti. Prav poseben sloves uživa z umetnimi griči ustvarjena parkovna površina Gaj spomina, ki je kot prvi prostor v Sloveniji namenjen raztrosu pepela umrlih:

»Obodni park, prostor za razsip pepela sem moral z nečim povzdigniti in tako ločiti od vseh drugih zelenic v mestu. Iskal sem motiv, ki bi imel silovitost sporočila, a tudi povezavo z našo deželo in z našo kulturo. Spomnil sem se na gomile, pravadne oznake poslednjih bivališč naših najstarejših prednikov, ki so posejane po vsej Sloveniji in ki mnogim krajem dajejo imena. Te gomile, tumuli, so v pokrajini še vedno ohranjena pričevanja grobov iz davnih časov; pričevanja pokopavanja svojih bližnjih, s čimer je, kot pravijo antropologi, človek šele postal človek. Lep primer s hrasti poraslih gomil staroselcev je nedaleč od Žal za vasjo Breg na Sorškem polju. Zaobljene vzpetine v obodnem parku Žal ustvarjajo novo, umetno in sanjsko pokrajino, ki je, prav tako kot pravadne gomile, nastala s posvečenim namenom in najglobljim sporočilom. Novodobna nekropola je s tem dobila še asociacijo na prazgodovino,« pojasnjuje Marko Mušič.

Peter Kerševan

1938

*R*ot diplomant je zaključil Fakulteto za arhitekturo, kasneje je študiral umetnostno zgodovino in etnologijo, kar mu je zelo koristilo pri nadaljnjem delovanju, ki ni bilo nikdar omejeno na en sam geografski prostor. Svoje arhitekturne rešitve je udeleževal vse od Mongolije do Sibirijske, Kube in Iraka, pa do afriške otoške države Sao Tome in Principe ter azijskega Nepala. Nazadnje je na mednarodni sceni sodeloval pri načrtovanju objekta v švedskem Stockholmu in muzeja na Kitajskem, sicer pa se bolj kot ne posveča objektom, ki so vezani na arhitekturno tradicijo.

Prvi projekt, s katerim se je uveljavil, je bila blagovnica v Idriji. Zanj je prejel nagrado Prešernovega sklada. Svoje znanje o arhitekturi in delovno obdobje v Iraku je združil v knjigi o arhitekturni tradiciji Iraka. Svoj pečat je pustil tudi v grafiki, je namreč avtor logotipa in grafične podobe tovarne Ciciban, hotela Histron, Ona – on in številnih drugih.

Kerševanova upepeljevalnica

Kerševan je bil od nekdaj posredno navezan na Žalah. Njegov oče je bil namreč gradbeni delovodja in je v času gradnje Plečnikovih Žal zanj opravljal prav to vlogo. Leta 1976 pa se je Žal lotil tudi Peter Kerševan. Zmagal je na slovenskem natečaju za upepeljevalnico in v pičlih dveh mesecih razvil idejo objekta z upepeljevalnico, poslovnimi dvoranami, mrliškimi vežicami in upravno stavbo.

»Naš cilj je bil postaviti objekt na Žalah, ki bo dejansko neviden. To je bil ogromen program, preko 5.000 kvadratnih metrov funkcionalnih površin, skritih pod zeleno streho. To je bila prva zelena streha pri nas. Vodilna misel je bila, da zelenje iz zunanosti sega tudi v objekt. Vedno pa še v povezavi z vodo. Včasih je bila tam fontana. Iz vrha si videl, kako voda izvira iz kamna in oplaja z novim življenjem: potem, ko si preminil, iz tebe še nekaj izvira. To je bila poanta objekta. V sredi pa smo načrtovali takšno cezuro, kjer svetloba iz strehe pada v vse etaže – zaradi narave dela zaposlenih smo jim hoteli dati malo zraka in sonca. Ključna nota, tako krematorija, kot ostalih mojih objektov, pa ostaja povezava z naravo in čim manjše poseganje vanjo,« pripoveduje Peter Kerševan.

ZALE, D. O. O. LETA 2014 V SLIKI

Člani kolegija

Mag. Robert Martinčič, direktor

Skrajno levo:
Mojca Hucman,
vodja Splošne in tržne
dejavnosti

Levo:
Domen Kokalj,
vodja Sprejemne pisarne

Skrajno desno:
Zoran Kramžar,
vodja Službe za nabavo

Desno:
Goce Stojanovski,
vodja Tehnične službe

Skrajno levo:
Renata Cimperman,
vodja Cvetličarstva
in vrtnarstva

Levo:
Katja Tekavec,
poslovna sekretarka

Vozniki pokojnikov

Upepeljevalnica

Grobarji

Od leve proti desni: Milenko Žižak, Marjan Štarkel, Gabrijel Blaznik, Stanko Janež, Franc Tekavec

Priprava groba

Gabrijel Blaznik

Franc Tekavec, Stanko Janež

Vzdrževalci

Stojijo od leve proti desni: Robert Maselj, Bojan Grčar, Stanko Droftina, Jože Zupanc, Jože Peterc, Darko Jakovac, Luka Srakar, Mitja Zakrajšek, Gregor Strle, Janez Jani Kraševac, Jan Dopona, Žarko Popović, Janez Pajtler, Anton Džukanović, Admir Žilić

V prvi vrsti od leve proti desni: Ajka Čizmić, Karica Popović, Mara Turkić, Sebiha Blagajčević, Franjo Dražetić

Najnovije
vozilo za
obrezovanje
dreves

Košnja zelenice

Luka Srakar

Od leve proti desni:
Mitja Zakrajšek, Mara Turkić, Ajka Čizmić, Sebiha Blagajčević, Čedomir Krčić, Robert Maselj

Od leve proti desni: Katica Popović,
Sebiha Blagajčević, Mara Turkić
Spređaj: Ajka Čizmić

Vzdrževalci pri delu

Franjo Dražetić
pri delu s
smetarskim
vozilom

Del strojnega parka

Pogrebci

Od leve proti desni: Jure Špehar, Silvo Kotar, Borislav Mitrović, Jure Jukić, Čedomir Krčić, Stanoje Žižak

Raztros pepela

Od leve proti desni: Silvo Kotar, Jure Jukić, Čedomir Krčić, Stanoje Žižak, Borislav Mitrović, Jure Špehar

Tehnične službe

Jurij Perger

Graviranje ploščic

Tomaž Intihar

Cvetličarstvo in vrtnarstvo

Od leve proti desni zadaj: Barbka Stele, Polona Nahtigal, Dragica Okorn
Od leve proti desni spredaj: Renata Pozdrec, Darja Kepic, Renata Cimperman, Bojana Petrovič Hrovat

Od leve proti desni: Gregor Tomšič,
Juan Manuel Borrero Cervante,
Matija Petkovšek

Susanne Buchegger

Tanja Saje

Vrtnarji pri delu

Gregor
in Juan
pri delu

Enota vrtnarstvo

Kamnoseštvo

Sprejemna pisarna in vratarnica

Od leve proti desni: Valerija Mrak, Valentina Čeček, Barbara Tiegł, Simona Šuštar, Nataša Jereb, Zala Perelin

Nadzorni svet

Primarij Dunja Piškur Kosmač, predsednica

Dr. Marta Bon, članica

Enes Beganović, član

Svet delavcev

Od leve proti desni: Zoran Kramžar, Jože Koščak, Stanoje Žizak, Enes Beganović, Anton Džukanović

Podjetje

Na fotografiji (po abecednem redu): Ivan Ahlin, Enes Beganović, Emir Blagajčević, Sebiha Blagajčević, Gabrijel Blaznik, Juan Manuel Borrero Cervante, Renata Cimperman, Valentina Čeček, Matjaž Černe, Ajka Čizmić, Marjan Dobravec, Jan Dopona, Franjo Dražetić, Stanko Droftina, Anton Džukanović, Klemen Fister, Aleš Golc, Bojan Grčar, Srečko Hribernik, Mojca Hucman, Tomaž Intihar, Darko Jakovac, Stanko Janež, Nataša Jereb, Gorazd Jernejc, Jure Jukić, Šimun Karadža, Darja Kepić, Domen Kokalj, Franc Korpič, Jože Koščak, Silvo Kotar, Zoran Kramžar, Janez Jani Kraševac, Čedomir Krčić, Drago Lavrič, Renato Leban, Žiga Lukežič, Robert Martinčič, Robert Maselj, Borislav Mitrović, Valerija Mrak, Nejc Novak, Dragica Okorn, Janez Pajtler, Jurij Perger, Zala Petelin, Jože Peterc, Matija Perkovšek, Katica Popović, Žarko Popović, Mitja Prah, Alojz Rataj, Andrej Razdrih, Izidor Ribič, Tanja Saje, Luka Srakar, Goce Stojanovski, Gregor Strle, Jure Špehar, Marjan Štarkel, Simona Šuštar, Janko Švigelj, Franc Tekavec, Katja Tekavec, Barbara Tiegler, Gregor Tomšič, Matija Trček, Mara Turkić, Mitja Zakrajšek, Iztok Zalezina, Jože Zupan, Albina Zupančič Švare, Admir Žilić, Milenko Žižak, Stanoje Žižak

Na fotografiji manjkajo še: Susanne Buchegger, Aleš Črnjavič, Dejan Debeljak, Marija Finžgar, Dušan Krašovec, Luka Kupšek, Robert Lavrič, Hari Medved, Polonca Nahtigal, Ratka Pajović Dokl, Bojana Petrović Hrovat, Brigita Planinšek, Darko Podboj, Renata Pozderek, Marjaž Poženel, Anton Rebolj, Barbka Stele, Mateja Šoštar, Domen Vodičar, Karin Vodopivec, Jože Zakrajšek, Drago Zekić

PRVIH
100 LET

Pred letom 1914 Zasebna pogrebna podjetja in cerkveno upravljanje pokopališč

Cerkev Sv. Križa, fotografija, 1900–1910,
MGML, Mestni muzej Ljubljana

Prvi zametki mestnega pogrebnega zavoda segajo pravzaprav še dlje od sto let v zgodovino. Na območju današnjega Gospodarskega razstavišča je nekoč stalo staro mestno pokopališče Sv. Krištofa. Tu so vse do začetka 20. stoletja opravljali pokope, a je vzporedno s hitrim razvojem mesta pokopališče postajalo vse manj primerno.

Rešitev za to so našli na Ljubljanskem polju, kjer so 3. maja 1906 ob cerkvi Sv. Križa otvorili novo pokopališče. To je bilo pod lastništvom ljubljanskih

župnij, same pogrebne dejavnosti – pogrebe in prevoze umrlih – pa so opravljala različna zasebna podjetja, licencirana s strani deželne vlade. Leto dni po otvoritvi pokopališča je avstrijski obrtni red uvedel prednostno podeljevanje koncesij za opravljanje pogrebnih dejavnosti občinam, česar se je v naslednjih letih poslužila tudi Mestna občina Ljubljana. Ob otvoritvi pokopališča so začeli s prevažanjem pokojnikov iz pokopališča Sv. Krištof na pokopališče Sv. Križ.

1914 1. avgust: pričetek poslovanja podjetja Mestni pogrebni zavod

SLOVENEK, dne 1. avgusta 1914.

Otvoritveno naznanilo!

Mestni pogrebni zavod v Ljubljani

centrala Francišškanska ulica šte. 8, telefon šte. 97,
prej pogrebni zavod Franc Doberlet

prične s poslovanjem

dne 1. avgusta 1914.

Ustne, pismene ali telefonske prijave smrtnih slučajev sprejema ob vsaki uri zavodova pisarna **Francišškanska ulica št. 8, telefon št. 97.**

Da ugoti vsem željam in zahtevam p. n. občinstva, prevzame in oskrbuje mestni pogrebni zavod vsa k pogrebništvu spadajoča naročila in vse kakoršne-koli potrebne dobave.

Mestni pogrebni zavod se usoja hkrati opozarjati na svojo bogato zalogo kovinskih in lesenih krst v najrazličnejši velikosti in kakovosti, mrtvaških prtov, tantic in blazin, mriških oblek, čevljev in ročnih križcev, naglavnih venčkov, grobnih vencev itd. itd.

Zavodov cenik in obrednik je slavnemu občinstvu na vpogled in na razpolago v pisarni, **Francišškanska ulica št. 8.**

Ravnateljstvo mestnega pogrebnega zavoda v Ljubljani.

posojilnica v Ribnici
T. J. J. U. L. 2082
v lastni hiši št. 3
trgovino in stanovanje.
ovoru. — Pojasnila daje
Ribnica (Dolenjsko).
vsa 2407
iša
najskem 10 minut od cerkve,
dvora. Kraina lega, na zdra-
stni razgledu, 6 opremljenih
mestrov dolg mestov. 3 ubo-
od, vodnjak, sadni vrt in pod-
2000 triani in mnogo zem-
lji. Vse polje pri hiši
dovik Ribicelli, Zal čina 11.
etno ključavničarstvo v
na razpolago, brezplačno
in tranko.
ostilniško
podjetje
evrni jezikovni meli
ni pogoji da v najem
1914. Pojasnila daje
č, blagsajnik Mohorjeve
Celovec, Koroško, 2506
lo in zahvala!

Karel Čamerini
specijalna trgovina s kolo
motorji in posamez
Mehanična delavnica
Ljubljana
Dunajska cesta
išče se zna
stanov
obstajajo le 3 kolo in prišli
se novembra termine. — P
«Slovenec» pod »Stano

S 1. avgustom 1914 Ljubljana dobi svoj Mestni pogrebni zavod. Tako se prične stoletna tradicija podjetja Žale. Razlog za ustanovitev Mestnega pogrebnega zavoda je tako potreba po boljši organiziranosti pogrebne in pokopališke dejavnosti kot tudi nezadovoljstvo meščanov z delom zasebnih podjetij, ki so opravljala pogrebne dejavnosti, saj naj bi ta stremela le k dobičku. Že leta 1907 je avstrijski obrtni red pri podeljevanju in opravljanju pogrebnih koncesij podelil prednostno pravico občinam. Ljubljanski občinski svet tako 13. junija 1913 pri kranjski deželni vladi vloži prošnjo za dodelitev koncesije opravljanja pogrebne dejavnosti občini Ljubljana. Ta koncesijo prejme 27. oktobra 1913. 24. junija 1914 mestna občina sklene prvo kupno pogodbo s tedanjim zasebnim podjetnikom Doberletom. Po tej pogodbi Mestni pogrebni zavod prevzame ves pogrebni inventar v skladiščih, garažah, hlevih in v tedanji Francišškanski, sedanji Nazorjevi ulici, ter v pisarnah na Prečni ulici. S postopnimi odkupi ostalih zasebnih podjetij si razmeroma hitro ustvari monopolni položaj v Ljubljani.

Slovenec: političen list za slovenski narod (01. 08. 1914), letnik 42, številka 173, založnik: Ljudska tiskarna, izvor: Narodna in univerzitetna knjižnica.

1915 Sprejeta pravila zavoda in 1.104 pogrebi

12. oktobra 1915 občinski svet sprejme pravila zavoda z namenom opravljati koncesijo, podeljeno z razpisom deželne vlade, in enotno voditi dosedanja zasebna podjetja, ki jih je odkupila mestna občina. Upravo podjetja v skladu s pravili vodijo ljubljanski občinski svet, upravni

odbor podjetja in ravnatelj. Občinski svet določa pravila, ceremonial, cenik pogrebov in postavlja upravni odbor ter ravnatelja. V tem letu Mestni pogrebni zavod opravi 1.104 pogrebe v Ljubljani in 8 prevozov pokojnikov izven mesta.

1916–1918 Obdobje 1. svetovne vojne: povečano število pogrebov in prevozov

V času 1. svetovne vojne število pogrebov in prevozov naraste. Mestni pogrebni zavod opravlja osnovne dejavnosti zavoda: pogrebno dejavnost – izvajanje pogrebnih storitev in prevozov pokojnikov. Vojna začasno ustavi selitve s starega na novo pokopališče. Sočasno se odpre prostor za nove oddelke za vojake

avstro-ogrske armade ter vojne ujetnike različnih narodnosti in ver, ki umirajo v ljubljanski vojaški bolnici. Pri Sv. Križu jih pokopljejo ok. 6.100, od tega več kot 1.000 italijanskih ujetnikov. Od leta 1916 do 1918 število opravljenih pogrebov naraste za 210, prevozov pokojnikov pa za 12.

Nagrobni spomenik
Janeza Evangelista Kreka,
razglednica, 1920–1930,
MGML, Mestni muzej
Ljubljana.

1919–1925 Obdobje razvoja dejavnosti

Cerkev Sv. Križa/Vseh svetih in župnišča na Žalah, vir: SI ZAL LJU 342, Fototeka, št. fotografije: A3-041-036

Obdobje po 1. svetovni vojni predstavlja za Mestni pogrebni zavod obdobje razvoja dejavnosti. Skrb za javni interes in uresničevanje cilja enotnega vodenja dejavnosti sta vse odtlej ter še danes, v 2014, glavni vodili delovanja ter bistveni sestavini uspeha podjetja.

V tem času Mestni pogrebni zavod z željo združiti delovanje in opremo pod lastno streho začne reševati vprašanje lastnih poslovnih prostorov

in sedeža podjetja. Inventar, pogrebni vozovi, konji in krste so namreč razporejeni po raznih krajih mesta, tudi po garažah, hlevih in skladiščih. Leta 1921 občinski svet Mestnemu pogrebniemu zavodu podeli dovoljenje za gradnjo lastne poslovne stavbe. Junija 1923 v Ljubljano prepeljejo trupla judenburških žrtev in prepородovca Ivana Endlicherja ter vojnim žrtvam postavijo nagrobni spomenik, kip Kranjskega Janeza.

Spomenik judenburškim žrtvam, razglednica, 1925–1930, MGML, Mestni muzej Ljubljana.

1926 Nakup prvega avtofurгона

V letih po prvi svetovni vojni se za Mestni pogrebni zavod poveča število naročil prevozov pokojnikov v razne kraje. Leta 1925 zato kupi 3 črne konje, leta 1926 pa prvi avtofurgon – zaprt avtomobil za prevoz mrličev oziroma mrliški voz, v katerega se položi krsto s pokojnikom.

Ljubljanski pogrebni avto - karoserija izdelana v delavnici Franc Rojina Zg. Šiška (okoli leta 1930), vir: www.euromobil.si

Kočija za prevoz pokojnikov, vir: arhiv Žale

Ljubljanski pogrebni avto - karoserija izdelana v delavnici Franc Rojina Zg. Šiška (1935), vir: www.euromobil.si

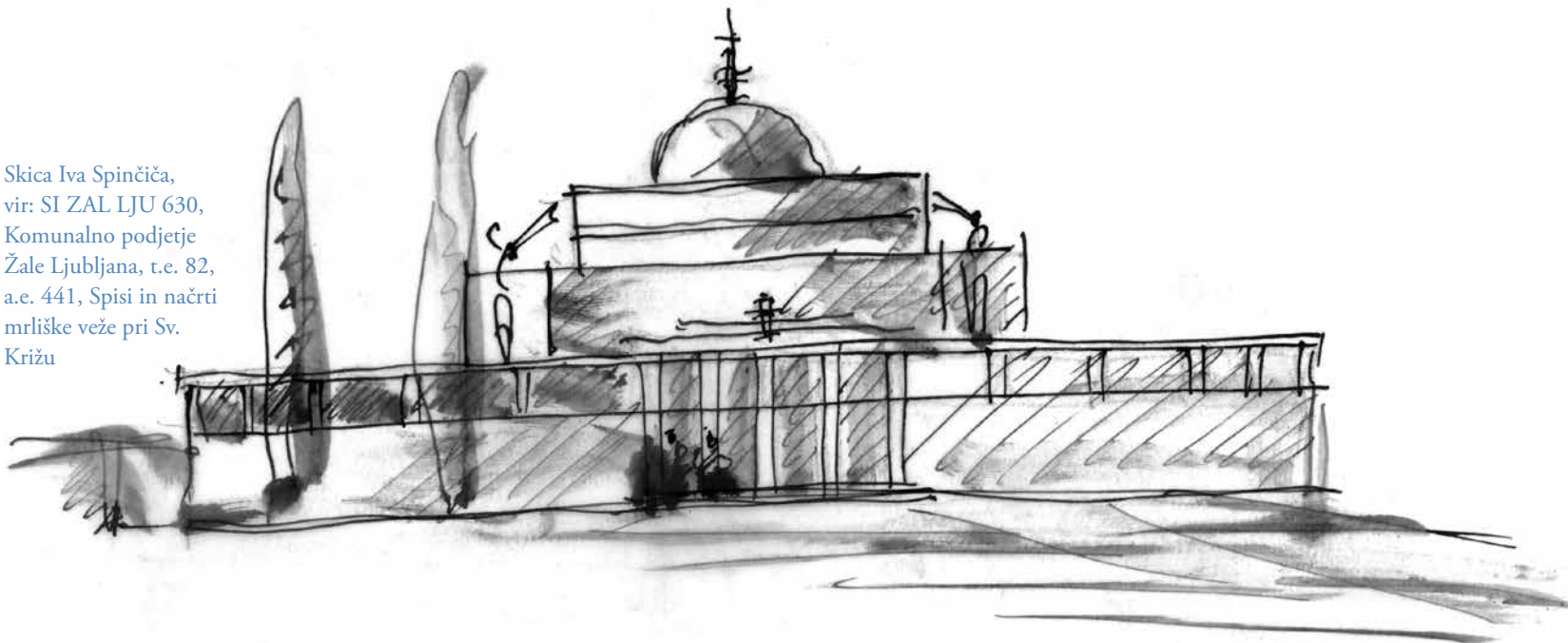
1927 Mestni pogrebni zavod postane edini uradno priznani pogrebni zavod v Ljubljani

Po odkupu zadnjih pogrebnih podjetij v zasebni in cerkveni lasti postane Mestni pogrebni zavod edini uradno priznani pogrebni zavod v Ljubljani. Tako postane tudi edini upravičen opravljati pogrebe na območju

mesta. V tem letu mestna občina kupi za Mestni pogrebni zavod hišo in zemljišče na Ambroževem trgu, v vrednosti takratnih 1.200.000 dinarjev.

1928–35 Ideja in sklep o gradnji mrliških vežic

Skica Iva Spinčiča,
vir: SI ZAL LJU 630,
Komunalno podjetje
Žale Ljubljana, t.e. 82,
a.e. 441, Spisi in načrti
mrliške veže pri Sv.
Križu

POKOPALIŠČE SV. KRIŽA LJUBLJANA

Vir: Milena Piškur: Ljubljanske
Žale: vodnik po pokopališču
(Družina, 2004)

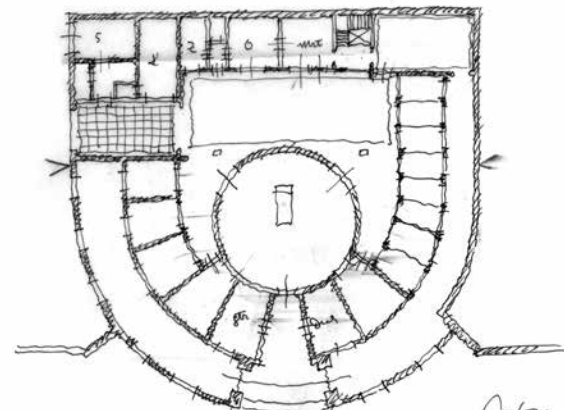
V letih 1928 in 1929 je v pogrebem zavodu zaposlenih 18 delavcev. Med njimi ravnatelj, 4 kočijaži, 3 mizarji, sedlar, pleskar, 3 krojači-aranžerji, tapetnik in 4 drugi delavci. Zavod opravi skupaj 1.156 pogrebov ter 48 prevozov pokojnikov.

Leta 1929 se začne ukvarjati tudi s perečim vprašanjem gradnje mrliške vežice v Ljubljani, ki naj bi odpravila ležanje pokojnikov po domovih. Upravni odbor MPZ predlaga gradnjo mrtvašnice na pokopališču pri Sv. Križu. Zemljišče za vežice naj bi brezplačno dal škofijski ordinariat, za gradnjo vežic pa nameravajo najeti posojilo.

Pokojniki v začetku 30-ih let še vedno ležijo na svojih domovih, zato leta 1930 občinski svet sprejme sklep o gradnji mrliških vežic, kjer bo polaganje pokojnikov obvezno. Avgusta 1935 časopisi sicer napovejo graditev mrliške vežice po načrtih mestnega arhitekta Iva Spinčiča, a se

zaradi strahu pred prevelikimi stroški MPZ kasneje odloči za Plečnikove načrte.

Celotno pokopališče pri Sv. Križu je leta 1931 vključeno v ljubljansko mestno občino. Območje občine se s tem poveča za 185.786 m². Leta 1932 MPZ kupi drugi avtofurgon za takratnih 86.000 dinarjev.

Skica Iva Spinčiča, vir: SI ZAL LJU 630,
Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e. 82, a.e.
441, Spisi in načrti mrliške veže pri Sv. Križu

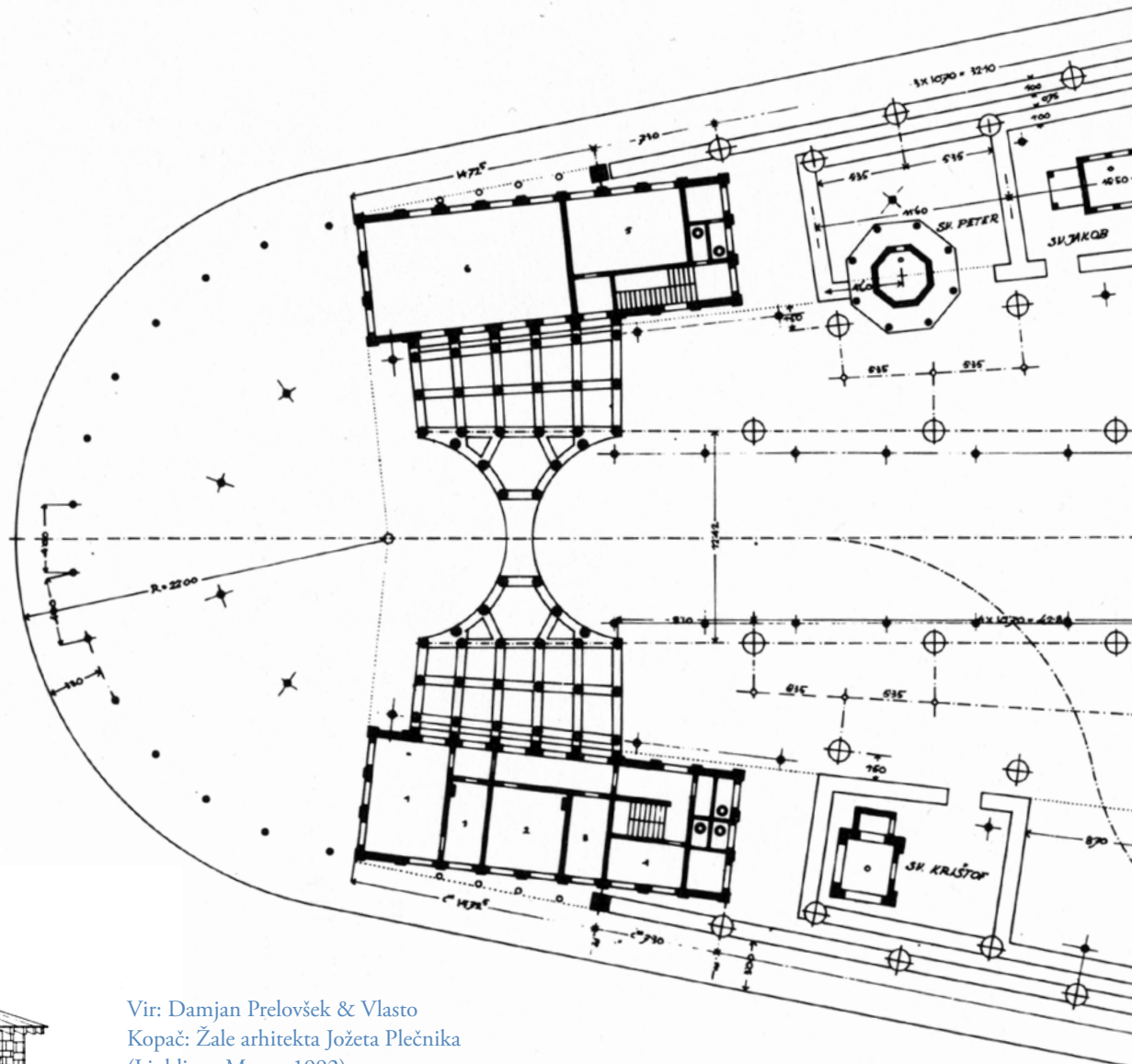
Iva Spinčič

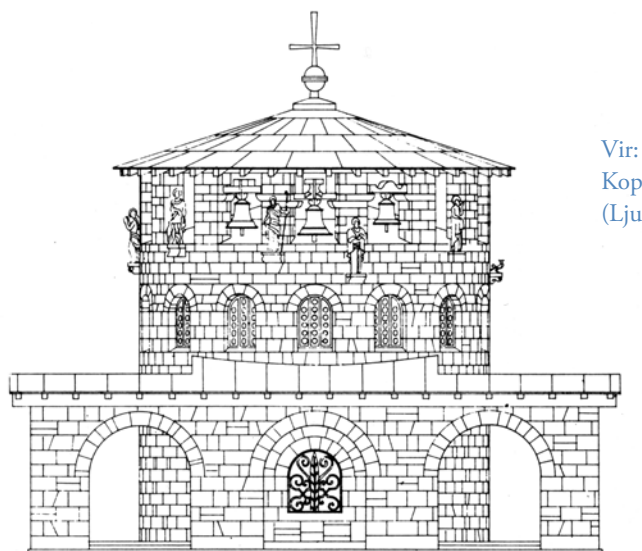
1936–1937 Potrditev Plečnikovega gradbenega programa in načrta za mrliške vežice

V letu 1936 Upravni odbor arhitekta Plečnika zaprosi za izdelavo gradbenega programa in načrtov za mrliške vežice. Ta svoje zamisli prilagodi denarnim zmožnostim pogrebnega zavoda. Konec decembra 1936 načrte potrdijo. Za namen gradnje mrliških vežic, z nakupom in zamenjavo zemljišča z zasebniki, pridobijo zemljišče pri centralnem pokopališču, v velikosti 5.260 m². Pridobijo tudi posojilo za gradnjo infrastrukture v vrednosti 2 milijonov dinarjev.

Po sklepu upravnega odbora pogrebnega zavoda so 30. avgusta 1937 razpisana gradbena dela za gradnjo in notranjo ureditev mrliških vežic po načrtih arhitekta Plečnika. Licitacije 1. oktobra se udeleži pet gradbenih podjetij, dela prevzame podjetje M. Curk iz Ljubljane.

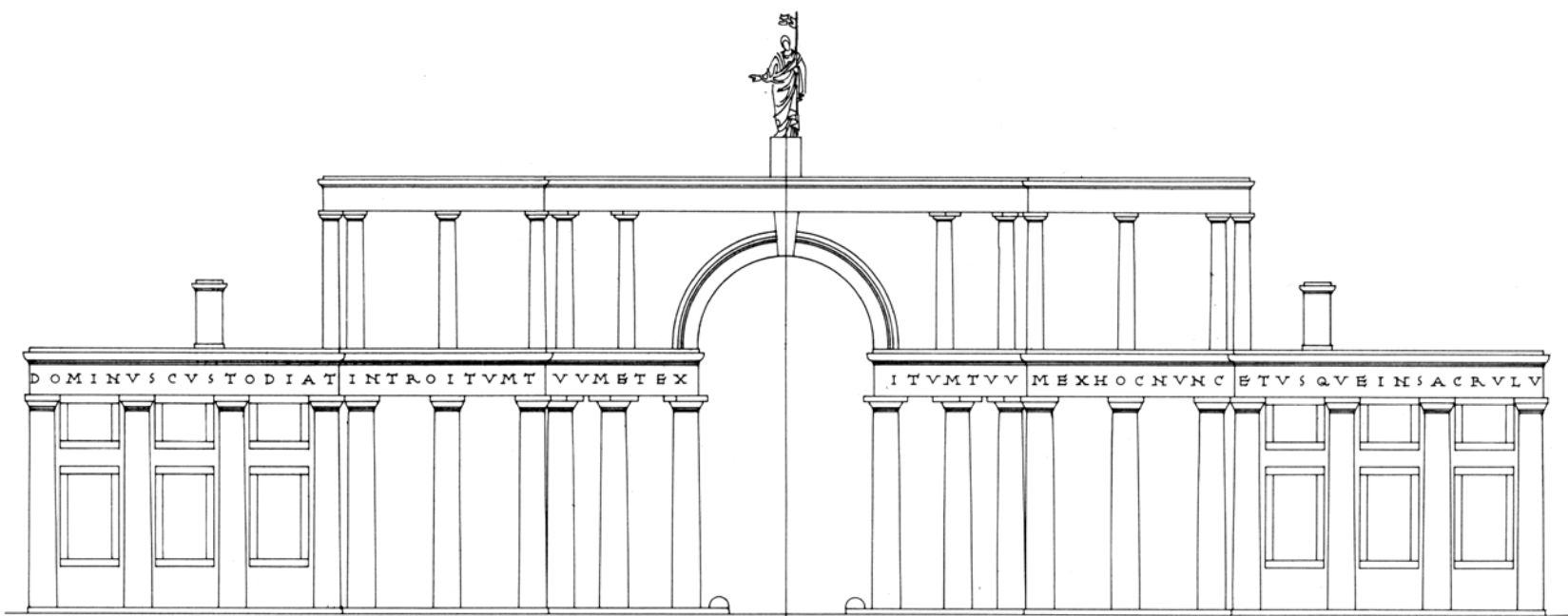

Vir: Damjan Prelovšek & Vlasto
Kopač: Žale arhitekta Jožeta Plečnika
(Ljubljana Mesto, 1992)

Čelno poslopije: 1-stanovanje-2-prisarna-3-kač-dukovnik-4-pravoslavni dukovnik-5-raztelesenje-6-raštilnjak-7-

Vir: Damjan Prelovšek & Vlasto Kopač: Žale arhitekta Jožeta Plečnika (Ljubljana Mesto, 1992)

Plečnikove Žale, foto: Mihael Grmek

Pogrebni sprevod iz leta 1937, vir: arhiv Janka Kalana

1938 Začetek gradnje Plečnikovih Žal, Plečnikov kompleks preimenovan v Žale

Julija 1938 podjetje M. Curk iz Ljubljane začne z gradnjo Plečnikovih Žal po načrtih. Prvotno je arhitekt Plečnik izdelal načrte le za čelno stavbo, šele kasneje pa za mrliške vežice, za katere je po njegovih navodilih načrte izdelal njegov učenec, arhitekt Vlasto Kopač. V tem času potekajo razprave o imenu novih mrtvašnic z vežicami. Plečnikov predlog »Vrt umrlih« ni sprejet. Po

daljši javni razpravi Mestni občinski svet sprejme 13. oktobra 1938 predlog profesorja Westra. Ime Žale se zelo hitro udomači in razširi na celotno pokopališče pri Sv. Križu. Postopna gradnja infrastrukture skozi leta in razvoj dejavnosti je dobra podlaga za nadaljnji razvoj podjetja Žale, kot ga poznamo danes, v letu 2014.

Gradnja Plečnikovih Žal, vir: arhiv Žale

Foto: arhiv Žale

1939 Zgrajena Kostnica žrtev iz 1. svetovne vojne

Arhitekt Jože Plečnik je načrte za Kostnico – ureditev grobov vojakov iz 1. svetovne vojne izdelal že v letu 1932. Po načrtih njegovega učenca, arhitekta Edvarda Ravnikarja, že konec leta 1938 stečejo pripravljalna dela za ureditev vojaških grobov na starem delu pokopališča. V Kostnico, blagoslovljeno decembra leta 1939, položijo

judenburške žrtve, preporodovca Endlicherja, koroške borce, oficirje, del vojakov avstro-ogrsko armade, vojakov z evangeličanskega pokopališča in vojnih ujetnikov. Parkovno, ob Kostnici, uredijo grobove preostalih avstro-ogrskih vojakov ter srbskih, ruskih in romunskih vojnih ujetnikov – skupaj 5.258 žrtev 1. svetovne vojne.

Foto: arhiv Žale

Kostnica žrtev 1. svetovne vojne, razglednica, 1930–1940, MGML, Mestni muzej Ljubljana

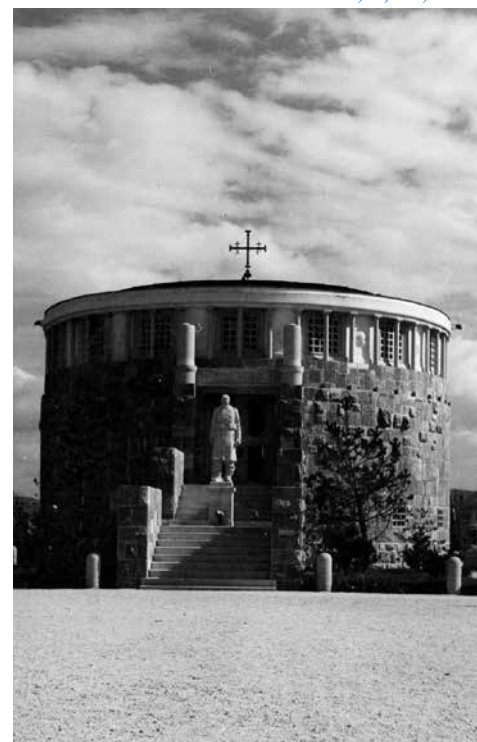

Foto: arhiv Žale

1940 Slovesna otvoritev današnjih Plečnikovih Žal

Po dveh letih dograjevanja je bila Mrtvašnica z mrliškimi vežicami dokončana in 7. julija 1940 slovesno odprejo današnje Plečnikove Žale, kamor Mestni pogrebni zavod po odprtju tudi prenese svoj sedež. Prvi pogreb v novem kompleksu pogrebni zavod opravi brezplačno. Kompleks s 14 mrliškimi vežicami z

imeni ljubljanskih farnih patronov spremeni ritual obravnavanja pokojnikov do pokopa. Odslej pokojniki do pokopa ne ležijo več na svojih domovih, konec pa je tudi dolgotrajnih pogrebnih sprevodov iz mesta na oddaljeno pokopališče – tudi tistih, cele ure trajajočih žalnih sprevodov, celo iz Črne vasi, Tomišlja, Šiške in drugod.

Upravljevec pokopališča na Žalah je v tem času še vedno škofijski ordinat. Mestni pogrebni zavod skrbi za pogrebe in prevoze. Žale z mrliškimi vežicami, upravnim poslopjem in spremljajočimi objekti v tistem času predstavljajo edinstven objekt, ki ga obiskujejo mnogi domačini in tujci. »Brez dvoma so bile za Ljubljano velika in pomembna pridobitev,« zapiše Stane Čož v publikaciji Kronika Komunalnega podjetja Ljubljana.

Foto: arhiv Žale

Foto: arhiv Žale

Foto: arhiv Žale

Foto: arhiv Žale

1941–1944 Pomen Mestnega pogrebnega zavoda v času narodnoosvobodilnega boja

Leta 1941 si Italijani prisvojijo 3.828 m² zemljišča pokopališča za pokopavanje svojih vojakov. Zavod v vojnih letih opravi skupaj 7.295 pogrebov, od tega največ v letu 1945, kar 2.275, in 132 prevozov. Med okupacijo delavci Mestnega pogrebnega zavoda pokopljejo 105 ustreljenih talcev. Po osvoboditvi pa v skupni grob na Žalah prepeljejo ostanke talcev od drugod.

Mestni pogrebni zavod v vojnih letih igra pomembno vlogo pri pokopavanju in komunikaciji s sorodniki žrtev

2. svetovne vojne ter ohranjanju spomina na pokojnike, umrle v boju proti okupatorju.

»Ko pišemo kroniko Komunalnega podjetja Ljubljana, ne moremo spregledati tudi neizmerljivega prispevka ljubljanskih komunalcev v narodnoosvobodilnem boju, predvsem v času po kapitulaciji Italije,« komentira tudi sam avtor kronike ter večletni vodja splošnega sektorja Komunalnega podjetja Ljubljana, Stane Čož.

Foto: arhiv Žale

1945–1946 Ustanovitev Državnega gospodarskega podjetja Žale

Po osvoboditvi leta 1945 si Mestni pogrebni zavod prizadeva čim prej urediti in preurediti pogrebno službo. Prevzame tudi oskrbovanje pokopališč v Ljubljani. Mestni ljudski odbor (MLO) 23. oktobra 1946 z odločbo ustanovi Državno gospodarsko podjetje Žale, ki ga razglasi za »gospodarsko ustanovo s samostojnim financiranjem«. Novembra MLO prevzame celotno

ljubljsko pokopališče na Žalah, ki ga je do tedaj upravljal škofijski ordinariat. Pokopališče tako postane samostojna gospodarska ustanova. Druga pokopališča v Ljubljani v upravljanje prevzamejo krajevni ljudski odbori. V letu 1946 pogrebno podjetje opravi 1.409 pogrebov in 178 prevozov umrlih. V letih po vojni sicer sledi še nekaj različnih gospodarstvenih faz.

Baragovo semenišče in del
nekdnajega pokopališča Sv. Krištof,
sedaj Pionirski dom, 1946, vir:
SI ZAL LJU 342, Fototeka, št.
fotografije: A6 - 001 - 002

1947–1951 Priključitev centralnega pokopališča podjetju Žale in občutna rast podjetja

Oton Župančič (1878–1949), pogreb in žalni sprevod (1949), izvor: Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana.

1. julija 1947 je centralno ljubljansko pokopališče priključeno podjetju Žale. S to priključitvijo se podjetje številčno zelo okrepi – število zaposlenih se poveča na povprečno 34 zaposlenih (podatek ob koncu leta). Hkrati naraste število prevozov pokojnikov, zato podjetje kupi tretji avtofurgon. V letu 1947 opravi 1.283 pogrebov in 338 prevozov pokojnikov. Leto

kasneje prevoze pokojnikov razširi po Sloveniji in v druge republike, kupi nov avtofurgon in opravi 1.255 pogrebov ter 382 prevozov pokojnikov. Število pogrebov in prevozov do leta 1951 še naprej strmo narašča. Kljub pomanjkanju grobarjev podjetje v tem letu opravi že 1.455 pogrebov in 541 prevozov pokojnikov.

Oton Župančič (1878–1949), pogreb in žalni sprevod (1949), izvor: Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana.

Grob in smreka s fotografije
na skrajno levi danes

1952–1953 Razglašena gospodarska ustanova Žale Ljubljana

Z odločbo Mestnega ljudskega odbora (MLO), 18. junija 1952, je Državno gospodarsko podjetje Žale razglašeno za gospodarsko ustanovo s samostojnim financiranjem pod imenom Žale Ljubljana z naslednjim poslovanjem: opravljanje pogrebov in prevozov umrlih iz kraja v kraj, izdelovanje krst, izkopavanje in zasipavanje grobov, poglobitve jam, odpiranje grobnic in ekshumacija, evidenca pokopanih in grobov, oskrbovanje grobov, vzdrževanje reda in čistoče na pokopališču, vzgoja okrasnih rastlin in cvetja

ter izdelovanje in prodaja vseh v vrtnarsko stroko spadajočih izdelkov, prodaja cvetlic, venčkov in šopkov.

Ustanova je 6. septembra 1952 vpisana v register MLO Ljubljane. Ob reorganizaciji MLO in prenehanju delovanja rajonskih ljudskih odborov podjetje Žale to leto dobi v upravljanje oz. oskrbo tudi pokopališča v Dravljah, na Rudniku, v Stožicah, Štepanji vasi in na Viču. V letih 1952 in 1953 pogrebna ustanova opravi skupaj 2.594 pogrebov in 603 prevoze pokojnikov.

1954 Razglašen Pogrebni zavod Žale

Z odločbo MLO, tajništva za komunalne zadeve, je ustanova Žale, dne 7. aprila 1954 z veljavnostjo od 1. januarja 1954, razglašena kot finančno samostojni zavod z imenom Pogrebni zavod Žale s sedežem v Ljubljani. S tem so bila Pogrebniemu zavodu Žale dodeljena naslednja področja dela in delovne naloge:

- **Pogrebna služba** – opravljanje pogrebov, prevažanje mrličev iz kraja smrti v kraj pokopavanja, ekshumacija, izdelovanje krst.
- **Oskrbništvo pokopališč** – oddajanje prostorov na pokopališčih v najem,

izkopavanje in zasipavanje grobov, poglobljanje jam, odpiranje in zapiranje grobnic, vzdrževanje reda in čistoče na pokopališčih, oskrbovanje grobov, vzdrževanje grobov talcev in Gramozne jame, grobov slovenskih pesnikov in pisateljev ter drugih za slovenski narod pomembnih ljudi.

- **Vrtnarstvo in cvetličarne** – vzgoja rastlin in cvetja pod steklom in na prostem, prodaja cvetja, sadik, lončnih in okrasnih rastlin, izdelovanje in prodaja vseh v vrtnarsko stroko spadajočih izdelkov.

ZAPISNIK

III. seje Mestnega ljudskega odbora glavnega mesta Ljubljane,

ki je bila v sredo, dne 18. junija 1952
od 17. do 21. ure v sejni dvorani Mestnega
ljudskega odbora, Ljubljana, Mestni trg 1

3. ODLOČBA

1. Državno gospodarsko podjetje „Zale“, ki je bilo ustanovljeno z odločbo Mestnega ljudskega odbora glavnega mesta Ljubljane z dne 23. IX. 1946 Tajn. št. 713/46, se razglašá za gospodarsko ustanovo s samostojnim finansiranjem.
2. Ustanova bo poslovala pod imenom „Zale“ v Ljubljani pri Svetu za komunalne zadeve MLO.
3. Delovno področje in naloge ustanove so iste, kot jih je imelo preje podjetje „Zale“.
4. Ustanova prevzame vse premoženje kot tudi pravice in obveznosti podjetja „Zale“.
5. Ustanovi se prizna svojstvo pravne osebe.
6. Neposredno poslovanje ustanove vodi ravnatelj, ki je odredbodajalec za izvrševanje predračuna dohodkov in izdatkov.
Clane kolektivnega organa za upravo ustanove voli delovni kolektiv ustanove, deloma pa jih imenuje pristojni državni organ.
7. Plače delavcev in uslužbencev se določajo po predpisih o zaslužku delavcev in uslužbencev gospodarskih podjetij.
8. Ustanova ima sklad za nagrajevanje delavcev in uslužbencev, sklad lastnih investicij, rezervni sklad in amortizacijski sklad.
9. V ostalem posluje ustanova po določilih Temeljne uredbe o ustanovah s samostojnim finansiranjem in predpisih za izvajanje te uredbe ter po pravilih, ki jih bo predpisal kolektivni organ za upravo te ustanove.
10. Ta odločba velja od 1. januarja 1952 dalje.
11. Ravnatelj mora ustanovo prijaviti za vpis v register pri Mestnem ljudskem odboru.

1955 Razvoj in novost: samostojno izdelovanje krst

V letu 1955 napeljejo vodovod v dolžini 800 m na centralnem pokopališču, podaljšajo in postavijo obzidje in uredijo parke na novo pridobljenem zemljišču. Zgradijo tudi novo mizarsko delavnico. Z nakupom novega skobelnega stroja zavod tako začne s samostojnim izdelovanjem krst.

Obnovijo tudi uniforme za pogrebce. Z odločbo Upravnega ljudskega odbora Ljubljana, z dne 21. decembra 1955, Pogrebni zavod Žale izločijo iz pristojnosti MLO in ga dodelijo novoustanovljenemu odboru Ljubljana Bežigrad.

Foto: arhiv Žale

1956 Površina centralnega pokopališča kar 184.517 m²

V tem letu je Pogrebni zavod Žale v upravljanje dodeljeno pokopališče v Bizoviku. 21. junija je zavod registriran pri tajništvu novoustanovljenega občinskega ljudskega odbora (ObLO) Ljubljana Bežigrad. Površina centralnega pokopališča Žale znaša 184.517 m², od tega poti, zgradbe in

parki zavzemajo 16.883 m². Površina zunanjih pokopališč v upravljanju Pogrebnega zavoda Žale znaša 39.530 m². Italijansko vojaško pokopališče iz prve in druge svetovne vojne je neoskrbovano, kar kazi videz celotnega pokopališča.

1957 Žale: Plečnikov večni dom

Grob arhitekta Jožeta Plečnika, foto: Dunja Wedam

Večni dom predstavljajo Žale tudi svojemu snovalcu Jožetu Plečniku, ki ga na Žalah pokopljejo prav v tem letu, 10. januarja. Ob koncu leta ima zavod 5 avtofurgonov, 3 vprežne in 3 pogrebne vozove, 2 druga vprežna voza, 2 para konj in nekaj ročnih pogrebnih vozičkov. To leto je tudi začetek posredovanja osmrtnic časopisom – uslužbenci zavoda začnejo iz sprejemne pisarne časopisom posredovati osmrtnice. Zavod opravi 1.313 pokopov, zaposlenih je 60 delavcev.

1958 Nakup sodobnega vozička za prevoz pokojnikov

Pogrebni zavod leta 1958 kupi nov sodobni voziček za prevoz pokojnikov od mrliške veže do grobov. S tem odpravi staromodni običaj prenašanja krst od mrliških vežic do grobov, zahteven zlasti za prevoz na novi del

pokopališča. Na drugih pokopališčih na območju Ljubljane pogrebe še vedno opravljajo po starem običaju: pri prevozu pokojnika od doma do pokopališča pomagajo krajani, deloma pa storitve opravi Pogrebni zavod Žale.

1959–1960 Izboljšana sestava zaposlenih

V letu 1959 izdelajo 12 montažnih gred, rastlinjak v najeti vrtnariji in obnovijo stranišče na centralnem pokopališču. Kupijo 3 pogrebne vozove, kombi in kosilnico, 4 vozičke za prevoz pokojnikov in tudi posebni ročni voziček za prevoz vencev. Imajo torej 6 avtofurgonov in osebni avto, pogrebni voz in 2 konja. Pogodbeno oskrbujejo italijanske in avstrijske

grobove, Kostnico žrtev 1. svetovne vojne in grobove talcev. Izboljša se izobrazbena sestava zaposlenih, od tega 60 rednih in 10 honorarnih sodelavcev opravijo 1.286 pogrebov.

V letu 1960 število zaposlenih ostane nespremenjeno, opravijo pa skoraj 200 pogrebov več.

Z a p i s n i k

4.redne seje Upravnega odbora Pogrebnega zavoda "Žale", Ljubljana, ki se je vršila dne 28. januarja 1960 ob 12^h v upravnih prostorih zavoda.

Navzoči: predsednik tov. Hrženjak, tov. Trojar, tov. Žitnikova - zunanji člani UO in tov. Sojar ter Slabanja - domača člana UO, tov. direktor Železnikar in zapisnikarica Helena Kržišnik, računovodkinja.

Tov. predsednik ugotovi, da se trije člani niso odzvali vabilu, da pa je upravni odbor sklepčen, ker je dvetretinska udeležba. Prečita dnevni red:

- 1/ Inventurno poročilo
- 2/ Nakup mizarske delavnice
- 3/ Raznoterosti.

Izsek iz zapisnika, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e. 36, a.e. 166, Zapisniki rednih sej UO

Z a p i s n i k

I.redne seje upravnega odbora ŽALE, ki se je vršila dne 30.4.1960 v upravnih prostorih zavoda ob 9^h.

Navzoči: tov. Hrženjak, Žitnikova, Pirnat in Trojar zunanji člani, domača člana Slabanja in Sojar, direktor in računovodkinja kot zapisnikarica.

Nakup kosilnice za parke. Direktor prosi za privoljenje za nakup kosilnice za parke, kar mu UO dovoli.

S tem je bil dnevni red izčrpan in seja zaključena ob 10⁴ⁿ min.

Zapisnikarica
Helena Kržišnik

Helena Kržišnik

Predsednik UO

Ivo Hrženjak

Ivo Hrženjak

Izsek iz zapisnika, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e. 36, a.e. 166, Zapisniki rednih sej UO

1961–1962

Novi izzivi: Komunalno podjetje Pogrebni zavod Žale, pokopališki red in nova zemljišča

V letu 1961 je v razvoju Pogrebnega zavoda Žale in njegovih dejavnosti storjen velik napredek. Sprememba oblike organizacije in statuta delovne organizacije v novo konstituirano komunalno podjetje, sprejetje pokopališkega reda in sklep Mestnega sveta o razširitvi in rekonstrukciji centralnega pokopališča so pomembne prelomnice v nadaljnjem razvoju podjetja kot tudi pogrebne in pokopališke dejavnosti.

Zavod 29. marca od vrtnarja Valentina Kunovarja kupi celotno zemljišče vrtnarije pri Žalah, v izmeri 4.167 m². Zemljišče, ki ga je imel zavod prej dolga leta v najemu, odkupijo za 3.618.000 starih dinarjev in poleg tega kupijo tudi vse vrtnarske naprave: 2 rastlinjaka, 14 zabetoniranih toplih gred, 2 leseni topli gredi, 5 betoniranih vodnih bazenov in drugo. Sanje o lastni vrtnariji v bližini Žal, o kateri so v zavodu razmišljali že leta 1946, načrt pa izdelali in lokacijo izbrali leta 1958, tako postanejo resničnost.

Zavod v tem letu prevzame v upravljanje in oskrbovanje pokopališče v Šentvidu. Z odločbo Občinskega ljudskega odbora (ObLO) Ljubljana Bežigrad se Pogrebni zavod Žale 14. septembra 1961 preimenuje v novoustanovljeno Komunalno podjetje. Pod upravo oskrbnišтва pokopališča poleg centralnega pokopališča na Žalah spadajo tudi pokopališča v Bizoviku, Dravljah, Rudniku, Stožicah, Šentvidu, Štepanji

vasi in na Viču. ObLO Ljubljana Bežigrad 21. septembra sprejme odlok o pokopališkem redu centralnega pokopališča. V vseh prejšnjih letih je zavod posloval brez veljavnega pokopališkega reda, kar je oviralo poslovanje zavoda.

Pokopališki red določi, da so zemljišča in pokopališke naprave splošno ljudsko premoženje, ki ga upravlja Komunalno podjetje Pogrebni zavod Žale. Pokopališki okoliš centralnega pokopališča zajema občine Ljubljana Center in mestne dele občin Bežigrad, Moste, Šiška in Vič. ObLO Ljubljana Bežigrad 26. decembra sprejme odlok o spremembah in dopolnitvah odloka o pokopališkem redu centralnega pokopališča. Pomembnejša dopolnitev je veljavnost pokopališkega reda centralnega pokopališča tudi za pokopališča, ki so pod upravo Pogrebnega zavoda Žale.

Komunalno podjetje Pogrebni zavod Žale začne v letu 1962 delovati v povsem drugačnih pogojih poslovanja, finančno precej težjih od dosedanjih. Nerešena vprašanja pomanjkanja stalnih kadrov, izrabljenosti vozil, pomanjkanja vozil na drugih ljubljanskih pokopališčih in druge težave dodatno otežujejo delo podjetja. Pogrebi s konjsko vprego zaradi prepovedi konjske vprege na večini cest niso več možni. Podjetje težko uresničuje pokopališki red, na grobovih se pojavljajo tatvine, neurejeno je odlaganje in odvažanje odpadkov.

P r e p i s !

Rg VII 986/1

Okrožno gospodarsko, sodišče v Ljubljani kot registrsko sodišče izdaja na osnovi Odloka o registraciji gospodarskih organizacij (Ur. list FLRJ št. 43/54) po priglasitvi podjetja z dne 20/9.1961, Fi 1227/61, sledeči

S K L E P .

V register podjetij in obrtov se vpiše komunalno podjetje

Firma podjetja: POGREBNI ZAVOD ŽALE, LJUBLJANA

Sedež: Ljubljana, Žalska ul. 3

Predmet poslovanja: 1) Pogrebni zavod:
izvrševanje pogrebov,
prenašanje mrličev iz kraja smrti v kraj pokopa,
ekshumiranje,
izdelovanje krst.

2) Oskrbništvo pokopališča:
oddajanje v najem prostora na pokopališču, izkopavanje in zasipavanje grobov,
poglabljanje jam,
odpiranje in zasipanje grobnic,
vzdrževanje reda in čistoče na pokopališču,
oskrbovanje grobov,
oskrbovanje grobov talcev in gramozne jame,
grobov pesnikov in pisateljev ter drugih za slovenski narod pomembnih ljudi na temelju posebne odločbe OLO Ljubljana, Sveta za prosveto in kulturo.

3) Vrtnarstvo in cvetličarna:
Vzgoja rastlin in cvetja pod steklom in na prostem,
prodaja cvetlic, sadik, lončnic in okrasnih rastlin,
izdelovanje in prodaja vseh v vrtnarsko stroko spadajočih izdelkov.

Pod upravo oskrbnitva pokopališča spadajo razen centralnega pokopališča na Žalah še pokopališa Bizovik, Dravljje, Rudnik, Stožice, Šentvid, Štepanja vas in Vič.

1963 Komunalno podjetje Žale, Ljubljana

V letu 1963, 7. maja, je Komunalno podjetje Pogrebni zavod Žale, na pobudo delavskega sveta, vpisano v register okrožnega sodišča Ljubljana kot Komunalno podjetje Žale, Ljubljana. V tem letu kupijo avtofurgon TAM, 2 pogrebna vozička in traktor

za odvoz odpadkov. Opravijo 1.665 pogrebov, od tega 102 na Viču, 48 v Dravljah in 1.415 na Žalah, za druga pokopališča ni podatkov. V podjetju je tedaj zaposlenih 68 stalnih in 18 honorarnih delavcev.

1964 Organizacija dela po ekonomskih enotah

V tem letu Komunalno podjetje Žale organizira delo po ekonomskih enotah: mizarstvo in pleskarstvo (izdelovanje ter pleskanje in okraševanje krst), pokopavanje pokojnikov oz. pogrebna enota (pogrebi, izkop jam, pokop pokojnikov, pogrebni obred),

vrtnarija in cvetličarna (izdelovanje vencev in aranžmajev), avtopark (prevoz pokojnikov iz kraja smrti v kraj pokopa), oskrba pokopališč (evidenca) in uprava podjetja. V tem letu opravijo 1.675 pogrebov in 525 prevozov pokojnikov, tudi v tujino. Izdelajo 2.208 krst in 3.000 vencev.

Okrožno gospodarsko sodišče v Ljubljani kot registrsko sodišče izdaja na osnovi Odloka o registraciji gospodarskih organizacij (Ur. list FLRJ št. 43/54) po priglasitvi podjetja z dne 17.4.1963, Fi 774/63 sledeči

S K L E P

V register podjetij in obrtov se vpiše pri podjetju

POGREBNI ZAVOD ŽALE LJUBLJANA

naslednja sprememba:

Na podlagi odločbe ObLO Ljubljana-Bežigrad z dne 25.1.1963, št. o23-4/63-5 se firma podjetja spremeni in glasi odslej:

KOMUNALNO PODJETJE "ŽALE" LJUBLJANA.

Taksa po tar. št. 35, 36/4 in 38 Tarife o sodnih taksah (Ur. list FLRJ 16/60 v znesku din 2.800 je nalepljena in uničena na priglasitvi.

Okrožno gospodarsko sodišče,
Ljubljana, dne 7. maja 1963.

Sodnik;

Vpisano v register podjetij
in obrtov dne 9/5-1963

(Dr. Ljubo Drnovšek) l. r.

Podpis nečitljiv

Za točnost prepisa

Stajič Ida
komunalno podjetje
»ŽALE«
LJUBLJANA

1965–1966 Površina pokopališča znaša kar 24 ha, pridobljene so nove površine

V letu 1965 Mestni svet za potrebe centralnega pokopališča sklene sprostiti zemljišče med Tomačevsko cesto in Gramozno jamo. Do tedaj je bilo to zemljišče po GUP v rezervatu zelenega pasu Ljubljane. Tega leta iz podjetja Žale odide zadnji par konj. Na pokopališču uredijo čuvajsko službo, saj brez ograje površina meri kar 24 ha. Podjetje v tem letu opravi 1.470 pogrebov, od tega 245 na zunanjih ljubljanskih pokopališčih in 530 prevozov pokojnikov.

V letu 1966 je z generalnim urbanističnim načrtom mesta določen

zemljiški rezervat za prihodnjo širitev centralnega pokopališča. Pridobljena so nova zemljišča, najprej severno od današnje Poti spominov in tovarništva, postopno pa tudi levo od Tomačevske ceste, vse do Gramozne jame. Začnejo se resne priprave na gradnjo krematorija. Podjetje kupi cvetličarno, graditi začnejo nove garaže na centralnem pokopališču, stare garaže preuredijo v pleskarsko delavnico in nakupijo razno opremo. V tem letu opravijo 1.586 pogrebov, od tega 250 na zunanjih pokopališčih. Izdelajo 1.958 krst, uveden pa je tudi 42-urni delovni tednik.

1967 Komunalno podjetje Žale opravlja dejavnosti posebnega družbenega pomena

20. septembra 1967 Mestni svet uvrsti podjetje Žale med komunalne delovne organizacije, ki opravljajo dejavnosti posebnega družbenega pomena. Med te dejavnosti so po zakonu o komunalnih delovnih organizacijah, ki ga je 20. aprila sprejela Skupščina SR Slovenije, uvrščene tudi »pogrebna dejavnost ter urejanje in vzdrževanje pokopališča«.

Mestni svet sprejme 22. novembra odlok o zazidalnem načrtu in prostorski ureditvi centralnega pokopališča Žale. Pridobijo 24 ha novih zemljišč, v podaljšku obstoječega centralnega pokopališča desno in levo od Tomačevske ceste do Gramozne jame in naselja barak.

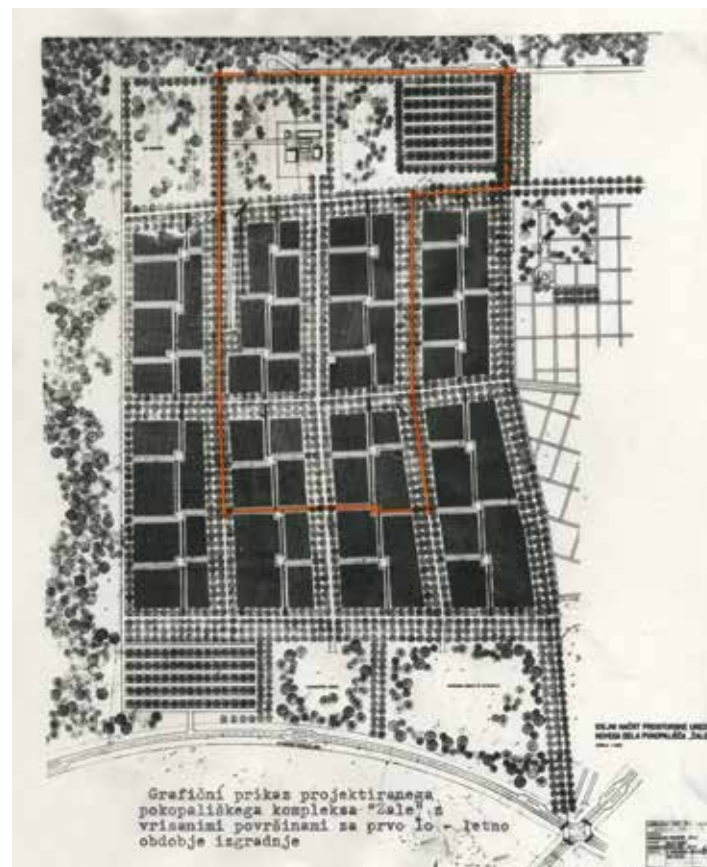
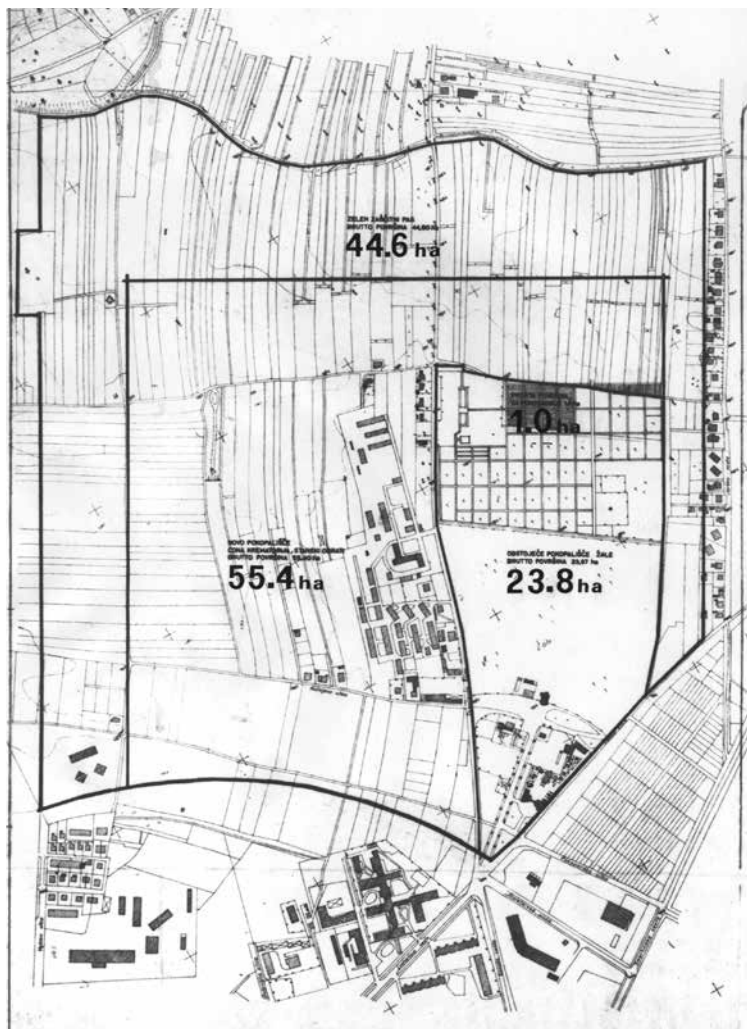
Staro pokopališče Žale danes

1968 Mestni svet dobi ustanoviteljske pravice in dolžnosti KP Žale

Prikaz obstoječih in novih površin, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e. 91, a.e. 480, Osnove za 10-letni investicijski program izgradnje pokopališča Žale za obdobje 1969-1979

Z odločbo Mestnega sveta so 23. februarja 1968 ustanoviteljske pravice in dolžnosti Komunalnega podjetja Žale prenesene na Mestni svet. 20. marca Mestni svet izda odlok o sodelovanju predstavnikov družbene skupnosti pri upravljanju Komunalnega podjetja Žale. V tem letu uredijo glavno alejo in parkirni prostor za obiskovalce

pokopališča. Podjetje prvič opravi dva prevoza pokojnikov za upepelitev iz Ljubljane v Beljak ter prevoz žar v Ljubljano, saj Ljubljana svojega krematorija še nima. V tem času začnejo na centralnem pokopališču uvajati tako imenovane žarne grobove in izdelajo desetletni investicijski načrt gradnje pokopališča Žale.

Grafični prikaz projektiranega pokopališkega kompleksa »Žale« z vrisanimi površinami za prvo 10-letno obdobje izgradnje, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e. 91, a.e. 480, Osnove za 10-letni investicijski program izgradnje pokopališča Žale za obdobje 1969-1979

P r e d l o g

Na podlagi 3. člena zakona o mestih, ki so razdeljena na občine (Ur.l. SRS, št. 11/64 in 36/65), 7. člena zakona o komunalnih delovnih organizacijah, ki opravljajo komunalno dejavnost posebnega družbenega pomena (Ur.l.SRS, št. 16/67) in 27. ter 47. člena statuta mesta Ljubljane (Glasnik, št. 38/64), je mestni svet na 9. redni seji dne 23.februarja 1968 sprejel

S K L E P

o soglasju k predmetu poslovanja in aktu o ustanovitvi komunalnega podjetja "Žale" Ljubljana

1.

Mestni svet daje soglasje k predmetu poslovanja komunalnemu podjetju "Žale", ki se glasi:

1. Izvrševanje pogrebov, prenašanje mrličev iz kraja smrti v kraj pokopa, ekshumiranje, izdelovanje krst.
2. Oddajanje v najem prostora na pokopališču, izkopavanje in zasipanje grobov, poglobljanje jam, odpiranje in zasipanje grobnic, vzdrževanje reda in čistoče na pokopališču, oskrbovanje grobov, oskrbovanje grobov talcev in Gramoznō jame, grobov pesnikov in pisateljev ter drugih, za slovenski narod pomembnih ljudi na temelju posebne odločbe OLO Ljubljana, sveta za prosveto in kulturo.
3. Vrtnarstvo in cvetličarna, vzgoja rastlin in cvetja pod steklom in na prostem, prodaja cvetlic, sadik, lončnic in okrasnih rastlin, izdelovanje in prodaja vseh v vrtnarsko stroko spadajočih izdelkov.
4. Postavljanje odrišč, pobiranje in polaganje umrlih, prodaja vseh vrst pogrebnih potrebščin, opravljanje vseh uslug v zvezi s pogrebi na zahtevo strank (posredovanje osmrtnic, zahval, fotografskih del in podobno).
5. Prodaja peska in pesipanje grobov, odprodaja nagrobnih spomenikov in okvirjev opuščanih grobov.
6. Prodaja nagrobnih svečk in vaz ter ostalega materiala za okrasitev grobov.

Pod uporabo oskrbnitva pokopališča spadajo razen centralnega pokopališča na Žalah še pokopališča Bizovik, Dravljje, Rudnik, Stožice, Šentvid, Štepanja vas in Vič.

1969

Začetek 10-letnega preurejanja in razširitve pokopališča na Žalah ter pokopališki red

Kot začetno leto uveljavljanja desetletnega programa preureditve in razširitve pokopališča na Žalah je leto 1969 prelomnica v poslovanju podjetja. V tem letu podjetje prevzame v upravljanje še pokopališči v Polju in Sostrem. Mestni svet 4. decembra sprejme dolgo pričakovani odlok o pokopališkem redu. Odlok velja za vsa pokopališča v Ljubljani, v upravljanju Komunalnega podjetja Žale.

Po usmeritvah pokopališkega reda pokopavajo: v vrstnih grobovih, ločenih za odrasle in otroke, v enojnih grobovih, družinskih grobovih in grobiščih, žarnih grobovih, kar je bila novost, v grobnicah, skupnih grobiščih in v skupni kostnici. S sklepom Okrožnega gospodarskega sodišča v Ljubljani, 12. decembra, je bila v registru vpisana sprememba poslovanja za opravljanje zunanjetrgovinskega prometa, in sicer prevoz mrličev iz kraja smrti v kraj pokopa, iz tuzemstva v inozemstvo in obratno.

Vir: SI ZAL LJU 630,
Komunalno podjetje Žale
Ljubljana, t.e. 160, a.e. 825,
Fotografije

1970 Urejanje okolice: asfaltiranje in osvetlitev glavne aleje

V tem letu napeljejo vodovod na pokopališče v Bizoviku, ga podaljšajo na centralnem pokopališču na Žalah, uredijo novo kolesarnico in nakupijo nekaj opreme. Z dotacijo Skupščine mesta asfaltirajo in osvetlijo glavno alejo na Žalah. S posojilom banke in lastnimi sredstvi asfaltirajo glavne poti po centralnem pokopališču in izvedejo urejevalna dela v novem delu pokopališča. V tem letu podjetje opravi 1.833 pokopov, od tega 421 na zunanjih pokopališčih, in 623 prevozov pokojnikov, od tega 7 na upepelitev. Število prevozov umrlih izven države se iz leta v leto povečuje, v zadnjih letih tudi zaradi upepeljevanja, ker v Ljubljani oziroma drugod v bližini ni upepeljevalnice.

Vir: SI ZAL
LJU 630,
Komunalno
podjetje Žale
Ljubljana, t.e.
160, a.e. 825,
Fotografije

1971 1.880 pogrebov, 695 prevozov umrlih

V tem letu delavski svet sprejme dopolnjen statut podjetja z naslednjimi organizacijskimi oziroma delovnimi enotami ter delovnimi skupinami: uprava podjetja, vrtnarsko-cvetličarska enota, pogrebna služba in vzdrževanje pokopališč. Končana so dela pri ureditvi poti v parku pred upravno stavbo podjetja do vhoda na

centralno pokopališče, alej in podaljška pokopališča. Poleg tega zgradijo ploščad pred cerkvijo Sv. Križa. Podjetje opravi 1.880 pogrebov, od tega 408 na zunanjih pokopališčih in 695 prevozov umrlih, od tega 28 na upepelitev. Zaposlenih je 84 stalnih in 8 honorarnih sodelavcev, strokovna sestava zaposlenih se zelo izboljša.

1972 46 prevozov na upepelitev, 4.292 vencev

V tem letu opravijo 1.876 pokopov, od tega 424 na zunanjih pokopališčih, in 640 prevozov pokojnikov. Od tega je 46 prepeljanih na upepelitev v

tujino. Stalno oskrbujejo 995 grobov in enkratno po naročilu 476 grobov. Naredijo 4.292 vencev.

1973 KP Žale postane član Evropske pogrebne zveze, sprejet Kodeks pogrebnih storitev

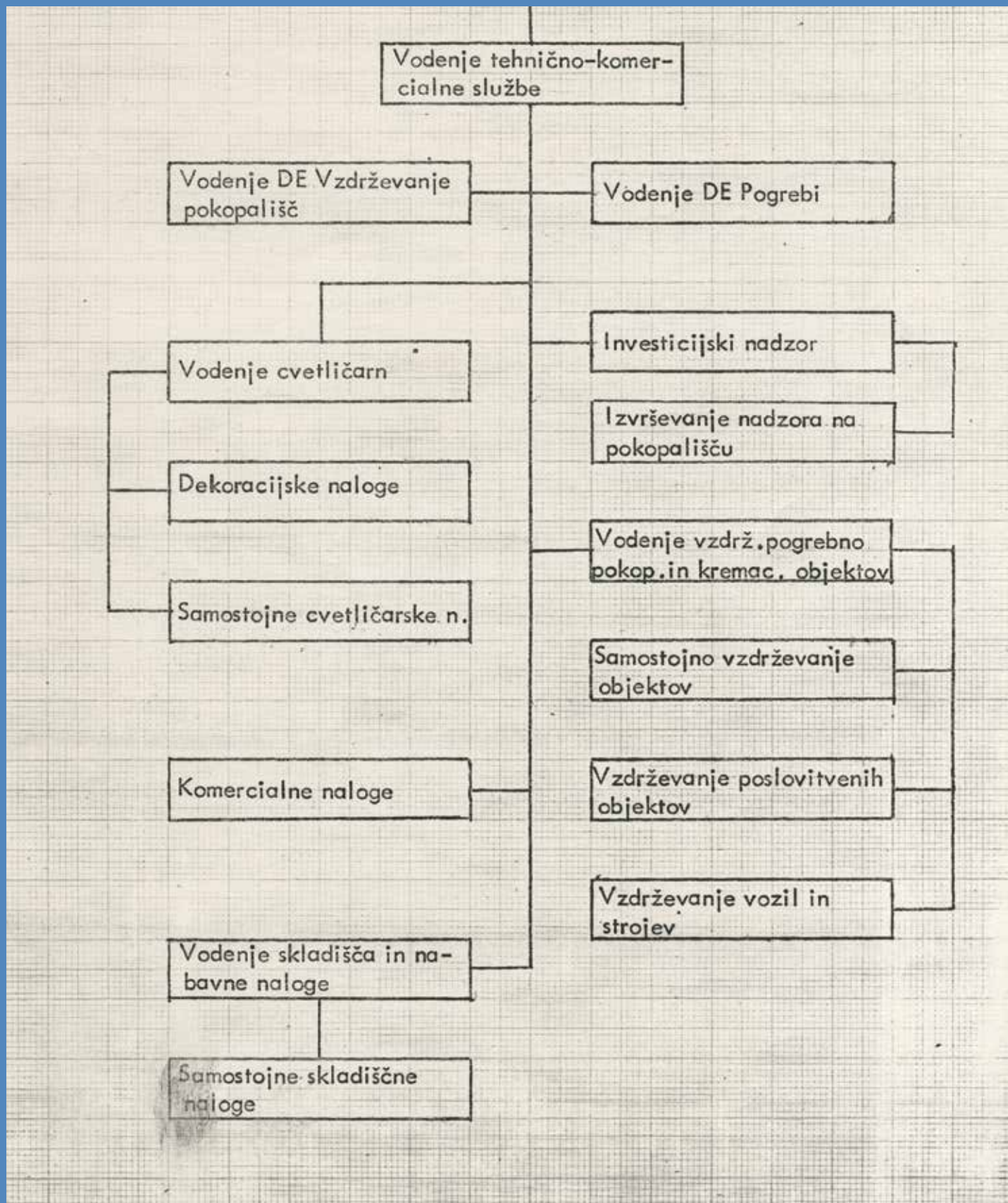
Leta posodabljanja dejavnosti prispevajo k temu, da se podjetje začne usmerjati tudi navzven. Leta 1973 s statusa opazovalca preide na status stalnega člana Evropske pogrebne zveze. Praviloma so bile članice te mednarodne zveze pokrajinske zveze pogrebnih zavodov, ker pa taka zveza v Jugoslaviji ni obstajala, podjetje Žale postane član neposredno. 8. novembra Skupščina mesta sprejme nov odlok o pokopališkem redu.

Gospodarska zbornica Jugoslavije, odbor za pogrebno dejavnost pri Svetu za obrtno, komunalno in stanovanjsko gospodarstvo, pa 14. decembra sprejme kodeks pogrebnih storitev. V njem so navedena načela pogrebnih dejavnosti: humanost in pieteta, zaščita družbenih interesov, javnost dela, družbeni nadzor, gospodarnost in sodobnost. Kodeks določa, da se s pogrebno dejavnostjo lahko ukvarja le pooblaščen pogrebno podjetje, ki ga lahko ustanovi občina na svojem območju.

1974 TOZD Žale in sprememba organizacijskih enot

1. januarja začne podjetje poslovati v statusu enotnega TOZD-a – enotne delovne organizacije brez temeljnih organizacij, temeljne organizacije združenega dela (TOZD) po ustavnih določilih. O taki organizaciji podjetja so razpravljali že ob koncu leta 1973. Idejo leta 1974 uresničijo ter sprejmejo tudi nekoliko spremenjeno organizacijo delovnih oziroma

organizacijskih enot, in sicer: uprava podjetja, pogrebna organizacijska enota, vzdrževanje pokopališč, vrtnarska organizacijska enota, cvetličarna. Naknadno, 9. decembra, podjetje v skladu z novimi predpisi vpišejo v register pri Okrožnem gospodarskem sodišču v Ljubljani kot Komunalno podjetje Žale Ljubljana.

Shema organizacijskih enot, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e. 1, a.e. 5, Organizacijska shema in organizacija podjetja

1975 TOZD Žale postane sestavni del Komunalnega podjetja Ljubljana

Cvetličarna Žale, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e. 160, a.e. 825, Fotografije

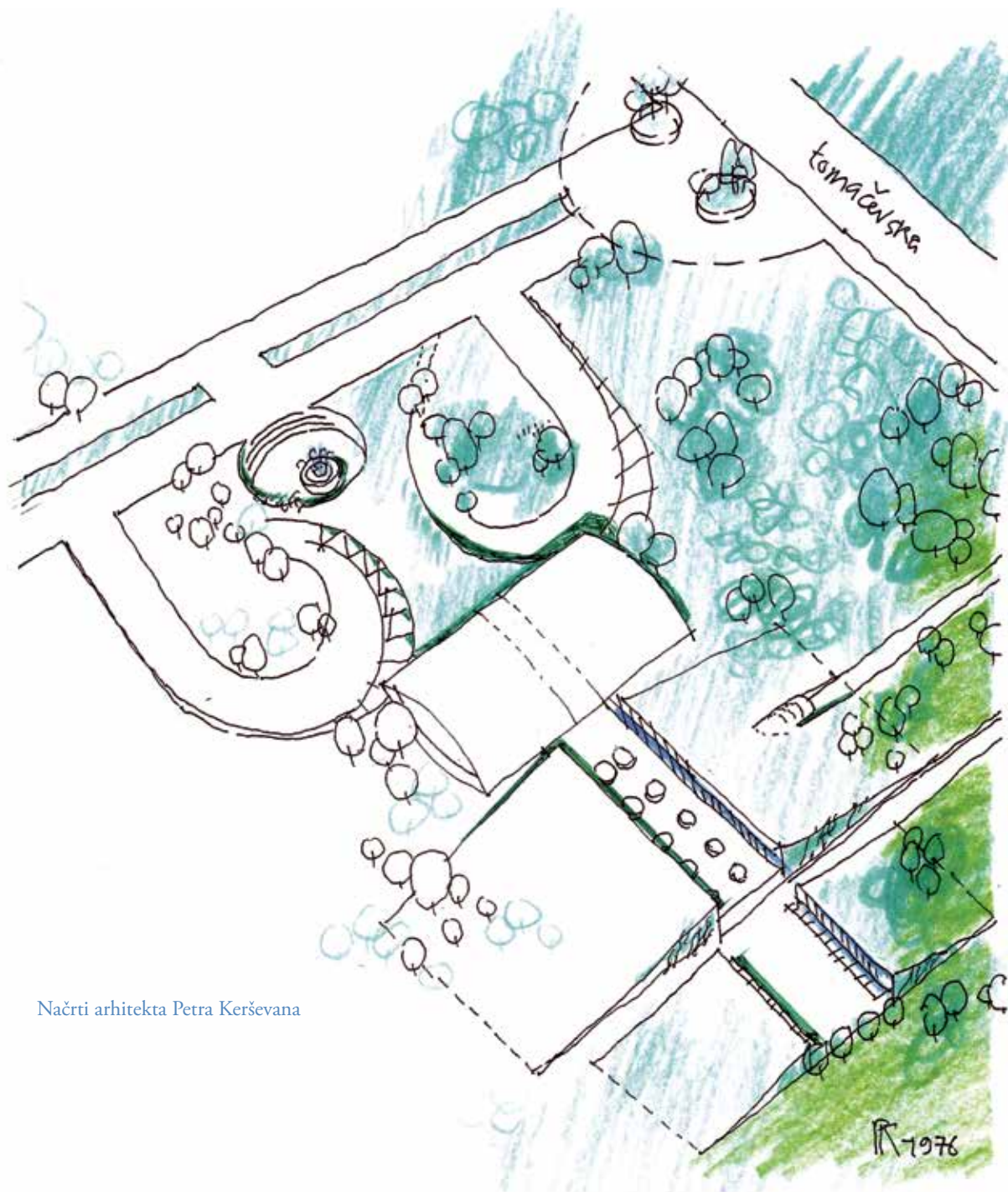
TOZD Žale začne 2. januarja 1975 poslovati kot sestavni del Komunalnega podjetja Ljubljana. Pri Temeljnem sodišču v Ljubljani sta s sklepom 15. maja 1975 vpisana priključitev in izbris delovne organizacije Komunalno podjetje Žale, 2. januarja pa je vpisano konstituiranje temeljne organizacije združenega dela. 24. junija zbor delovnih ljudi sprejme nov statut TOZD-a Žale, ki odslej opravlja svoje dejavnosti v naslednjih delovnih enotah: Pogrebi, Vzdrževanje pokopališč, Vrtnarija, Cvetličarna. TOZD Žale je s svojimi delovnimi enotami opravljal svoje dejavnosti na vseh ljubljanskih pokopališčih razen na Črnučah.

Število žarnih pokopov je v preteklih letih hitro naraščalo, s tem pa tudi potreba po izgradnji ljubljanskega krematorija. V maju ljubljanski urbanistični zavod izdela študijo o možnih lokacijah za krematorij. Določi se lokacija novih objektov na Žalah, in sicer na jugu med Alejo spominov in tovarištva in Tomačevsko cesto. Konkretni premiki se pričnejo sredi poletja leta 1975, ko Skupščina mesta Ljubljana imenuje iniciativni in gradbeni odbor. Prvega, 25. julija, za gradnjo, slednji, imenovan 9. oktobra, pa je prevzel vlogo investitorja. Investitor novih objektov postane Komunalno podjetje Ljubljana oziroma njegov TOZD Žale. Koraki v pravo smer začrtajo nadaljnji razvoj podjetja in sodobnejši pristop do pogrebne dejavnosti.

1976–1977 Samostojno postavljanje spomenikov, prepoved shranjevanja žar na domu in projektiranje novih objektov

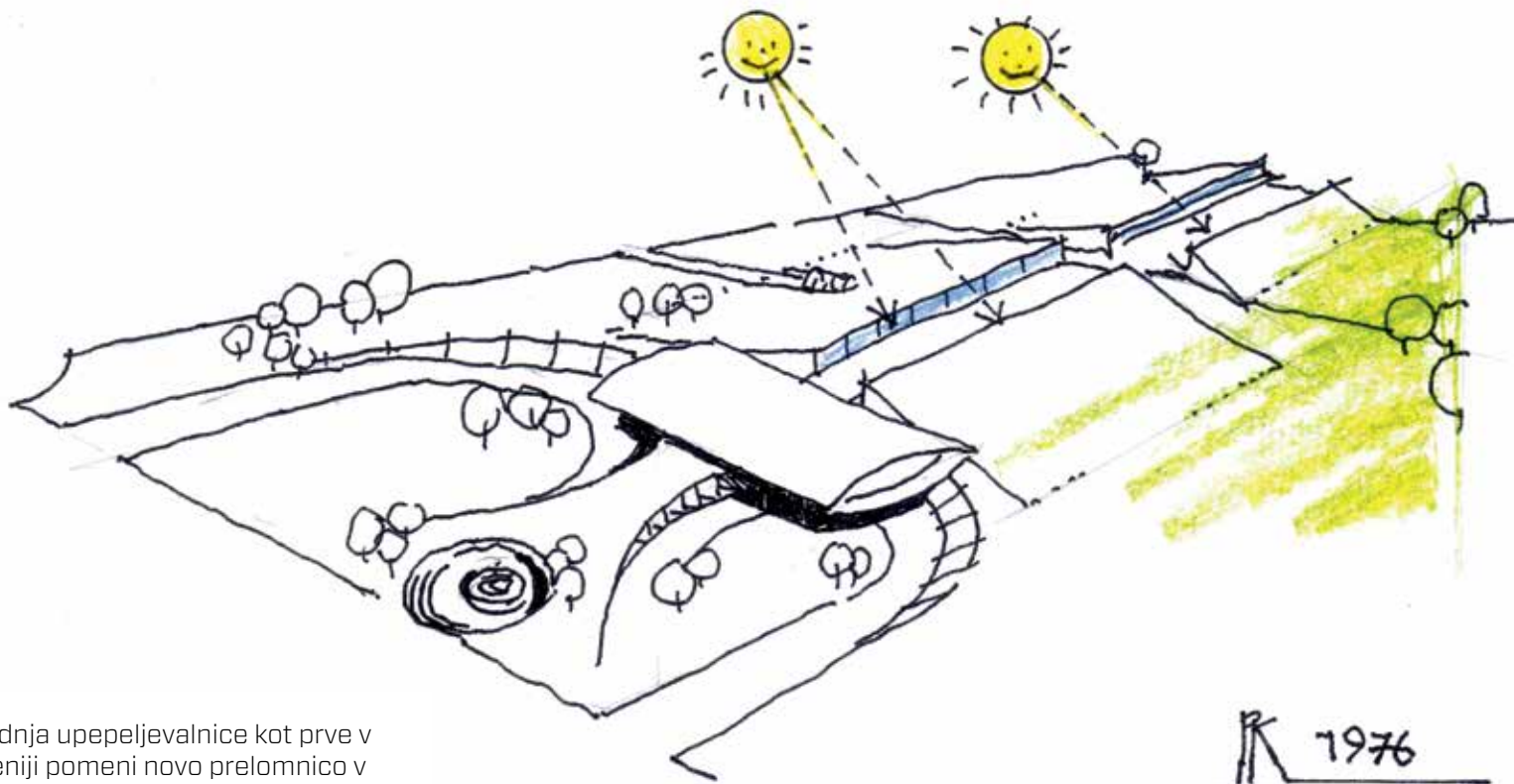
Na predlog zbora delovnih ljudi TOZD-a Žale se 29. julija, s soglasjem Skupščine mesta, poslovanje TOZD-a razširi na: izdelavo, prodajo, postavitve nagrobnih spomenikov, okvirjev, nagrobnih plošč, žar, elementov za shranjevanje žar in drugih v kamnoseštvo, kovinostrugarstvo in kovinotiskarstvo spadajočih del na pokopališču. Namen razširitve je, da TOZD Žale v prihodnje sam ureja izdelavo in postavljanje spomenikov na pokopališčih, s tem, da se postopoma priključi v zeleno parkovno površino. Z omogočanjem estetskega in gmotnega opremljanja grobov se tako odpravi tudi problem razlik v videzu grobov po socialnem statusu.

V tem letu Skupščina mesta sprejme odlok – tudi TOZD Žale postane komunalna organizacija posebnega družbenega pomena, 9. decembra pa odlok o spremembi pokopališkega reda, v katerem je vključena pomembna dopolnitev, da »shranjevanje žar doma ni dovoljeno«. To je pomemben mejnik - žare s pepelom se morajo odslej pokopavati v žarnih grobovih na pokopališču. V letu 1976 se prične dvoletna izgradnja nove upepeljevalnice, poslovnih dvoran in upravnih prostorov, pod katere se podpiše arhitekt Peter Kerševan. Tako se tudi začnejo uresničevati dolgoletne težnje po graditvi krematorija v Ljubljani.

Načrti arhitekta Petra Kerševana

R 1976

Foto: arhiv Petra Kerševana

Izgradnja upepeljevalnice kot prve v Sloveniji pomeni novo prelomnico v pogrebni dejavnosti. 18. junija 1977 TOZD Žale podpiše sporazum o združitvi v delovno organizacijo. Konec leta je v TOZD-u Žale zaposlenih 92 delavcev, imajo 8 motornih vozil, opravijo 1.863 pogrebov, 527 prevozov umrlih, 957 grobov pa je v stalni oskrbi TOZD-a Žale. Ker upepeljevalnica še ni zgrajena, je 242 pokojnikov prepeljanih na upepelitev v Beljak.

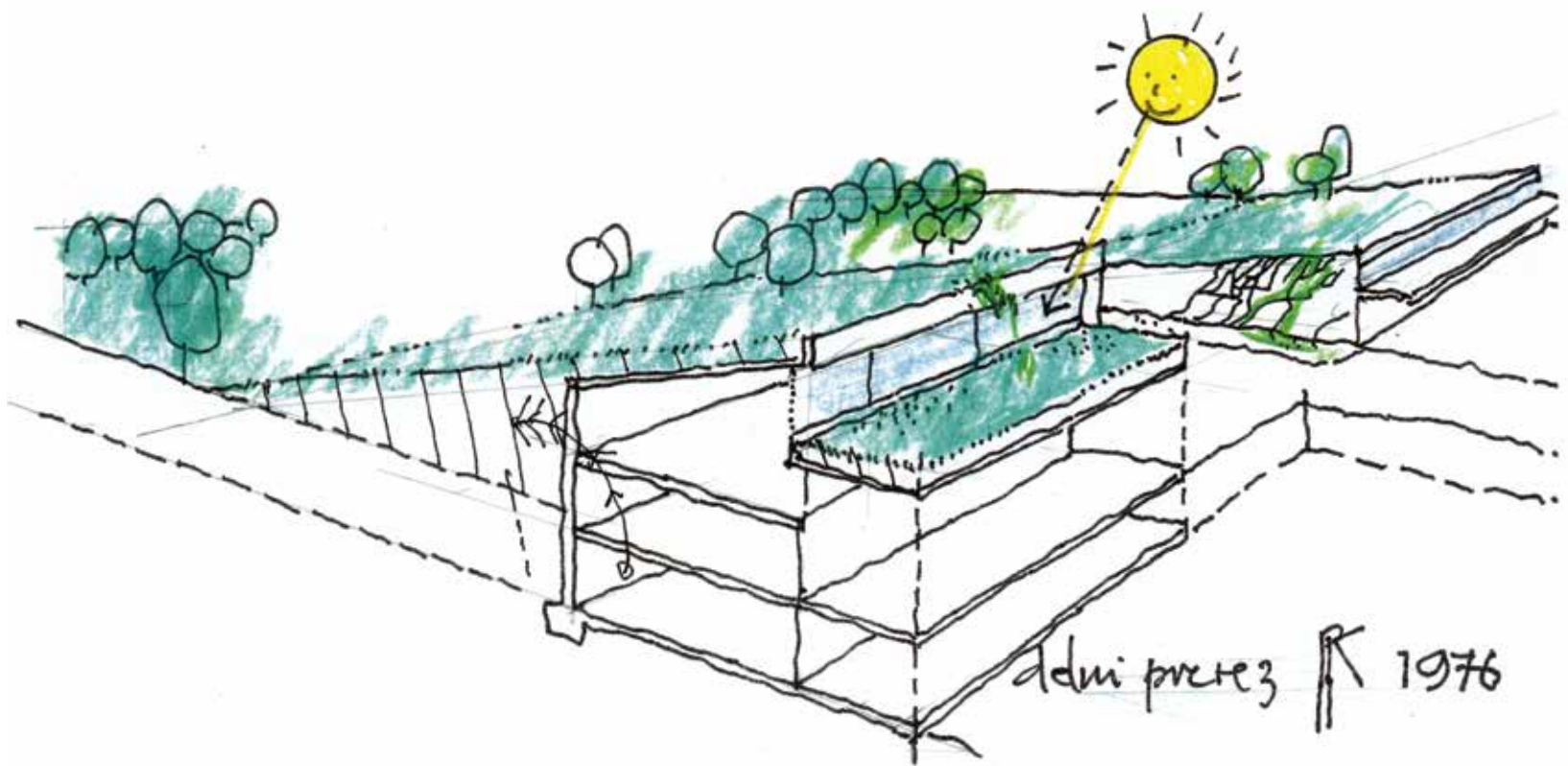

Foto: arhiv Petra Kerševana

1978 Začetek obratovanja upepeljevalnice

Več kot 40 let po prvih razmišljanjih TOZD Žale začne z upepeljevanjem v lastni upepeljevalnici. Ta začne z dvema pečema znamke TABO obratovati že ob zaključku gradnje, 28. oktobra 1978, kot prva v Sloveniji pa začne redno obratovati 26. decembra 1978. Svoj delež od plač in nagrad za gradnjo prispevajo tudi zaposleni v TOZD-u, s tem pa pomembno prispevajo tudi k razvoju samega podjetja.

Celotna naložba za upepeljevalnico ter upravno in gospodarsko poslopje z garažami znaša takratnih 70,3 milijona dinarjev. Skupna površina novih objektov je obsegala 3.931 m². Junija tega leta ljubljanske občinske skupščine sprejmejo odlok o pogrebnih slovesnostih na območju mesta: pogrebne slovesnosti mora organizirati upravljavec pokopališča, torej TOZD Žale, ki je dolžan o tem obvestiti krajevno skupnost oz. delovno organizacijo, v kateri je bil pokojnik zaposlen.

Notranjost upepeljevalske peči

Poslovilna dvorana ob izgradnji, vir: arhiv Petra Kerševana

1979 Sedež uprave se preseli na Tomačevsko cesto

Kamen življenja, ki je nekoč stal pred cvetličarno PST, danes pa stoji ob Poti spominov in tovarištva, vir: arhiv Petra Kerševana

1. januarja je sedež uprave in TOZD-a Žale uradno prestavljen v novo upravno stavbo na Tomačevski cesti. 3. maja so v skladu z zakonom o združenem delu kot glavne dejavnosti TOZD-a Žale ponovno registrirane: opravljanje pogrebne in pokopališke dejavnosti, upepeljevanje, izdelovanje in prodaja pogrebnih potrebščin ter prevoz pokojnikov iz kraja smrti v kraj pokopa v tuzemstvu, kakor tudi iz tuzemstva v inozemstvo in obratno.

Kot stranske dejavnosti pa tudi številne druge, med njimi: vzgoja rastlin in cvetja, nakup in prodaja

peska za posipanje grobov, nakup in prodaja nagrobnih sveč in vaz, nakup in prodaja ter postavljanje nagrobnih plošč, žar in druge. Skupščina Zveze komunalnih skupnosti na območju ljubljanskih občin 26. decembra sprejme sklep o najemninah za grobove na pokopališčih na območju Ljubljane. Sklep velja tudi za pokopališče v Črnučah, ki sicer ni spadalo pod upravljanje TOZD-a Žale. V tem letu TOZD Žale opravil skupno 972 upepelitev, od tega 586 upepelitev umrlih iz Ljubljane in 386 upepelitev umrlih, pripeljanih od drugod.

Upepeljalnica in poslovilna dvorana

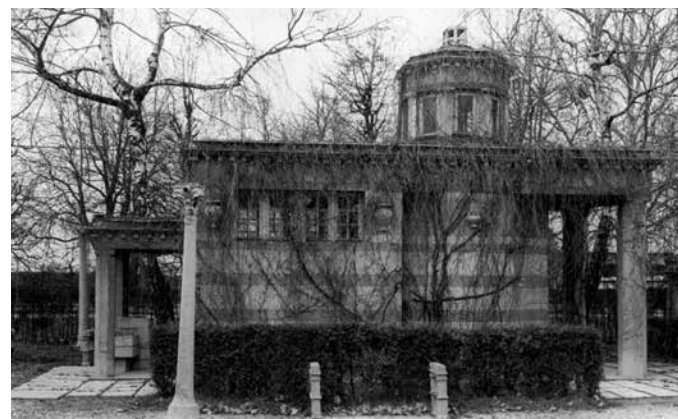
1980–1984 Propadanje Plečnikovih Žal, snovanje Novih Žal

Konec leta 1980 ima TOZD Žale 102 zaposlena delavca, celotni dohodek znaša 64.383.000 dinarjev. Opravi 1.886 klasičnih in žarnih pogrebov oziroma pokopov, 712 prevozov umrlih, 673 upepelitev iz Ljubljane in 433 pripeljanih od drugod. Stalno oskrbuje 710 grobov. Ob koncu leta ima 10 motornih vozil, od tega 2 novi, rovokopač in traktor. V letu 1981 se organizacija v temeljni organizaciji Žale ne spremeni. DE Vzdrževanje zajema ločeno vzdrževanje ljubljanskih pokopališč, oskrbo grobov po naročilu in vrtnarijo. V tem letu nameravajo urediti kamnoseško delavnico, v kateri želijo imeti nekaj modelov pokopaliških spomenikov, toda vprašanje prostorov in finančnih sredstev za takšno delavnico v skladu z registriranim poslovanjem še ni rešeno.

Plečnikove Žale so s preselitvijo uprave v nove prostore ob Tomačevski cesti začele počasi propadati in izgubljati svoj sijaj. V osemdesetih letih postane aktivna zamisel o razširitvi centralnega pokopališča, a ekipa arhitekta Marka Mušiča z načrti Novih Žal preide v resnejšo fazo šele leta 1985. Gre za projekt, s katerim Mušič leta 1983 zmaga na javnem anonimnem dvostopenjskem arhitekturnem natečaju.

Propadanje Plečnikovih Žal,
vir: Damjan Prelovšek & Vlasto
Kopač: Žale arhitekta Jožeta
Plečnika (Ljubljana Mesto, 1992)

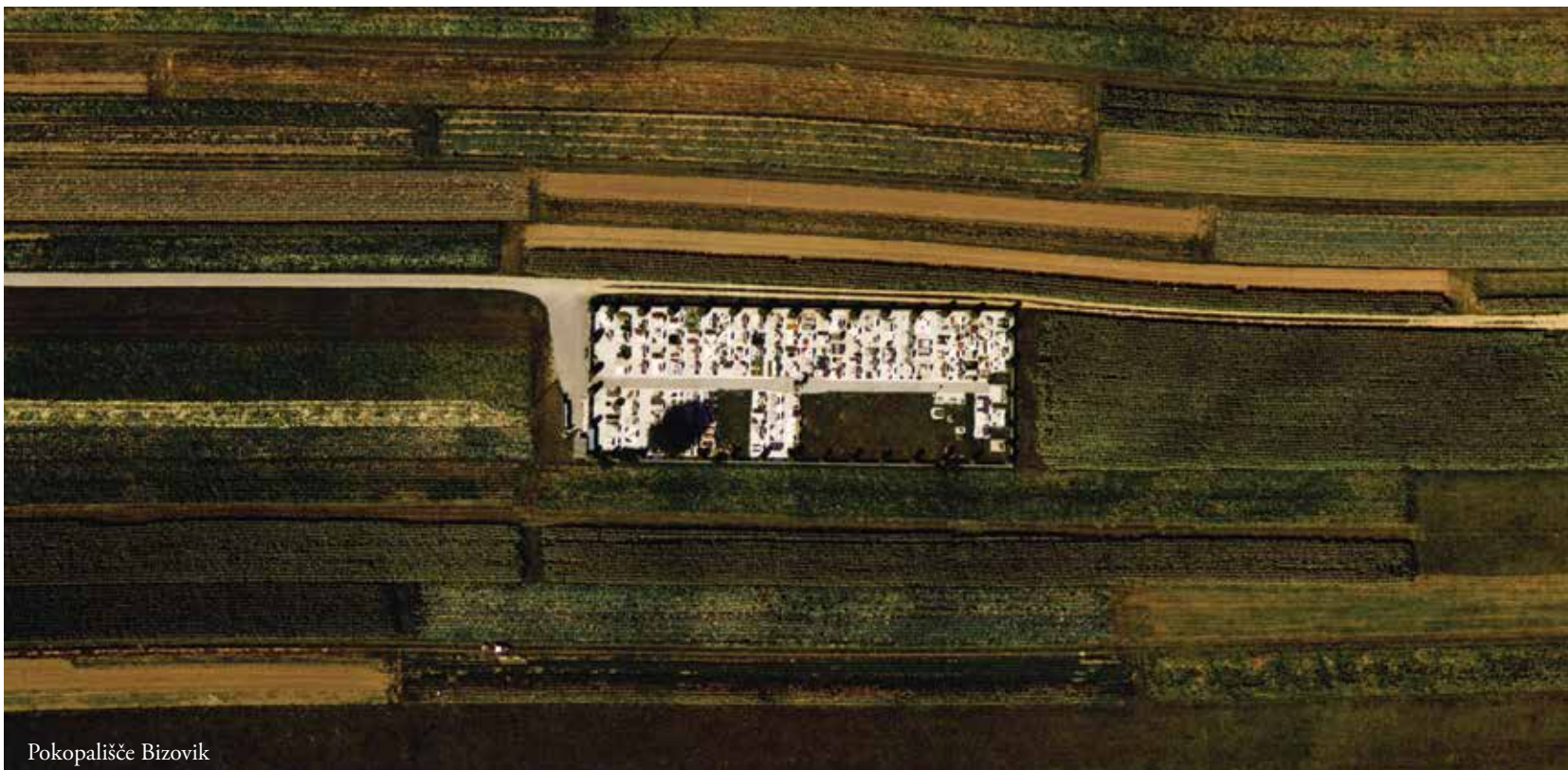
1985 Kostnica žrtev 1. svetovne vojne razglašena za zgodovinsko- kulturni spomenik

28. septembra 1985 je z Odlokom o razglasitvi spomenikov revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilne vojne za zgodovinske spomenike, Ur. l. SRS, št. 31/85-1340, kostnica razglašena za zgodovinsko-kulturni spomenik. Valjasta stavba z dostopnima

stopniščema, avtorja Edvarda Ravnikarja, in skulptura vojaka pred glavnim vhodom, avtorjev kiparjev Svetoslava Peruzzija in Lojzeta Dolinarja, je priznana kot spomenik lokalnega pomena tipa memorialna dediščina.

Pokopališče Bizovik

Pokopališče Polje

Zračni posnetki pokopališč v upravljanju podjetja Žale, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e.161, a.e. 826, Zračni posnetki pokopališč Rudnik, Šentvid, Dravlje, Sostro, Vič, Polje, Štepanja vas, Bizovik, s.d. pribl. 1985

Pokopališče Rudnik

Pokopališče Dravlje

Zračni posnetki pokopališč v upravljanju podjetja Žale, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e.161, a.e. 826, Zračni posnetki pokopališč Rudnik, Šentvid, Dravlje, Sostro, Vič, Polje, Štepanja vas, Bizovik, s.d. pribl. 1985

Pokopališče Štepanja vas

Pokopališče Sostro

Zračni posnetki pokopališč v upravljanju podjetja Žale, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e.161, a.e. 826, Zračni posnetki pokopališč Rudnik, Šentvid, Dravlje, Sostro, Vič, Polje, Štepanja vas, Bizovik, s.d. pribl. 1985

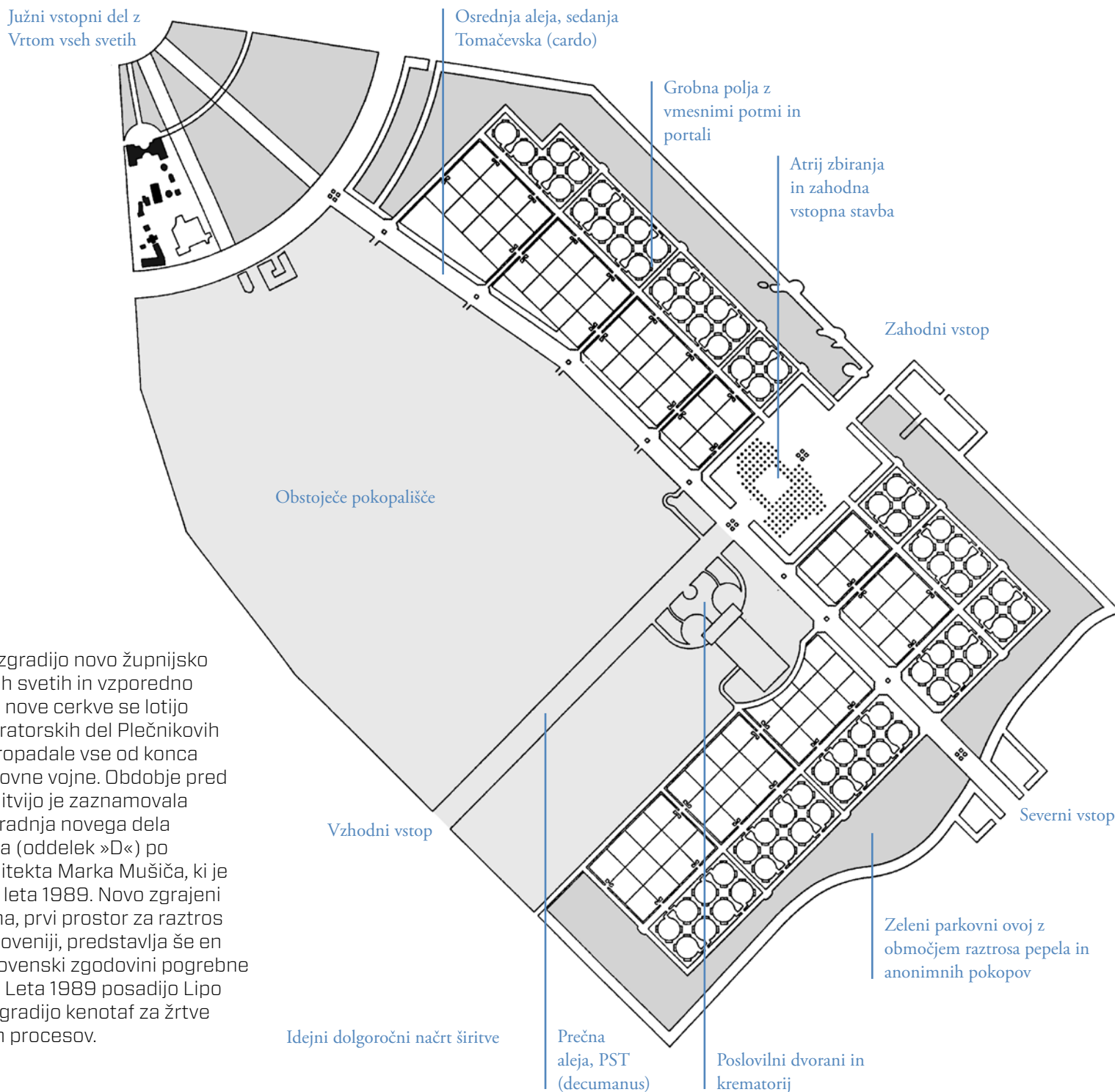
Pokopališče Vič

Pokopališče Šentvid

Zračni posnetki pokopališč v upravljanju podjetja Žale, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e.161, a.e. 826, Zračni posnetki pokopališč Rudnik, Šentvid, Dravljje, Sostro, Vič, Polje, Štepanja vas, Bizovik, s.d. pribl. 1985

1986–1989 Obnavljanje Plečnikovih Žal, gradnja Novih Žal

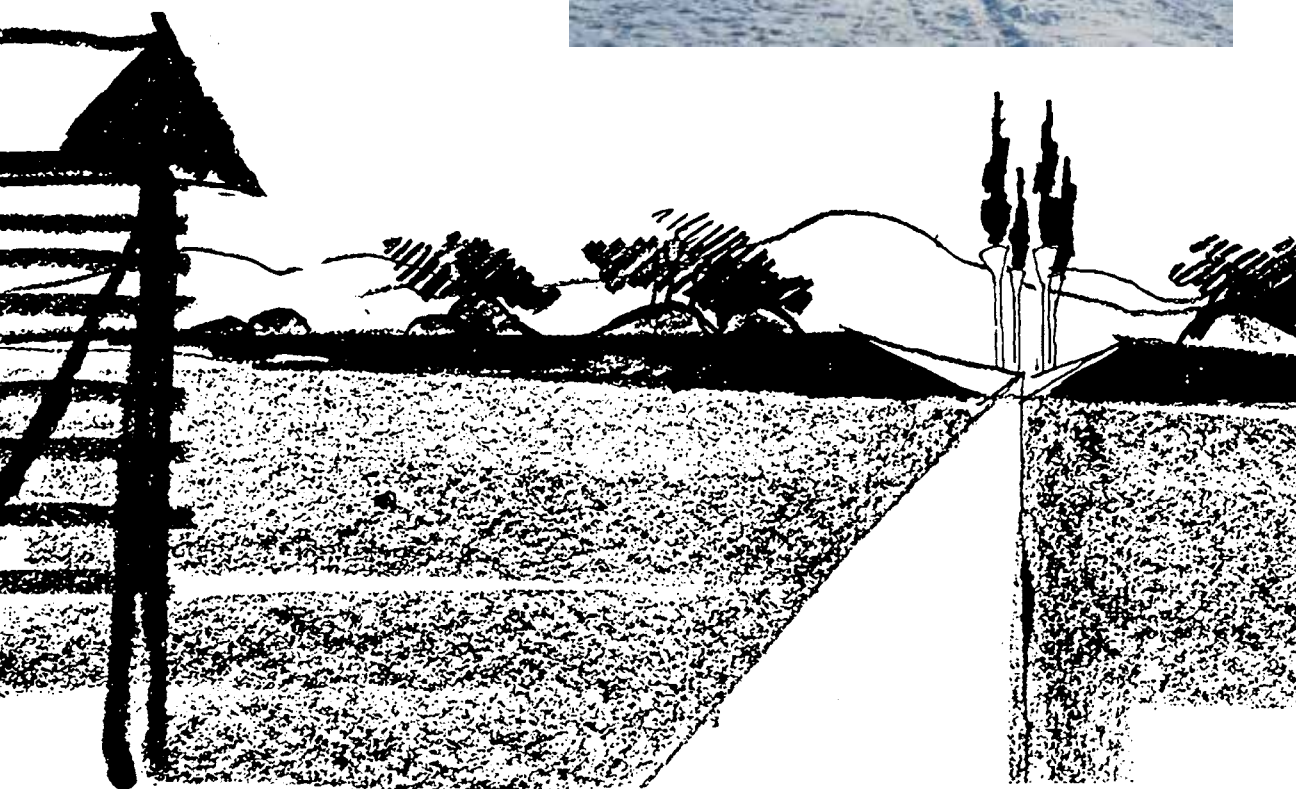

Leta 1987 zgradijo novo župnijsko cerkev Vseh svetih in vzporedno z izgradnjo nove cerkve se lotijo tudi restavratorskih del Plečnikovih Žal, ki so propadale vse od konca druge svetovne vojne. Obdobje pred osamosvojitvijo je zaznamovala enoletna gradnja novega dela pokopališča (oddelek »D«) po načrtih arhitekta Marka Mušiča, ki je zaključena leta 1989. Novo zgrajeni Gaj spomina, prvi prostor za raztros pepela v Sloveniji, predstavlja še en mejnik v slovenski zgodovini pogrebne dejavnosti. Leta 1989 posadijo Lipo sprave in zgradijo kenotaf za žrtve dachavskih procesov.

Gradnja novih Žal, 1988, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e. 175, a.e. 861, fotografije izgradnje novih Žal

Veliki portal je oznaka vstopov v
Ljubljansko osrednje pokopališče, oznaka
križišča glavnih poti, Carda in Decumana
Ljubljanskega pokopališča (Osrednje aleje,
sedanje Tomačevske in Poti spominov
in tovarištva) ter oznaka glavnega vhoda
v novi del pokopališča. Arhitekt Marko
Mušič, arhiv Atelje Marko Mušič

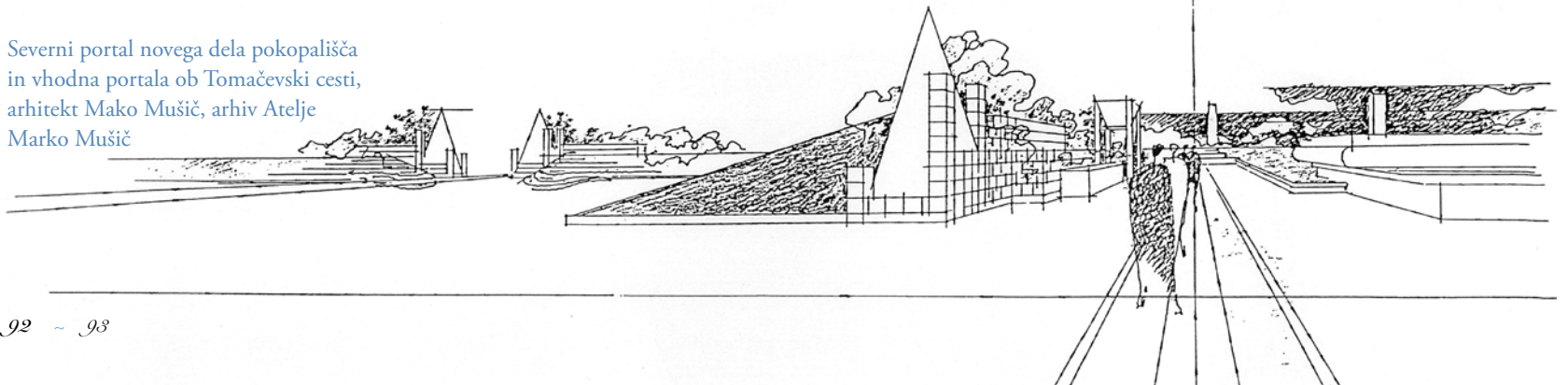

Pogled na severni portal iz bodočega Atrija zbiranja ter vstopne stavbe

Severni portal novega dela pokopališča
in vhodna portala ob Tomačevski cesti,
arhitekt Mako Mušič, arhiv Atelje
Marko Mušič

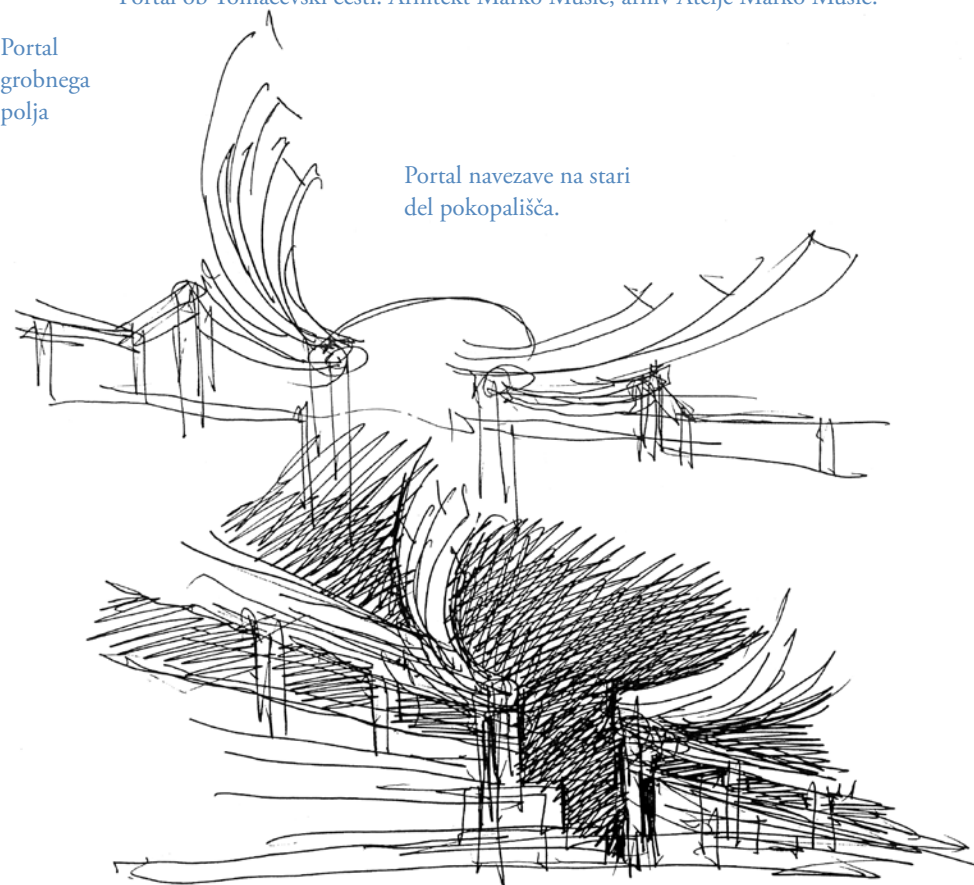
Severni portal, portal piramid, foto: Dragan Arrigler

Portal ob Tomačevski cesti. Arhitekt Marko Mušič, arhiv Atelje Marko Mušič.

Portal
grobnege
polja

Portal navezave na stari
del pokopališča.

Obodni park z gomilami. Arhiv Atelje Marko Mušič, foto: Milan Pajk.

1990–1991 Nastanek in delovanje Javnega podjetja Žale p. o.

Na lastno pobudo se leta 1990 Temeljna organizacija združenega dela Žale izloči iz Delovne organizacije Komunalnega podjetja Ljubljana. Skupščina mesta Ljubljane na podlagi odločitve delavcev Žal sprejme odlok o organizaciji Javnega podjetja Žale p. o., ki odtlej posluje kot samostojno podjetje, katerega ustanovitelj je mesto Ljubljana.

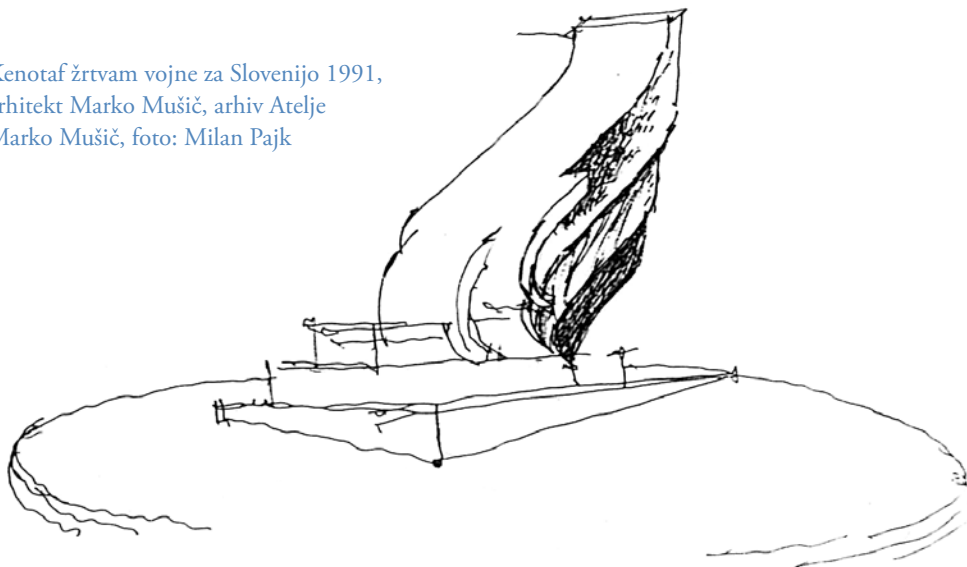
Na demokratičnih volitvah izvoljena nova mestna oblast se odloči Plečnikovim Žalam vrniti prvotno funkcijo. S posebno odredbo oblasti so namreč od leta 1979 dalje

popolnoma opustili pokopavanje s Plečnikovih Žal. Objekti so tako začeli propadati, a leta 1990 se spremeni odnos do pojmovanja kulturne dediščine, kar Plečnikove Žale postopoma postanejo. Vzporedno z izgradnjo nove cerkve Vseh svetih se lotijo tudi restavratorskih del Plečnikovih Žal, ki so končana in slovesno blagoslovljena 28. junija 1991, takoj po osamosvojitvi Slovenije. V novo nastalo državo podjetje tako vstopi z novo notranjo organizacijo in zunanjo podobo, ki sta še danes nosilna stebra vizije in poslanstva podjetja.

Staro pokopališče Žale danes

Kenotaf žrtvam vojne za Slovenijo 1991,
arhitekt Marko Mušič, arhiv Atelje
Marko Mušič, foto: Milan Pajk

Znamenje križa v obodnem parku novega dela pokopališča, arhitekt Marko Mušič, arhiv Atelje Marko Mušič, foto: Marjan Smerke

1992–1994 Ponovno življenje na Plečnikovih Žalah, preimenovanje podjetja v J. p. Žale, d. o. o.

11. februar 1992 obeležuje ponoven začetek pogrebnih slovesnosti na obnovljenih Plečnikovih Žalah. 19. novembra 1993 Javno podjetje Žale, p. o. preide v lastnino mesta Ljubljana. 14. februarja 1994 se v obnovljene prostore preselijo strokovne službe podjetja. 2. decembra 1994 se Javno podjetje Žale, p. o., preoblikuje v J. p. Žale, d. o. o.

V letu 1994 Izvršni svet Skupščine mesta Ljubljane poda sklep o spremembi in dopolnitvi sklepa o ustanovitvi Holdinga mestnih javnih podjetij. Podjetje Žale postane eno od sedmih javnih podjetij, povezanih v Holding mestnih javnih podjetij. Po izvedenih statusno-pravnih postopkih podjetje Žale, d.o.o. prične kot odvisna družba Holdinga mesta Ljubljane poslovati v letu 1996.

Plečnikove Žale

1995–1999

Širitev in obnova pokopališč, sprejet Standard za osnovni pogreb

Žarni pokop, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e. 152, a.e. 804, Propagandno gradivo - fotografije

V letu 1995 je opravljenih 500 pokopov s krsto in 1.788 z žaro, skupno število upepelitev znaša 6.601.

V letu 1996 se nadaljuje širitev najnovejšega pokopališča Žale, na starem delu pokopališča pa tlakovanje peščenih poti – tlakovani sta poti, ki vodita od glavne aleje na zahod do zidu ob Tomačevski cesti in na vzhod ob zidu ob Jarški cesti, v skupni izmeri 2.000 m².

Tlakovanja se postopoma izvajajo tudi v vseh naslednjih letih. Na novem delu je opravljena večja predelava električne napeljave – z lučmi začnejo osvetljevati tudi notranjost posameznih oddelkov in ne več le poti. Na pokopališču v Šentvidu predelajo vodovodno napeljavo in zamenjajo fontano. Od skupnih 2.240 pogrebov, 80,9 odstotkov pokopov predstavljajo pokopi z žaro in 19,1 odstotka pokopi s krsto.

Konec leta 1996 je v Javnem podjetju Žale, d. o. o. zaposlenih 78 oseb, 35 v organizacijski enoti (OE) pogrebna dejavnost, 20 v pokopališki, 7 v gospodarski in 16 v OE strokovne službe.

V letu 1997 ljubljanski Mestni svet sprejme Standard za osnovni pogreb, s katerim vsakomur zagotovi dostojen, človeka vreden pogreb, in v katerem je veliko pozornosti namenjenih preprečevanju onesnaževanja okolja. Hkrati se nadaljuje tudi z delno širitvijo pokopališča Žale, da bi zadostili potrebam pokopavanj v naslednjih petih do sedmih letih. Javno

podjetje Žale, d. o. o. konec leta 1997 zaposluje 82 ljudi. Nadaljuje s prodajo spomenikov in druge nagrobne opreme.

Konec leta 1998 ima podjetje 83 zaposlenih, opravljenih pa je 369 klasičnih in 1.873 žarnih pokopov. Obnovljene so garderobe grobarjev, razdelilnice hrane in hladilnice. V letu 1999 je skupno opravljenih 2.349 pogrebov, zaposlenih pa je 85 ljudi.

Klasični pokop, vir: SI ZAL LJU 630, Komunalno podjetje Žale Ljubljana, t.e. 152, a.e. 804, Propagandno gradivo - fotografije

2000 Certifikat kakovosti ISO 9001 kot prvo tovrstno podjetje v Evropi

Javno podjetje Žale, d. o. o. opravlja pogrebno dejavnost na celotnem območju Mestne občine Ljubljana in upravlja ter vzdržuje deset mestnih pokopališč: centralno pokopališče Žale, pokopališča Sostro, Bizovik, Štepanja vas, Dravlje, Stožice, Polje, Šentvid, Vič in Rudnik. Poleg pogrebne opravlja podjetje tudi tržno dejavnost, ki obsega: prodajo pogrebnih, nagrobnih in aranžerskih izdelkov ter storitve oskrbe in urejanja grobov za naročnike.

Leta 2000 Javno podjetje Žale, d. o. o. kot prvo evropsko podjetje, ki se ukvarja s pokopališko in pogrebno dejavnostjo, pridobi mednarodni certifikat kakovosti ISO 9001 – 1994. V letu 2000 je skupno opravljenih 2.210 pogrebov, nadaljuje se trend upadanja pri pogrebih s krsto. Skupno število upepelitev se v letu 2000 poveča za 5 odstotkov, glede na prejšnje leto pa se občutno poveča število upepelitev za izvenljubljsko območje. Skupno število grobnih prostorov doseže število 48.036. Leto 2000 zaznamuje tudi zavarovanje dokumentacije Žal pred uničenjem, saj Javno podjetje Žale, d. o. o. svoj arhiv uredi z mikrofilmanjem dokumentov iz obdobja 1914–1999.

SIQ Ljubljana | Tržaška cesta 2 | T +386 1 4778 100
SI-1000 Ljubljana | F +386 1 4778 444
Slovenija | info@siq.si, www.siq.si

vaš znak / your ref.: OSV/1205/2014
naš znak / our ref.:
datum / date: 2014-05-29

ŽALE, d.o.o. Ljubljana
Med hmeljniki 2

1000 LJUBLJANA

Zadeva: Izjava o pridobitvi certifikata ISO 9001, ISO 14001 in BS OHSAS 18001

SIQ LJUBLJANA potrjuje, da je organizacija

ŽALE, d.o.o. Ljubljana
Med hmeljniki 2
1000 LJUBLJANA

prva organizacija v Sloveniji, ki je za področje delovanja »Pogrebna in pokopališka dejavnost, cvetličarstvo, vrtnarstvo in kamnoseštvo« certificirala sistem vodenja kakovosti ISO 9001 (25.9.2000), sistem ravnanja z okoljem ISO 14001 (5.12.2006) ter sistem vodenja varnosti in zdravja pri delu BS OHSAS 18001 (21.11.2007).

Igor Likar
Direktor

2001 Odprtje Parka zvončkov in paviljona, zagon tretje peči za upepeljevanje in začetek delovanja v ASCE

Novi prodajni paviljon na Plečnikovih Žalah,
foto: arhiv Žale

Leta 2001 se odpre Park zvončkov, prvi tovrstni prostor za pokopavanje umrlih in mrtvorojenih otrok v Sloveniji. V naslednjih letih temu vzoru sledijo mnoga mesta v Sloveniji. Nov je tudi prodajni paviljon na Plečnikovih Žalah, kjer se nahajajo Plečnikova cvetličarna in javne sanitarije. S 15. decembrom se začne z upepeljevanjem v tretji peči, s čimer se za tretjino skrajša čas upepeljevanja, zmanjšajo pa se tudi stroški dela.

V letu 2001 podjetje opravi skupno 2.148 pokopov. Več kot 85 odstotkov pogrebov je žarnih. Skupno število upepelitev je 7.823 in je za 10,4 odstotka večje kot leta 2000.

Začne se delovanje podjetja Žale, d. o. o. v mednarodnem Združenju pomembnih evropskih pokopališč ASCE (Association of Significant Cemeteries in Europe), v katerem je Mestna občina Ljubljana ena izmed ustanovnih članic. Namen združenja so promocijske aktivnosti ozaveščanja o pomenu kulturne, zgodovinske, umetnostne in arhitekturne dediščine pokopališč ter izmenjava izkušenj na področju ohranjanja in promocije pokopališč. Združenje v ta namen sodeluje v skupnih projektih, spodbuja sprejem pravnih okvirov za čim boljše upravljanje pokopališč in razvoj tehnoloških inovacij ter skuša pritegniti pozornost univerz, turističnih predstavnikov in medijev.

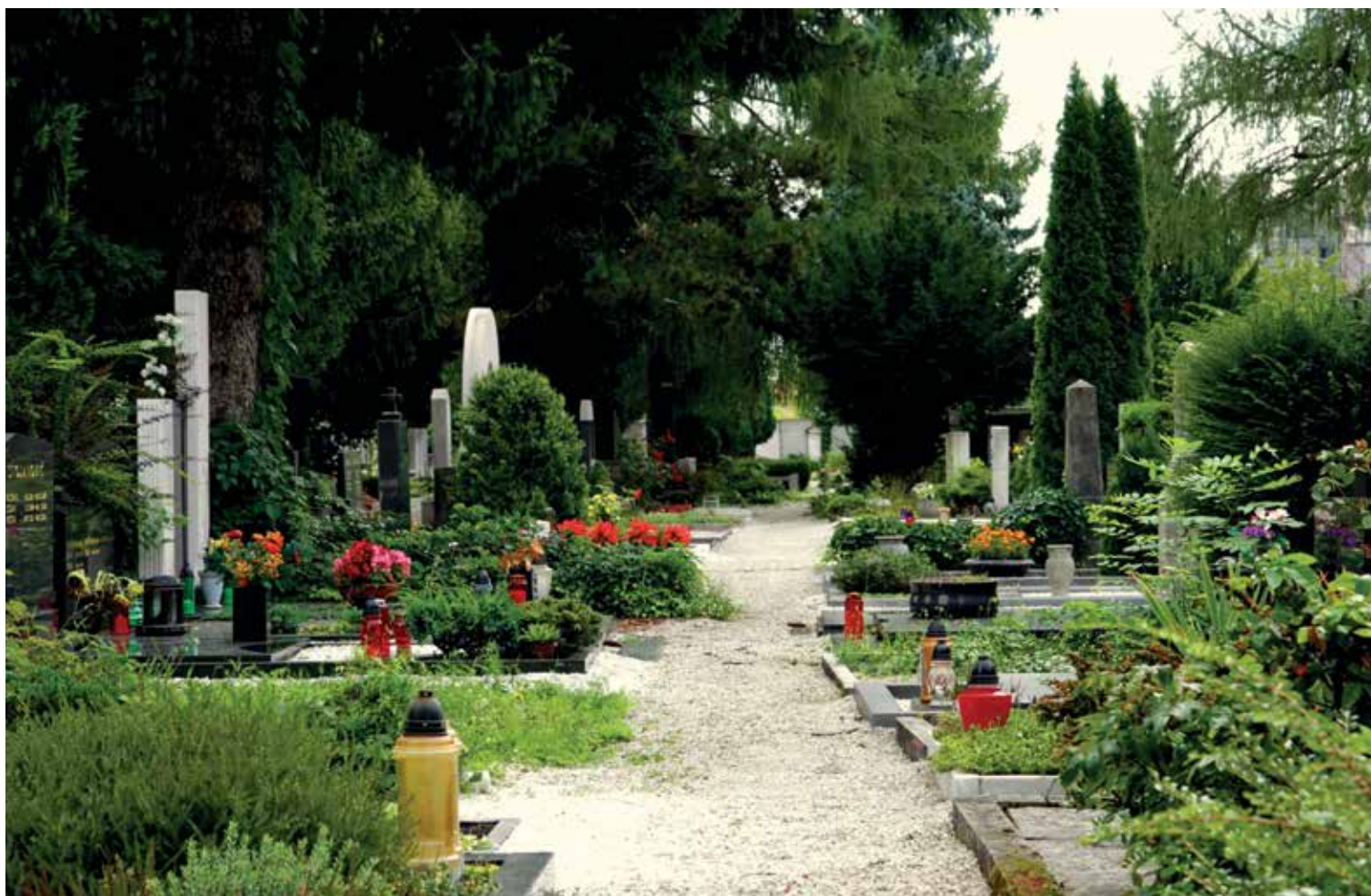
2002 Pokopališče Žale vključeno v Pot evropskih pokopališč

Pokopališče Žale se vključi v Pot evropskih pokopališč (European Cemeteries Route). To je pobuda združenja ASCE, ustanovljena z glavnim ciljem ohranjanja pokopališč, ki imajo v Evropi poseben zgodovinski in umetniški pomen. Danes (2014) je sestavljena iz 49 pokopališč v 37 mestih 16 evropskih držav. Zaradi svoje visoke kulturno-zgodovinske in umetniške vrednosti je pokopališče Žale eno najlepših pokopališč med evropskimi. V strokovni in širši javnosti ga zaradi Plečnikove dediščine, stvaritev znanih slovenskih umetnikov in hortikulture občudujejo po vsem svetu.

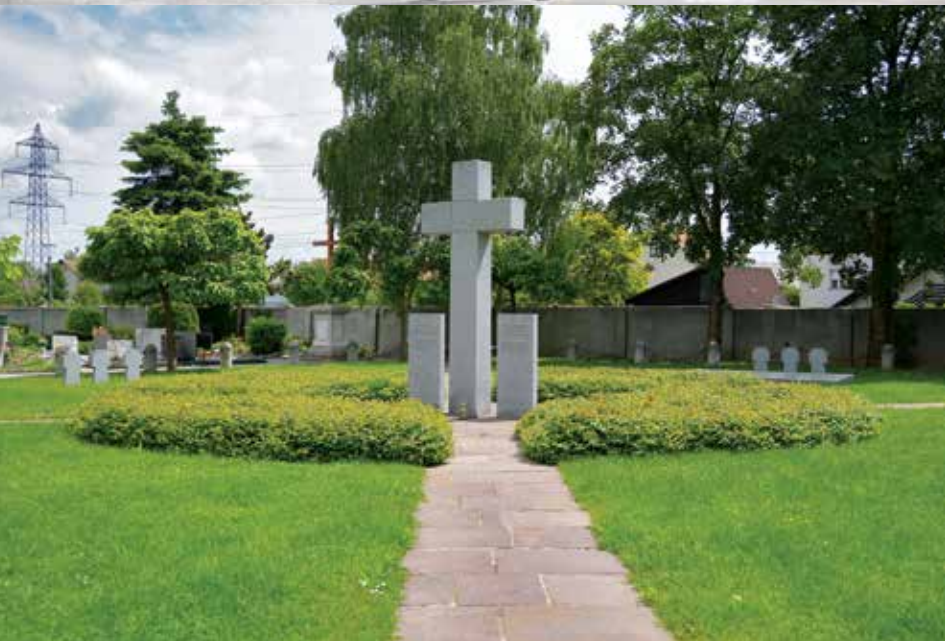
Podjetje Žale, d. o. o. izvede tudi raziskavo odnosa Ljubljančanov do njihovih storitev. Prek 50 odstotkov vprašanih je s storitvami zadovoljnih ali zelo zadovoljnih, medtem ko je nezadovoljnih in zelo nezadovoljnih desetina vprašanih. Število pritožb strank je v primerjavi z letom 2001 manjše za 30 odstotkov.

Kulturna in zgodovinska dediščina ljubljanskih Žal na Poti evropskih pokopališč, foto: Dunja Wedam

Kulturna in zgodovinska dediščina ljubljanskih Žal na Poti evropskih pokopališč. Vse fotografije razen starega pokopališča v skrajnem kotu levo zgoraj: Dunja Wedam

2003 Odprtje prenovljene poslovilne dvorane na Kerševanovih Žalah

Odpre se prenovljena poslovilna dvorana na Kerševanovih Žalah. Pomemben del poslovanja podjetja je tudi prijazen odnos do sorodnikov in bližnjih pokojnika. Bližnjim pokojnikov pri njihovih željah radi čim bolj ustrezajo, zato s tem letom po zaključeni pogrebni slovesnosti omogočijo tudi ogled upepelitve pokojnika.

Skrb za okolje se v letu 2003 pokaže še bolj izrazito. Javno podjetje Žale, d. o. o. se z domovi za ostarele dogovori za nove obleke za pokojnike, s katerimi je onesnaževanje zraka pri upepelitvi manjše. Na pokopališčih se ločeno zbirajo različni odpadki, uporaba herbicidov je ukinjena, pozimi pa se tlakovane in peščene poti posipava le še s peskom in ne več s soljo. Javno podjetje Žale, d. o. o. se sočasno že pripravlja na izvedbo internetnega prenosa pogrebne svečanosti na željo naročnika.

V tem letu so tlakovane poti in zamenjana vodovodna napeljava na pokopališču Žale ter fontane na pokopališčih Stožice, Bizovik, Žale, Dravlje, Štepanja vas, Sostro in Šentvid.

2004 90. obletnica delovanja podjetja, 1. Dnevi dediščine evropskih pokopališč, prva dobrodelna stojnica

Dnevi dediščine evropskih pokopališč

V okviru devetdesetletnice delovanja v Zgodovinskem atriju Mestne hiše Ljubljana od 23. julija do 8. avgusta pod vodstvom kustosa Petra Krečiča poteka fotografska razstava zgodovine podjetja Žale. Tedanji direktor Žal, Bojan Lepičnik, na slavnostni otvoritvi razstave poudari, da ima javno podjetje Žale posebno vlogo med mestnimi organizacijami, saj poleg svoje gospodarske vloge udejanja tudi vlogo skrbnika umetniške in kulturne dediščine osrednjega pokopališča v Ljubljani.

V tem letu v okviru Združenja pomembnih evropskih pokopališč ASCE, na Plečnikovih Žalah izvedejo prve Dneve dediščine evropskih pokopališč v Sloveniji s koncertom glasbene skupine Amacord. Organizirajo tudi prva brezplačna vodenja po kulturni dediščini pokopališča. Teden dni, namenjen odkrivanju evropskih pokopališč, je eden izmed projektov, s katerim

si Združenje kulturno pomembnih evropskih pokopališč (ASCE) prizadeva pokopališča približati Evropejcem. Od tega leta dalje Dnevi dediščine evropskih pokopališč postanejo tradicionalni del aktivnosti podjetja Žale.

Tradicionalna pa v naslednjih letih postane tudi Dobrodelna stojnica, ki jo prvič izpeljejo v tem letu. Ker se v podjetju zavedajo, da so dolgoročno konkurenčna in uspešna le družbeno odgovorna podjetja, ob 1. novembru v sodelovanju s Svečarstvom Jurkovič izvedejo dobrodelno prodajo sveč. Celotni izkupiček prodanih sveč namenijo Zvezi Europa Donna za nakup mamotoma.

Prenovljene so mrliške vežice na Kerševanovih Žalah in nadgrajen videonadzorni sistem na pokopališču Žale. Tega leta sodelujejo tudi pri nastanku knjige Ljubljanske Žale – Vodnik po pokopališču, avtorice Milene Piškur.

2005 Četrta peč za upepeljevanje, prvi svečemat in infomata ter uvajanje geoinformacijskega sistema

Postavljena je četrta peč za upepeljevanje z napravo za ohlajevanje dimnih plinov. S tem se prihrani energija in zmanjšajo izpusti toplogrednih plinov v ozračje.

Pri izvajanju pogrebov se začne uporabljati električno vozilo za prevoz pokojnikov in ljudi, ki težko hodijo. Na pokopališču Žale sta postavljena prva dva infomata na pokopališčih v Sloveniji. Na spletni strani je dostopna vizualizacija pokopališča Žale s prostorskimi posnetki njegovih najpomembnejših točk. Končana je v preteklih letih začeta zamenjava

stebričkov za označevanje grobnih polj in obnovljen zid na pokopališču Žale.

Cvetličarna se preimenuje v Plečnikovo cvetličarno, poleg katere se postavi tudi prvi svečemat in bankomat. V cvetličarni je uvedena nova oblika prodaje, in sicer dostava cvetja na izbrani naslov, naročanje preko interneta in urejanje poslovnih prostorov. Podjetje pristopi k zavezi »učee se podjetje« in prične z uvajanjem geoinformacijskega sistema, ki postopoma postane pomembno orodje pri vsakodnevnem delu.

Aranžerka Plečnikove cvetličarne

Novi svečemat

Nova, četrta peč za upepeljevanje z napravo za ohlajevanje dimnih plinov

2006 Certifikat ISO 14001, prevozi za invalide in starejše ljudi, ki težko hodijo

Konec leta 2006 podjetje pridobi okoljevarstveni certifikat kakovosti po zahtevah standarda ISO 14001, ki priznava, da podjetje izvaja vse aktivnosti, pomembne za varstvo okolja. Tudi v letu 2006 tako med drugim poskrbijo za nabavo pogrebne opreme pri proizvajalcih, ki v svoji dejavnosti upoštevajo prijaznost okolju.

Ob 100-letnici pokopališča Žale je bila prenovljena Plečnikova molilnica in v njej odprta razstava Arhitekturni detajli Plečnikovih Žal. Za čas pred Dnevi spomina na mrtve uvedejo novost za invalide in starejše osebe, ki težko hodijo – organizirajo brezplačni prevoz z električnim vlakcem po pokopališču Žale. Ta novost v naslednjih letih postane tradicionalna. Obnovljen je večji del pokopaliških zidov starega dela pokopališča Žale in tlakovane poti na celotnem oddelku »C«. Prenovljena in premeščena je sprejemna pisarna Plečnikovih Žal.

S storitvami je zadovoljnih ali zelo zadovoljnih že prek 60 odstotkov anketiranih, nezadovoljstvo pa se v primerjavi z letom 2002 prepolovi.

Nekdanja županja MOL Danica Simšič in bivši (pok.) direktor družbe Žale Bojan Lipičnik slavnostno otvorita prenovljeno Plečnikovo molilnico.

2007 Prvi internetni prenos pogrebne svečanosti na svetu, certifikat OHSAS 18001 in znak evropske dediščine

Odkrijte znaka evropske dediščine

Kot prvo podjetje na svetu ponudijo internetni prenos pogrebne svečanosti in zanj prejmejo bronasto priznanje Gospodarske zbornice Slovenije. Na spletni strani kot prvi v Sloveniji uredijo iskalnik grobov. Odbor za evropsko dediščino, sestavljen iz ministrov za kulturo in dediščino držav članic Evropske unije, Plečnikovim Žalam – Vrtu vseh svetih, podeli znak evropske dediščine. Gre za pobudo, katere namen je spodbuditi evropsko identiteto in vedenje o skupni evropski zgodovini, ki se utemeljuje na evropski dediščini. Kot edini tovrstni objekt v Evropi ga skupaj s spominsko cerkvijo Svetega duha na Javorci in bolnišnico Franjo v Dolenjih Novakih med prvimi prejmejo tudi Plečnikove Žale. S tem države Evropske unije potrdijo njihovo edinstvenost in kulturno-zgodovinski pomen.

Podjetje pridobi tudi mednarodni certifikat za varnost in zdravje pri

delu OHSAS 18001. Družba tako gospodarsko javno službo kot tudi vse dopolnilne dejavnosti izvaja skladno s standardi ISO 9001:2000, ISO 14001:2004 in OHSAS 18001:1999, kar zagotavlja stalno visoko kakovost opravljenih storitev. S posluhom za boljše počutje strank na Plečnikovih Žalah uredijo novo sprejemno pisarno in čakalnico za udeležence pogrebnih svečanosti – zavetje za udeležence pogreba, ki so do sedaj ne glede na vremenske razmere, na pogreb čakali pred vežicami.

Nadalje preuredijo mrliško vežico v Stožicah in na Rudniku ter izvedejo nujne obnove vežic na pokopališčih Polje, Vič, Šentvid, Dravlje, Sostro in Štepanja vas. 31. decembra 2007 je poslovni delež JAVNEGA HOLDINGA Ljubljana v družbi Žale Javno podjetje prešel na Mestno občino Ljubljana, ki je s tem dnevom postala edini družbenik tega javnega podjetja.

Minister za kulturo RS dr. Vasko Simoniti in župan MOL Zoran Jankovič odkrivata znak evropske dediščine

2008 8.228 upepelitev za naročnike izven Mestne občine Ljubljana in uvedba brezpapirnega poslovanja

V tem letu opravijo 2.316 pogrebov, kar je 5-odstotno povečanje glede na predhodno leto. Izvedejo tudi 2.079 upepelitev in 8.228 upepelitev za naročnike izven MOL.

Med drugim tlakujejo načrtovani del poti na pokopališču Žale, delno sanirajo pokopališke zidove na novem delu pokopališča, uredijo del prostora za označevanje pokopanih na raztrosu pepela, posodobijo Plečnikovo cvetličarno. Izvedejo tudi celotno prenovo pokopališkega zidu in prostora za odlaganje odpadkov ter parkirišča na pokopališču Bizovik. Poskusno začnejo ločeno zbirati

razgradljive odpadke in odpadne nagrobne sveče.

V septembru z novo storitvijo omogočijo objavo osmrtnic na spletni strani. Osmrtnico je na spletu možno videti takoj po končanem naročilu pogreba in še nadaljnjih 10 dni po pogrebu. Začnejo z brezpapirnim poslovanjem. Kot razvojno usmeritev družbe še naprej postavijo sledenje tehnološkim novostim in njihovo uvajanje.

V tem letu se na izboru Zlata nit prvič uvrstijo med 100 najboljših zaposlovalcev v Sloveniji.

Žare

Paviljon knjige spomina.
Arhiv Atelje Marko Mušič

Zidovi spomina z imeni pokojnih,
katerih pepel je raztrošen v
obodnem parku. Arhiv Atelje
Marko Mušič

2009 8 preostalih pokopališč v upravljanje družbe Žale, Plečnikove Žale postanejo spomenik državnega pomena

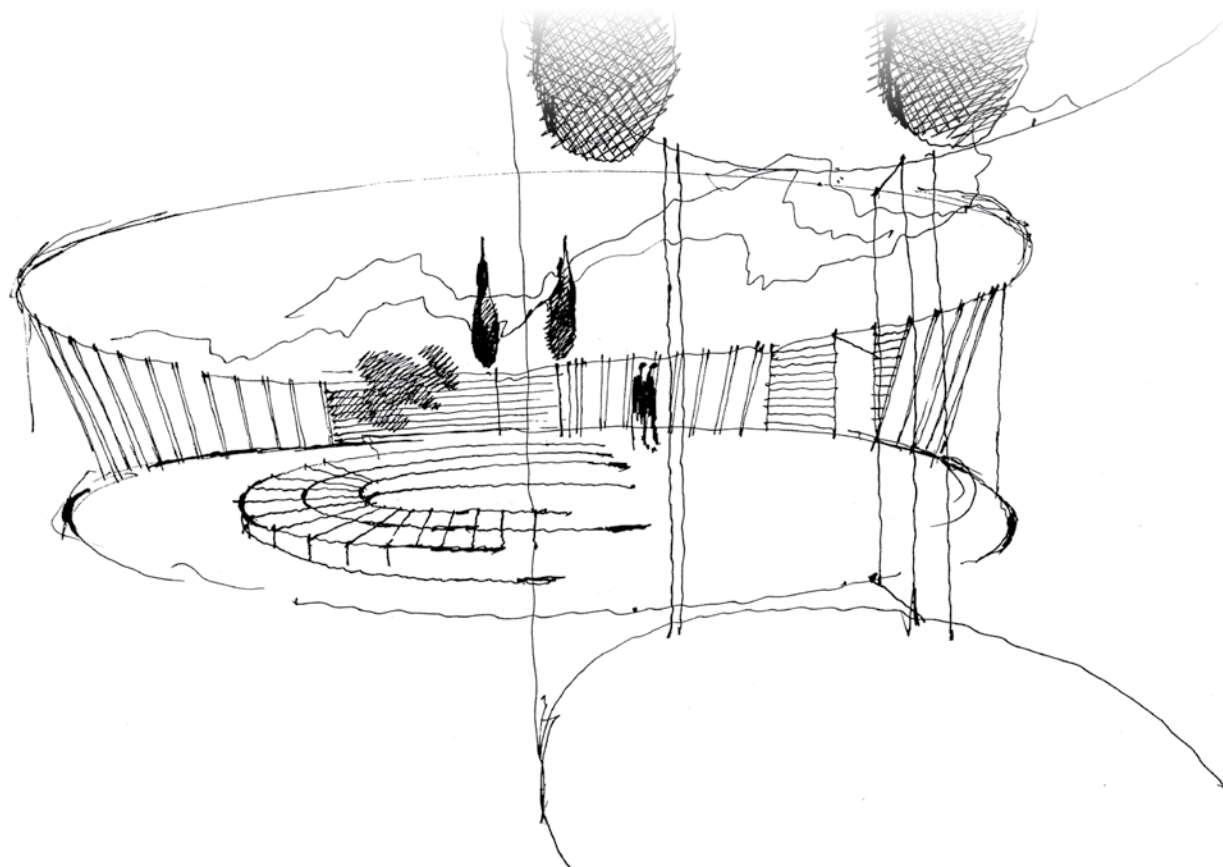

Žarni paviljon. Arhiv Atelje Marko Mušič,
foto: Milan Pajk.

Leto 2009 je v marsičem prelomno. Družba Žale v upravljanje prevzame osem pokopališč na območju MOL, ki do tedaj niso bila v njihovem upravljanju, in sicer: Črnuče, Šentjakob, Šmartno pod Šmarno goro, Janče, Prežganje, Javor, Mali Lipoglav in Šentpavel. Področje Plečnikovih Žal je bilo z Odlokom Vlade RS (UL RS 51/2009) julija 2009 razglašeno za kulturni spomenik državnega pomena. Zgrajeno in v uporabi je novo področje pokopališča za žarne pokope na novem delu pokopališča (Mušičeve Žale, oddelek »D«). V na novo zgrajenem delu je 1.727 grobov,

od tega je 1.253 talnih grobov ter 474 grobov v žarnih nišah.

Sočasno vse leto potekajo aktivnosti, povezane s širitvijo klasičnega dela pokopališča Žale in z zaključevanjem del, začetih v letu 2008. Poleg tega delno sanirajo pokopališke zidove na pokopališču Žale ob novem Šmartinskem parku, obnovijo del pokopaliških zidov na pokopališčih Vič, Šentvid in Štepanja vas. Na novo lokacijo ob vhodu na pokopališča ob Poti spominov in tovarštva preselijo kiparsko delo Fontana življenja.

Kamen življenja

Žarno grobno polje. Arhiv Atelje Marko Mušič.

Novi del pokopališča Žale danes

Pokopališča, prevzeta v upravljanje podjetja Žale v letu 2009 (fotografije so iz leta 2014)

Pokopališče Šentjacob

Pokopališče Črnuče

Pokopališče Šentpavel

Pokopališče Prežganje

Pokopališče Janče

Pokopališče Javor

Pokopališče Šmartno pod Šmarno goro

Pokopališče Mali Lipoglav

2010 Odprtje Kamnoseštva Žale in Cvetličarne PST

Želja podjetja po lastni kamnoseški delavnici sega že v leto 1981. TOZD Žale jo je takrat nameraval urediti tako, da bi v njej imeli nekaj modelov pokopaliških spomenikov, ki bi jih po želji kupca nato ustrezno kamnoseško obdelali, opremili z napisi in postavili na grob. Naročnik bi tako na enem mestu prejel celotno storitev, pomembno za pogreb in ureditev groba. A ta želja se zaradi nerešenega vprašanja prostorov in finančnih sredstev ni izpolnila vse do leta 2010.

Danes je Kamnoseštvo Žale skupaj s Plečnikovo cvetličarno del Plečnikovega paviljona, kamniti odraz slovenske umetnosti. Med drugim se odlikuje po vrhunskem kamnoseštvu in obdelavi ter individualnem pristopu, ponudbi celovitih rešitev za izdelavo nagrobnika po naročilu in bogati izbiri dodatnih storitev. Vidik umetnosti uresničuje tudi z vrhunsko oblikovanimi nagrobniki, ki so delo priznanih slovenskih oblikovalcev

in likovnih umetnikov in izdelani iz tipičnih slovenskih kamnov.

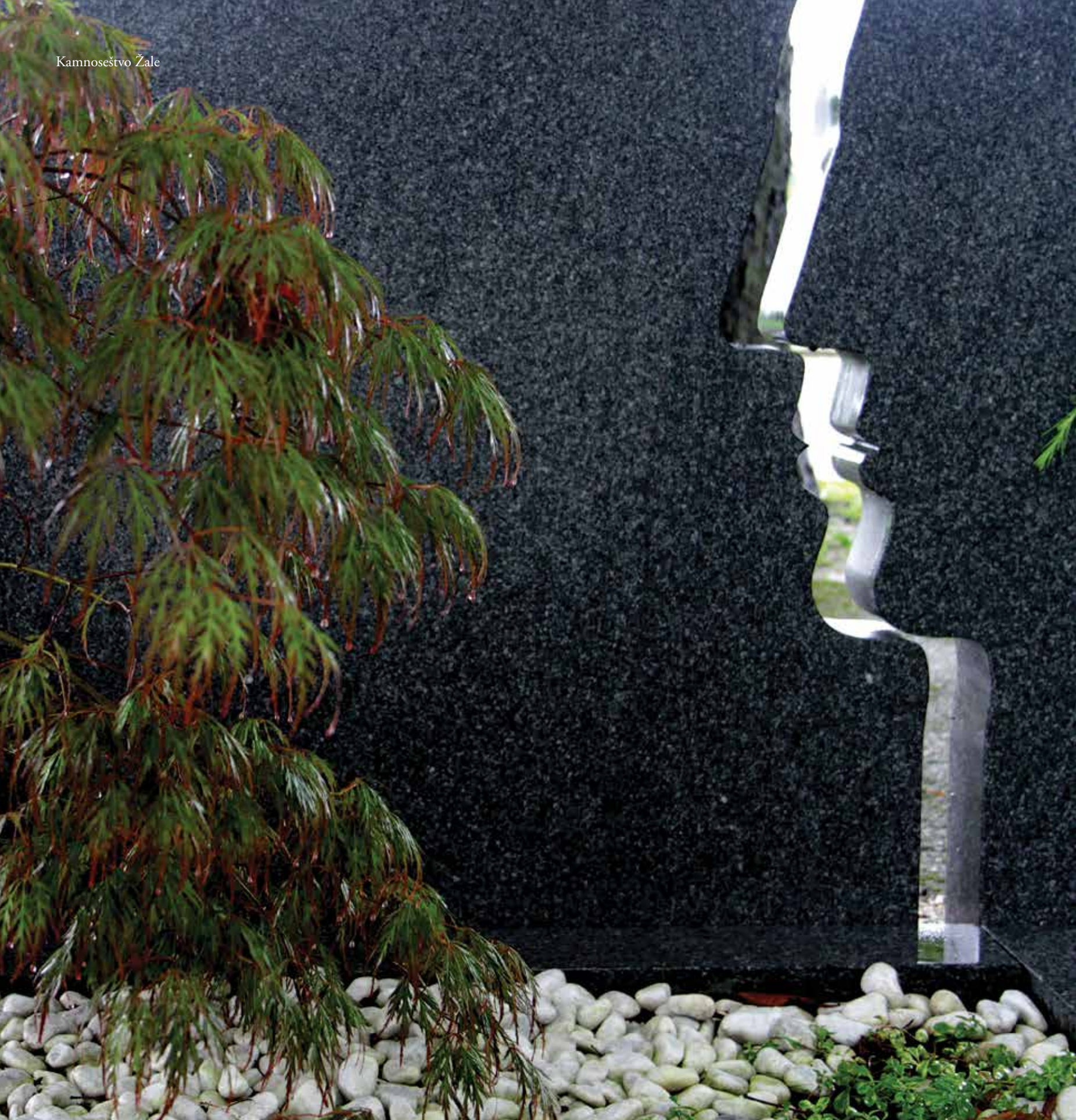
V 2010 so obnovljene tudi tlakovane površine na Kerševanovih Žalah, pokopališki zidovi na pokopališčih Dravlje, Prežganje in delno Janče. Tlakujejo pa pokopališča Šmartno pod Šmarno goro, Črnuče, Šentjakob, Janče in Javor. Na novem delu pokopališča Žale uredijo ograjo za dostop do razgledne ploščadi. Plečnikove Žale na novo osvetlijo z LED-svetili.

Ob Kerševanovih vežicah na Tomačevski cesti se odpre Cvetličarna PST.

Javnosti je v tem letu omogočena tudi mobilna spletna stran, na kateri lahko uporabniki mobilnih telefonov, s katerimi lahko dostopajo do svetovnega spleta, pridobijo najpomembnejše informacije v zvezi z dejavnostmi podjetja.

Katalog podjetja Žale: Prodaja nagrobnikov in nagrobne opreme

2011 Širitev klasičnega dela pokopališča Žale in 200.000 upepelitev

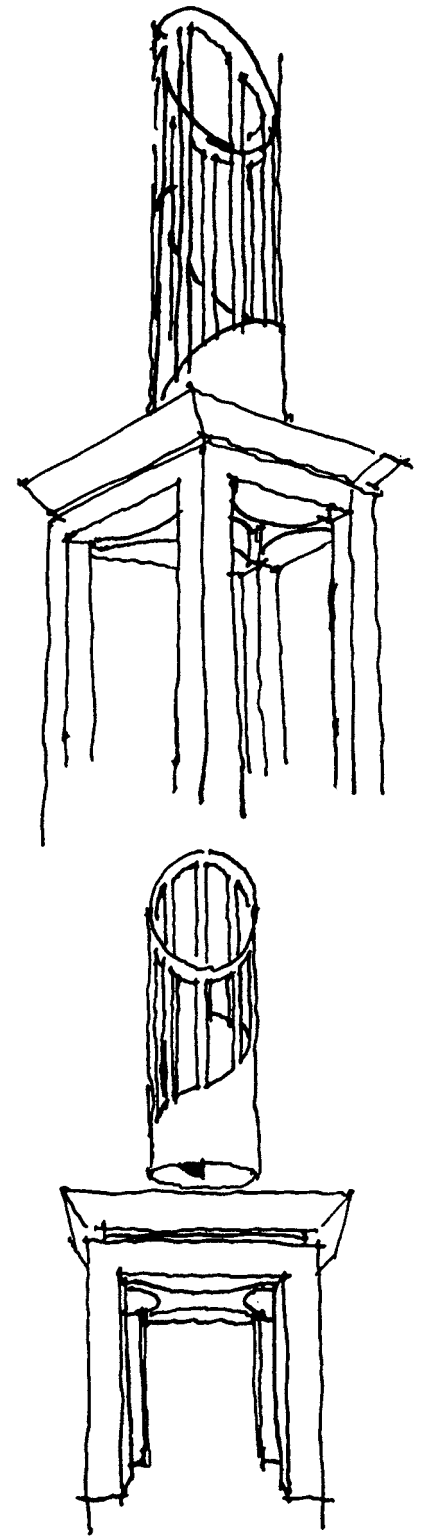
Razširjen je klasični del pokopališča Žale (oddelek »D«), ki ga je zasnoval arhitekt Marko Mušič. V postopnem uresničevanju njegove osnovne zamisli je bilo v letu 2009 urejeno pokopališče za žarne pokope s 1.685 grobovi, sedaj pa ga dopolnjuje tudi del pokopališča za klasične pokope s 1.273 grobovi. Urejene so poti pokopališča, vhodi v grobna polja in komunalne točke, paviljon z navčkom, zvonom poslednjega slovesa, gaj spomina v obodnem parku in območju razsipa pepela in del obodnih ozelenjenih kaskad. Vhode v grobna polja posebej zaznamujejo izbrani stih Kajetana Koviča, Ivana Minattija in Cirila Zlobca.

»Zasnova izhaja iz zavesti, da sta metropola in nekropola druga drugi prava in hrbtna plat. Utrjeno obzidje, ki je nekdanj varovalo mesta pred napadalci, tokrat ločuje in varuje mesto mrtvih pred utripom prestolnice. Še posebej pomembne so terasaste, bogato ozelenjene obrobe ob Tomačevski, ki pokopališče varujejo pred hrupom prometnice. Kasneje, v končni podobi pa bo promet ukinjen in Tomačevska bo postala osrednja aleja Žal. Osrednja sprevodna in obredna pot, ki bo dokončno in prepričljivo povezala obe pljučni krili, stari in novi del pokopališča v smiselno, simbolno in pomensko celoto,« pojasnjuje Marko Mušič.

V tem letu uredijo mrliško vežico na pokopališču Janče. V upepeljevalnici Ljubljanskih Žal pa je upepeljenih že približno 90 odstotkov vseh umrlih, ki so pokopani na pokopališčih v upravljanju družbe Žale. 33 let po začetku upepeljevanja se podjetje lahko pohvali z 200.000 izvedenimi upepelitvami.

[Pokopališče Janče, arhiv Žale](#)

Paviljon z navčkom in veliki portal označujeta Pot med javorji, osrednjo alejo novega pokopališča. Arhiv Atelje Marko Mušič.

Portal klasičnega grobnega polja z verzi akad. Ivana Minattija

Portal klasičnega grobnega polja z verzi akad. Cirila Zlobca. Arhitekt Marko Mušič, arhiv Atelje Marko Mušič.

2012 Družini prijazno podjetje

Žale začne voditi mag. Robert Martinčič, ki je v podjetju zaposlen 28 let in tako skupaj s 100-letnico podjetja v 2014 praznuje tudi že okroglih 30 let delovanja znotraj družbe. Podjetje prejme osnovni certifikat Družini prijazno podjetje. V tem letu so skoraj v celoti obnovljeni prvi štirje stebri plamenic in izvedeno tlakovanje poti na pokopališču Žale, obnovljeni zidovi na pokopališču Stožice, izveden je tudi prvi del obnove Plečnikovih propilej ter zaključena načrtovana vertikalna hidroizolacija upravno-tehničnega objekta. Stari del pokopališča s prebojem zidu dobi nov vhod, ki stari del povezuje z novim.

Za potrebe strank je omogočeno podaljšanje časa pogreba. Do sedaj pogrebna slovesnost običajno ni bila daljša od ene ure, od leta 2013 pa se ta čas na željo svojcev umrlega lahko tudi podaljša. S tem si podjetje prizadeva prilagoditi se novim ritualom pogrebnih svečanosti – večje število pevcev, govorcev, vpisov v žalno knjigo, veliko žalujočih, daljši verski obredi.

Ekvilib Inštitut in
Ministrstvo za delo,
družino in socialne zadeve
podeljujeta podjetju

ŽALE Javno podjetje, d.o.o.

Osnovni certifikat
Družini *
prijazno
podjetje

Revizorski svet:
Dr. Nevenka Černigoj Sadar
Predsednica
Nevenka Č. Sadar

V Ljubljani, 14. 5. 2012

Ministrstvo za delo,
družino in socialne zadeve:
mag. Andrej Vizjak
Minister
Andrej Vizjak

Ekvilib
INŠTITUT

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO,
DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE

Niščevje z vsake prireditve
Družini prijazno podjetje

Operacija delna financiranja Evropske unije, ki temelji na Evropskem socialnem skladu. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, 4. razvojne prioritete: izboljšanje kakovosti in sposobnosti vzgojne in študijske usposobitve in 4.1. prednostne usmeritve: izboljšanje usposobitve za trg dela in izboljšanje usposobitve in zaposelnosti

2013 Uvajanje novosti, odprt osrednji spomenik žrtvam prometnih nesreč

Dobrodelna prodaja sveč

Zbirni prostor za odpadke

V letu 2013 Žale spet zaznamujejo različne novosti.

Podporni procesi se s finančno računovodskega, kadrovskega področja ter področja informatike prenesejo na Javni Holding Ljubljana, d. o. o., uvede se tudi informacijski sistem SAP. Vpeljane so še možnosti spoznavanja pokopališča z mobilnim vodičem prek pametnih telefonov in tablic.

V tem letu, 13. novembra, ob svetovnem dnevu spomina na žrtve prometnih nesreč, na ljubljanskih Žalah odkrijejo osrednji spomenik žrtvam prometnih nesreč v Sloveniji v želji, da bi povečali pomen varnosti v cestnem prometu in preprečili novo nepotrebno trpljenje.

Obnovljen je zid na pokopališču Polje, sprevodna pot ter drugi štirje stebri plamenic na pokopališču Žale,

tlakujejo se poti. Podjetje pridobi tudi zbirni prostor za odpadke, novo vozilo za odvoz odpadkov in tovornjak prekucnik z dvižno košaro, oba na CNG-plin in zato okolju prijazna. Izvedena je delna obnova Plečnikovih mizarskih delavnic ter drugi del obnove Plečnikovih propilej. Dokončan je prostor za označevanje pokopanih na raztrosu pepela. Videonadzor se vzpostavlja še na pokopališču Šmartno pod Šmarno goro, na pokopališču Mali Lipoglav pa uredijo mrliško vežico.

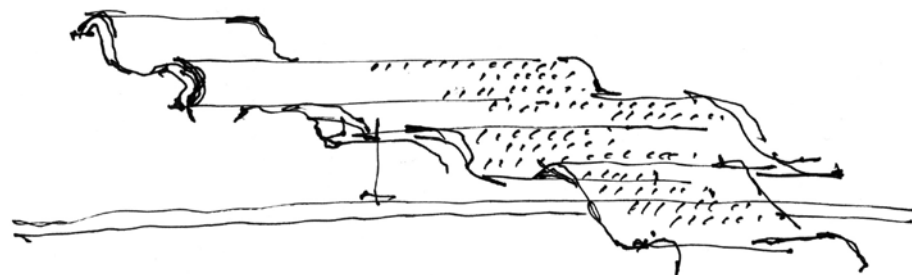
V tem letu je skupno opravljenih 11.409 upepelitev, od katerih 9.060 upepelitev predstavlja upepelitve za naročnike izven MOL. Tudi zadovoljstvo s storitvami se poveča, saj je zadovoljnih ali zelo zadovoljnih že 82,7 odstotka, nezadovoljnih ali zelo nezadovoljnih pa 2,9 odstotka anketirancev.

Obeležje žrtvam prometnih nesreč v Sloveniji. Arhitekt Marko Mušič, foto: Jože Suhadolnik.

Model obeležja in njegovo postavljanje v obodnem parku (oktober, 2013), arhiv Atelje Marko Mušič

2014 100 let

Slovenski šolarji z mobilnim vodičem ARtour raziskujejo ljubljanske Žale.

Podjetje Žale, najstarejše in največje tako podjetje v Republiki Sloveniji, je ob 100-letnici delovanja na več kot 60 ha površin z več kot 57.000 grobovi dom že več kot 164.000 pokojnikom.

V 2014 nadgradi mobilni vodič ARtour in kot prvo v Sloveniji vzpostavi mobilno različico iskalnika grobov, ki se uporablja s pomočjo pametnih telefonov. Na načrtu pokopališča se prikaže trenutna lokacija in pot od te lokacije do groba. Naprava ves čas prikazuje uporabnikovo gibanje in trenutno lokacijo ter ga pripelje do groba.

Češki predsednik Miloš Zeman se pokloni arhitektu Jožetu Plečniku (april 2014), vir: arhiv Žale

MORDA NISTE VEDELI

Dolgo in pestro zgodovino življenja podjetja ter njegove dejavnosti je težko v celoti povzeti na straneh te knjige. Med njenimi posebej zanimivimi, pa tudi manj znanimi utrinki, smo zbrali naslednje ...

POGREBI LJUBLJANČANOV NEKOČ

Kočija za prevoz pokojnikov, vir: arhiv Janka Kalana

Dr. Damjan J. Ovsec,
etnolog ter kulturni in
umetnostni zgodovinar

Obred pokopavanja je nekoč bil zelo dolgotrajen in tudi naporen podvig, še zlasti, ko je šlo za oddaljeno pokopališče, kot je bil Sv. Križ.

V začetku 20. stoletja so pokojniki po zakonu prva dva dneva počivali doma, če bi slučajno oživel. Pokojnika so na dom prišli kropit sorodniki, prijatelji in znanci, če se je le dalo, pa ga je spovedal in kropil tudi duhovnik. Za razliko od podeželja, svojci ob mrtvecu niso bedeli čez noč. Včasih so to dolžnost opravili delavci iz pogrebnega zavoda, a tudi slednji niso ostali dlje kot do polnoči ali enih ponoči.

Pogrebni obred se je začel na domu, kamor so prišli duhovniki s kočijo. Kočija s konji je bila last pogrebnega zavoda. Konji so bili spravljani v konjušnici na Ambroževem trgu, kjer je imel sedež tudi takratni Mestni pogrebni zavod, kočije pa v zgradbi nasproti Marijanišča na Poljanski cesti. Na izbiro sta bili odprta kočija s streho na stebrih ali pa v celoti zastekljena. Pogrebi so bili razdeljeni na tri meščanske razrede, kar je določalo število konj: štirje konji so bili rezervirani za najpomembnejše in najpremožnejše meščane, dva za srednji meščanski razred in eden konj za manj pomembne meščane. Konji so na komatih imeli črne čopke.

Na čelu pogreba so nosili križ s svilenimi trakovi, ki so bili črni, če je bila pokojna oseba poročena,

ali beli, če je bila samska. Trakove sta držala dva ministranta. Za križem so se peljali duhovniki, za njimi voz z vencami in rožami, nato voz oziroma kočija s krsto, za njo pa svojci. Če je bila umrla oseba ženskega spola, so najprej hodile ženske, in obratno. Za pogrebe so vsi imeli posebne črne obleke. Ženske so zraven nosile črne pajčolane ali „šlajmerje“, moški pa vse do druge svetovne vojne, še zlasti, ko je šlo za pomembno pokojno osebo, polcilindre ali cilindre. Do leta 1920 so pred ali za križem na posebni žametni blazinici nosili tudi vsa pokojnikova odlikovanja, če jih je imel, pa tudi društvene embleme, značke ter banderice, če je bil član kakega društva.

Zlasti po prvi svetovni vojni naprej bilo v navadi, da sprevod ni šel direktno do pokopališča, ampak skozi podvoz v Mostah, kjer je bila kapelica. Ob njej so molili in imeli govore. Od tu so šli na pokopališče samo svojci, ostali pa so se odpravili v znano gostilno pri Nacetu na Šmartinski cesti, splošno znano kot 'Totenbirt', da so zapili mrtveca. Naročili so zelje, klobase in spili enormne količine vina ter zraven obujali spomine na pokojnika. Blizu pokopališča je bila še ena takšna priljubljena gostilna, Banko. Če je umrla znana oseba, so jo nesli na nosilih tudi skozi celo Ljubljano. Na samem pogrebu je nato igrala godba, peli so poklicni pevci, govorniki pa so imeli govore.

UNIFORME OSEBJA PODJETJA ŽALE, D. O. O.: USTVARJENE V SODELOVANJU Z VRHUNSKIMI MOJSTRI

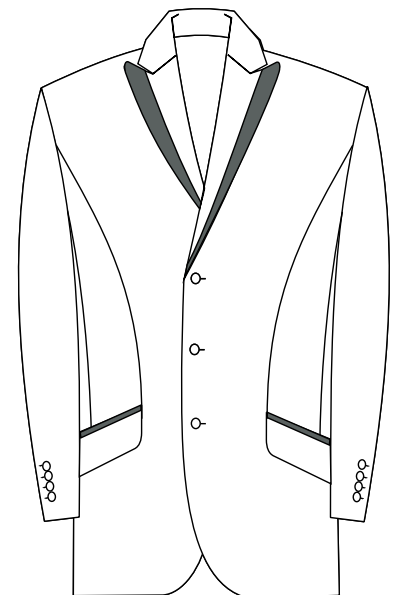
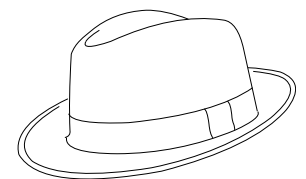
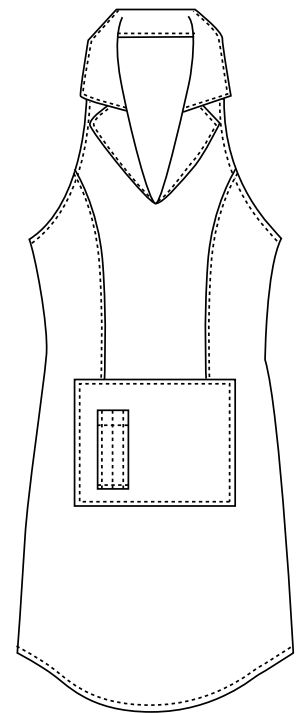
Leta 2008 so zaposleni podjetja Žale dobili svojevrstne nove uniforme, ki jih je v sodelovanju s svetovalko za kulturo oblačenja, Leo Pisani, posebej zanje oblikoval vrhunski modni oblikovalec Alan Hranitelj, sešili pa so jih v podjetjih Uni&Forma ter Labod. Novo kolekcijo so najprej začeli nositi pogrebniki, vzdrževalci in cvetličarke, zaposleni v sprejemni pisarni pa so si jo prvič nadeli prav v letu, ko obhajamo 100 let delovanja.

»Ta izziv sem na povabilo Lee Pisani, vodje projekta, navdušeno in takoj sprejel! Zame so to namreč bile prve pogrebne uniforme. Od idej do realizacije je trajalo kakšno leto. Začelo se je s pogovori, saj smo najprej morali dobro spoznati in razumeti delo pogrebnikov ter to, kakšne uniforme res potrebujejo. Izhodišče so bile prejšnje uniforme, za katere se je izkazalo, da vključujejo vrsto delov, ki niso bili praktični ali pa so bili celo povsem neuporabni ali iz neustreznih materialov. V navdih mi je bilo torej vse troje: določena zgodovinska obdobja, potem to, kar so res potrebovali za svoje delo v vseh mogočih vremenskih pogojih, ter cilj, da jim bo uniforma poleg udobnosti tudi vizualno všeč. In vse to nam je uspelo, ker smo vzpostavili več kot samo profesionalen odnos: med nami se je zgodil tisti 'človeški stik', ki je potreben, da res dosežeš 'nekaj več'. Nedvomno odraz okolja, v katerem delajo!«

Alan Hranitelj

»Z našo podobo izkazujemo spoštovanje do pokojnega, žalujočih in dogodka nasploh. Za to slovesnost se je v deželah s tradicijo v oblačilni kulturi razvila posebna raven oblačenja, imenovana dnevni smoking, tuji izrazi za to raven oblačenja so: the stroller, stresemann, director's suit, black lounge. Podoba pogrebnika mora biti umirjena, klasična, diskretna. V to raven oblačenja, ki je temelj celostne podobe pogrebnega moštva, sodijo moška črna obleka, bela srajca, kravata in klobuk, ki ga imenujemo melona. Celostno podobo dopolnjuje dežni plašč, ki dobro opravlja obe funkciji, tako estetsko, kot tudi zaščitno, saj je pogrebno moštvo izpostavljeno ekstremnim vremenskim pogojem. Njihova oblačila so izdelana iz treh barv, ki se tradicionalno uporabljajo za žalne slovesnosti: črne, ki pomeni odsotnost svetlobe, noč, temo, smrt, vijolične, ki simbolizira vero ter povezuje čutnost in duhovnost, čustva in razum, ljubezen in odpoved, ter bele, barve božanskosti in novega začetka v nebeških višavah.«

Lea Pisani, Image Consulting

VEČ KOT 2.000 ...

... osebnosti, ki so na umetniškem, kulturno prosvetnem, političnem, strokovno-znanstvenem, tehničnem, športnem ter številnih drugih področjih s svojimi prispevki vidno podpisale zgodovino slovenskega in evropskega naroda, je pokopanih na Žalah.

Ob 90-letnici Javnega podjetja Žale, ko se je že tudi približevala stoletnica začetka pokopavanja na pokopališču pri Sv. Križu, je pri založbi Družina izšel izjemen dokument avtorice Milene Piškur *Ljubljanske Žale - vodnik po pokopališču*, v katerem je zbran izčrpen seznam z opisi pokojnikov, ki so tako ali drugače prispevali k razvoju družbe. V knjigi je tudi bogat povzetek zgodovine razvoja Žal.

Od izida te knjige mineva natanko 10 let in odtlej se je število 2.190 pomembnih osebnosti na pokopališču Žale še povečalo. Če bi zraven prišteli še vse žrtve 1. in 2. svetovne vojne s šestih vojnih pokopališč, pa bi bil seznam kakopak bistveno daljši.

Žalam so življenje vdihnili številni vrhunski strokovnjaki, mojstri krajine, arhitekture, kamna, umetnosti - in danes na njih živijo prenekatera imena, ki so na svojih področjih prav tako vdihovala življenje družbenemu napredku.

Ponosni smo, da smo del tega večno rastočega življenjskega kroga in da pri nas živijo večno.

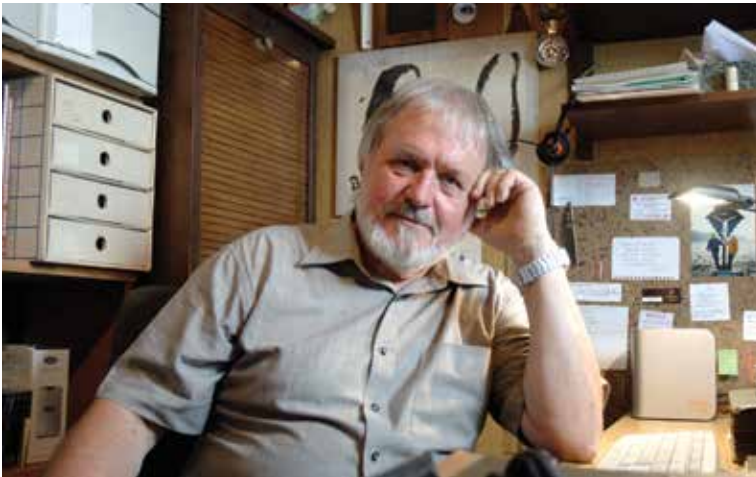

Adamič Emil
Aleksander
Brodar Srečko
Vladimir
Anton
Hribar Ivan
Jeglič Bonaver
Boris
Ivana
Lojze
Evangelist
Mihelič France
Novy Lili
Ela
Ramovš Fran
Smerdu Franči
Strniša Gregor
Marija
Drago
Josip
Boris

B
Dol
Gasp
H
Bonaver
Kalin Z
Kocbek
Kozak F
K
France
Osre
Petrovič
Fran
Franči
Gregor
Šušte
Vand
Vodop
Zois Ži

Andolšek - Jeras Lidija   Badjura Metod   Badjura Rudolf   Bajt
Bajuk Andrej   Betetto Julij   Bloudek Stanko   Borštnik Ignacij
Cankar Ivan   Cankar Izidor   Cvetko Dragotin   Dedijer
inar Lojze   Endlicher Ivan   Finžgar Saleški Franc   Foerster
ari Maksim   Gorišek Lado   Hadži Jovan   Hafner Anton
Hubad France   Hubad Matej   Ilešič Svetozar   Jakopič Rihard
tura Anton   Jeglič Ciril   Jenko Davorin   Kačič Mila   Kalin
Zdenko   Kavčič Stane   Kette Drago   Klopčič Mile   Kobilca
k Edvard   Kogoj Marij   Korošec Ladko   Kosler Peter   Kovačič
Ferdo   Kraigher Boris   Kralj France   Kralj Marjan   Krek Janez
ristan Etbin   Maček Ivan - Matija   Mašera Sergij   Melik Anton
Milčinski Fran   Milčinski Frane   Milčinski Janez   Murn Josip
edkar Milan   Pavček Tone   Pavšič Vladimir - Bor Matej   Peroci
Rok   Pirc Vasja   Plečnik Jože   Počkaj Duša   Premrl Stanko
Ramovš Primož   Ravnikar Edvard   Seliškar Tone   Sever Stane
šek   Smrekar Hinko   Sotlar Bert   Sovre Anton   Stele France
Stupica Gabrijel   Svetina Ivo   Šeliga Rudi   Škerjanc Lucijan
eršič Ivan   Švara Danilo   Tkačev Alja   Tuma Henrik   Ulaga
ot Josip   Vera Maria   Vidmar Josip   Vidmar Milan   Vilfan
pivec Fran   Vovk Anton   Weber France   Zajec Ivan   Ziherl
ga Sigismund   Zupan Vitomil   Zupančič Oton   Žerjav Gregor

ŽALE - KULTURNA DEDIŠČINA IN SODOBNOST

»... In kadar je segla v blagajno nekoliko radodarnije, kakor pri Žalah, je to storila v prepričanju, da so spomeniki, vrednote, usmerjene nad merilo vsakdanjega dne, prav toliko potrebni zdravemu, samozavestno v bodočnost usmerjenemu življenju kakor vsakdanji telesni kruh. Na pragu večnosti pa smo razsipni vsi, verni in neverni, bogati in ubogi, zakaj ne bi sledila temu pietetnemu zakonu v enaki meri občina, ki je ena izmed glavnih oblik našega skupnega rodbinstva.«⁽¹⁾

Prof. dr. Janez Bogataj,
etnolog in umetnostni
zgodovinar

Gornja navedba ne govori le o pomenu in predvsem razumevanju pokopališč, ampak predvsem tudi o tem, da so tudi izgradnjo Plečnikovih Žal spremljala negodovanja in pomisleki glede razsipnosti. Nasprotniki so nastopali z mislijo, da je na svetu toliko bede, kot še nikoli in da ljudstvo potrebuje bolnišnice, ne pa razkošnih mrtvašnic. Na srečo se ugovori takih nergačev niso uresničili (ob tem vidimo, kako se zgodovina ponavlja!) in Ljubljana je dobila pokopališče z mrliškimi vežicami po načrtih arhitekta Jožeta Plečnika, ki zaseda pomembno mesto tudi na Poti evropskih pokopališč (The European Cemeteries Route).

S tramvajem na Žale

Kadar je govor o pokopališčih na osebni in strokovni ravni, se nehote spomnim svojih mladostnih let, ko smo se v petdesetih letih 20. stoletja s tramvajem vozili na Žale. To »potovanje« k našim prednikom je pomenilo svojevrstno obliko povezanosti vseh živih na rodbinski in družinski

ravni. Torej ne moremo govoriti le o kulturi spominov na mrtve ali o kultu prednikov, temveč tudi o manifestiranju vseh živih, o gledališču živih, saj so vsa pokopališča predvsem tudi odslilkava vrednot in norm sočasnih živih generacij.

Prav zato sem na številnih terenskih vajah in ekskurzijah študente pogosto odpeljal na krajevna pokopališča. To je tako rekoč redna sestavina tudi mojega terenskega dela ali vsebina, ki je ne izpustim med strokovnimi ali turističnimi potovanji po svetu. Pokopališča so namreč odlični viri in odslikave tako kulturne dediščine kot tudi sodobnih življenj lokalnega prebivalstva. Torej so najboljši reprezentanti lokalnih in regionalnih kultur, oblik verskih zavesti, pokazatelji razumevanja in odnosov do smrti in še česa.

Od vabovcev do medijskih osmrtnic

Danes za pogrebe poskrbijo pogrebna podjetja. Pokojniki torej ne odhajajo več iz naših družinskih in lokalnih skupnosti, ampak v okvirih postavljenih

protokolov in »tehnologij«. K temu sodi tudi obveščanje o smrti, kar je danes domena medijev in ne več posebnih vabovcev, ki so z osebnim vabljenjem obiskovali prebivalce in jih vabili k pogrebu. Močno so se spremenila tudi sama pogrebna obredja, naj bodo civilna ali cerkvena. Na tem področju sta prevladali tehnologija z najrazličnejšimi, celo stalnimi (profesionalnimi) govorniki, pa glasbene kulise, od petja do trobente, ki jo je v naše kulturno okolje zanesel ameriški film »Tišina«.

Ob prevzemanju globalnih vsebin v pogrebnih obredjih se velja zamisliti in si priklicati argumente, ki so vodili tudi načrtovalce današnjih mednarodno znamenitih ljubljanskih Plečnikovih Žal: »Nova uprava je takoj uvidela nujnost te zadeve, odrekla se je kopiranju vzorov iz inozemstva in naprosila prof. arh. J. Plečnika, naj bi on izdelal primeren načrt. Novi, samostojno zasnovani načrt ... je člane nove uprave popolnoma osvojil ... S ponosnimi čustvi nevsakdanjega uspeha je mestna občina

»Novi, samostojno zasnovani načrt je člane nove uprave popolnoma osvojil. S ponosnimi čustvi nevsakdanjega uspeha je mestna občina spomladi 1940 izročila novo ustanovo njenemu namenu z imenom Žale.«

spomladi 1940 izročila novo ustanovo njenemu namenu z imenom Žale.«⁽²⁾

Pokopališče kot »zdravstvena naprava«

V zgodnjih obdobjih krščanstva so bila pokopališča zunaj naselij, čemur so verjetno botrovali higienski vzroki. Šele po pokristjanjenju in v srednjem veku so se pokopališča približala naseljem, v samostanih pa so prvi začeli pokopavati mrtve menihe za samostanskimi zidovi. V cerkvah so dobili mesto za pokop predstavniki posvetnih in cerkvenih oblastnikov.

Verjetno je šele bolj pietetni odnos do mrtvih povzročil spremembe zasnov in vsebin pokopališč, ki so se začela seliti iz mest, pozneje tudi iz vasi, na njihova obrobja. Od 19. stoletja lahko govorimo o urejenih grobovih, torej o gredicah z nagrobniki iz trajnejših gradiv (kamen, kovina) in sistematično urejenostjo. Pred tem so bila pokopališča zarasla s travo, posamezni grobovi pa označeni z lesenimi križi, ki so z meseci in leti zgnili. Med pričevanji o stanju na pokopališčih je tudi opažanje Frana Levstika, ki je v znamenitem besedilu »Popotovanje iz Litije do Čateža« (1858) opisal za njegove čase neverjetno

urejeno pokopališče na Libergji: »... Še kmalu nisem videl na kmetih tako čednih grobov. Skoraj vsaka gomila je otrebljena in posajena z okroglimi kamenci, kakor imajo navado v mestih. Ne vem, je li cerkovnik tako domiseln, ali imajo ljudje toliko spoštovanja do mrtvih.«

Šele leta 1870 je izšel prvi zakon, ki je pokopališča opredelil kot »zdravstveno napravo, podrejeno občinskemu nadzoru«. Spreminjali so se tudi sami načini pokopavanja umrlih. Trupla so stoletja pokopavali zavita v platno, krste pa so se začele uveljavljati razmeroma pozno, in sicer šele v 18. stoletju.

Pogreb je bil in še vedno je svojevrsten obred, ki razkriva odnose do smrti. Predstavlja enega od treh pomembnih mejnikov v človeškem življenju, poleg rojstva (s krstom) in poroke. Pri tem je zanimivo, da je pri vseh treh vedno prisotna javnost, prav tako so pri vseh treh opazne razlike glede družbene pripadnosti in položaja kot tudi »organizatorjev«.

OPOMBE:

- 1: Pet let dela za Ljubljano, Ljubljana 1940, s. 21.
- 2: Op. št. 1, s. 193.

Drugi utrinki iz zgodovine podjetja

Območje kostanjevega drevoreda danes (2007)

Foto: arhiv Žale

Foto: arhiv Žale

Na območju centralnega pokopališča Žal, natančneje drevoreda divjega kostanja, ki vodi proti cerkvi, se je pred najemom površin okoli leta 1906 nahajal obsežen nasad hmelja. Od tod ime ulice Med hmeljniki, kjer se nahajajo Plečnikove Žale.

Z razširitvijo ljubljanskega tramvajskega prometa so leta **1937** tudi Žale (tedaj še Sv. Križ) dobile **svojo tramvajsko progo**. Ta je na relaciji Sv. Križ–Ajdovščina–Moste delovala vse do leta 1958, ko so jo kot zadnjo in najdlje obratujočo tramvajsko progo v Ljubljani dokončno ukinili.

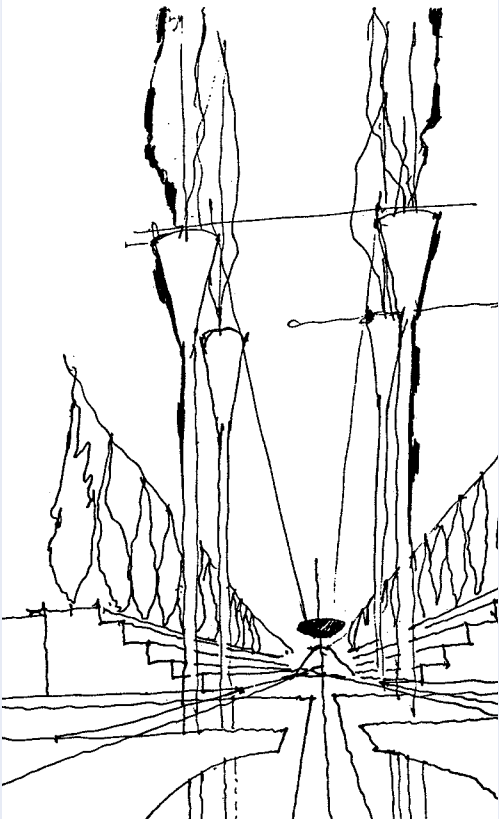
Med narodnoosvobodilnim bojem v času druge svetovne vojne so tudi na pogrebem zavodu osnovali **odbor Osvobodilne fronte**. Naloga aktivistov v okviru protiokupatorskega delovanja je bila razkrivanje zločinov nad slovenskim prebivalstvom. Dokumentirali so žrtve, poleg pa opravljali dela skladiščenja in razvažanja protiokupatorskega

Žara, vir: SI ZAL LJU 630,
Komunalno podjetje Žale
Ljubljana, t.e. 152, a.e. 804,
Propagandno gradivo - fotografije

Načrtovani južni, mestni vhod v
pokopališče in v osrednjo alejo,
sedanjo Tomačevsko. Arhiv
Atelje Marko Mušič.

propagandnega materiala. Gradivo so skrivali po kapelicah in v hladilnici, v časih velike nevarnosti tudi v krstah pokojnikov, ki so veljale za najvarnejše skrivališče.

Prva žarna pokopa na Žalah sta se zgodila leta **1968**. Na centralnem pokopališču so bili tega leta uvedeni **žarni grobovi**.

Leta **1968** je bila na centralnem pokopališču uvedena tudi **stalna čuvajska služba**, na upravi podjetja pa je zaživela **nočna dežurna služba**.

Leta **1975** je bil tudi sprejet **odlok** o spremembi pokopališkega reda, ki **prepoveduje shranjevanje žar doma**.

Mestna konferenca je leta **1975** imenovala **iniciativni odbor za ustanovitev društva privržencev upepeljevanja**, skupščina mesta pa je imenovala **iniciativni odbor za gradnjo upepeljevalnice**. Kmalu za tem je imenovala še gradbeni odbor, ki je izdal sklep, da Komunalno podjetje Ljubljana postane investitor novih objektov. Vse večje zahteve po žarnih pokopih in lastni podjetniški cilji so naposled le pripeljali do izgradnje upepeljevalnice, kar predstavlja veliko prelomnico v zgodovini Žal. V njo so bili tako ali drugače vpeti tudi delavci sami, ki so kar 20 odstotkov svojih plač namenili njeni izgradnji. Sodelavke so se v ta namen celo odpovedale nagradi ob 8. marcu in jo v celoti namenile projektu. Leta 1980 je bilo ustanovljeno Društvo prijateljev upepeljevanja, a ni dolgo delovalo.

Arhitekt **Marko Mušič** je ob 100-letnici podjetja posebej za knjigo podrobno opisal svoj navdih in filozofijo, iz katerih so zrastle Nove Žale:

»V hrupu in vrvežu vsakdanjega življenja prestolnice mora postati prostor, namenjen pokojnim, tiha, spokojna oaza. Sanjska pokrajina pietete, razmisleka, spominov in simbolov. Pokrajina, v kateri se sone in utesnitve realnega sveta razprejo, razkrenejo poglobljeni duhovnosti ter brezmejnosti misli in čustvovanja.

Takrat, ob izbranem natečajnem projektu, sem zapisal: Bistvo našega odnosa do mrtvih je lahko le v nas samih. Tega se vsakdo zaveda v spokojnosti zadnje poti in pokopa. Osredotoča se na svojo bolečino. Lajša jo sočutje drugih, začuti pa tudi sočutje neživega in naravnega okolja. Zato se na obrednih poteh srečata minljivo telo in vekovita arhitektura. Vsi pokončni poudarki stebrov, portalov, piramid in dreves simbolizirajo živo in vitalno, vsi horizontalni motivi pa opominjajo na polaganje v zemljo in večni počitek v njej.

Seveda je sakralna arhitektura v vseh zgodovinskih obdobjih vrhunec ustvarjalnosti, s tem pa tudi nepresežen izziv za arhitekta. A vendar so spominske naloge, ki so vedno povezane tudi z najširšim in najglobljim pojmom sakralnosti, še izziv več. Prav smrt je od nekdanj glavna téma tako človeškega, resničnega kot domišljjskega sveta, ki se med seboj neločljivo prepletata. Grobovi in njihova materializacija so spomenik vsakemu umrlemu posebej. Vsak delček prostora ima svojo simboliko in obredno funkcijo. Pokopališče kot celota, ki daje vsem pokojnim enako mero pietete in spoštljivosti, je zato še toliko bolj občutljiva, delikatna naloga arhitekta. Še posebej zato, ker je mesto mrtvih v srcu prestolnice namenjeno predvsem živim. Tistim, ki na zadnji poti spremljajo in obiskujejo svoje drage, a tudi vsem drugim, ki v spokojni tišini in lepoti parkovnega predela najdejo svoj mir ter sprostijo in napojijo duha.

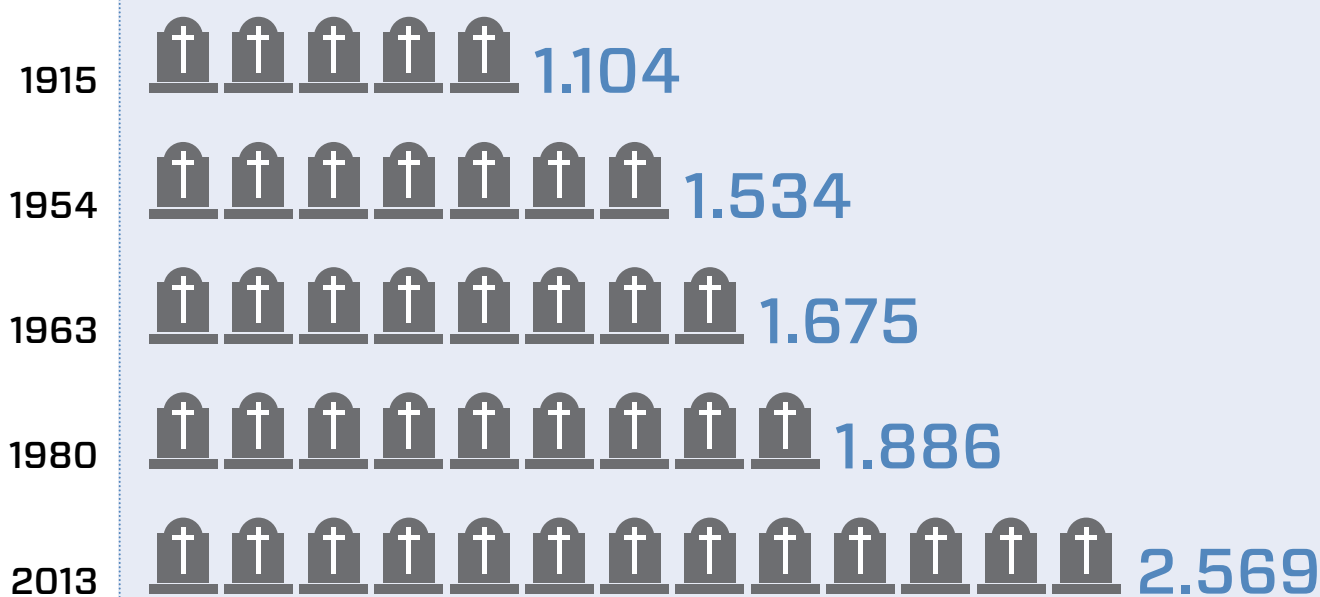
Ob cerkvah in svetiščih, ki jih načrtujem in gradim, so prav zaradi izjemnosti pietete in spoštljivosti, duhovnosti ter v lepoto prelite ljubezni do bližnjih Žale še večji in še bolj zavezujoči izziv. Govorica izbranih oblik in svetih prostorov večnega počitka sporoča tisto najgloblje, kar ostaja očem nevidno. Saj smisel etike in estetike, kot nas je spomnil veliki mislec Ludwig Wittgenstein, razkriva neizrekljivo. To pa je zaveza, ki od davnine zdaleč presega vse druge naloge, prizadevanja in poslanstva arhitekta.«

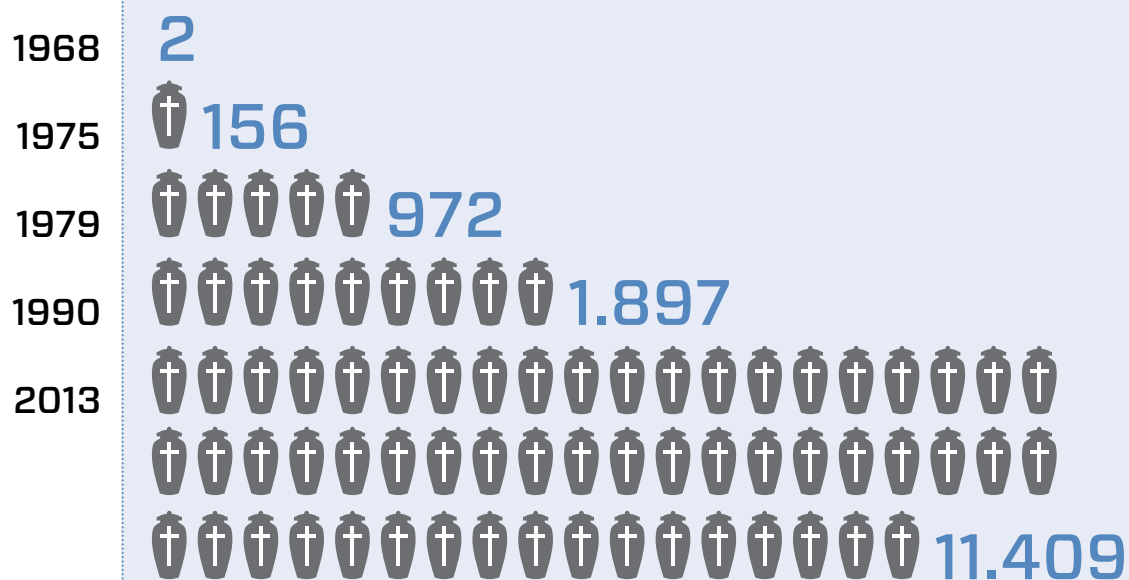
Rast podjetja Žale v številkah

- V letu ustanovitve (1. avgusta do konca 1914) je Mestni pogrebni zavod opravil (le) **198 pogrebov**.
- V prvih 50 letih svojega obstoja (natančneje od 1906 do 31. avgusta 1954) je bilo na centralnem pokopališču pokopanih skupno **72.449 pokojnikov** v **25.817 grobovih**.

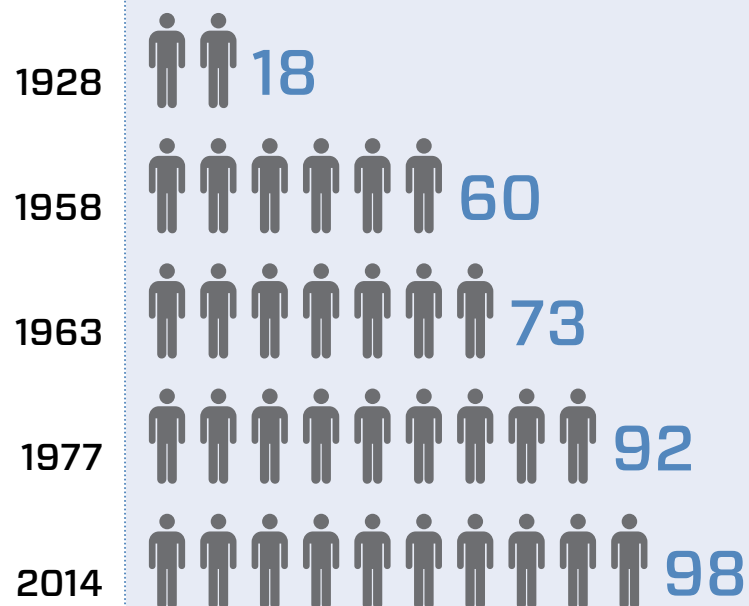
Število
vseh
opravljenih
pogrebov

Število
upepelitev

Povprečno
število
zaposlenih

Zanimivi
presežki

Največ pogrebov na leto:

2.569 (2013)

Največ pogrebov na mesec:

276 (marec 2013)

Največ pogrebov na teden:

68 v 5 dneh ali skoraj **14** na dan (6.-10. januar 2014)

Največ pogrebov na dan:

22 (26. aprila 2013)

SKOZI OTROŠKE OČI

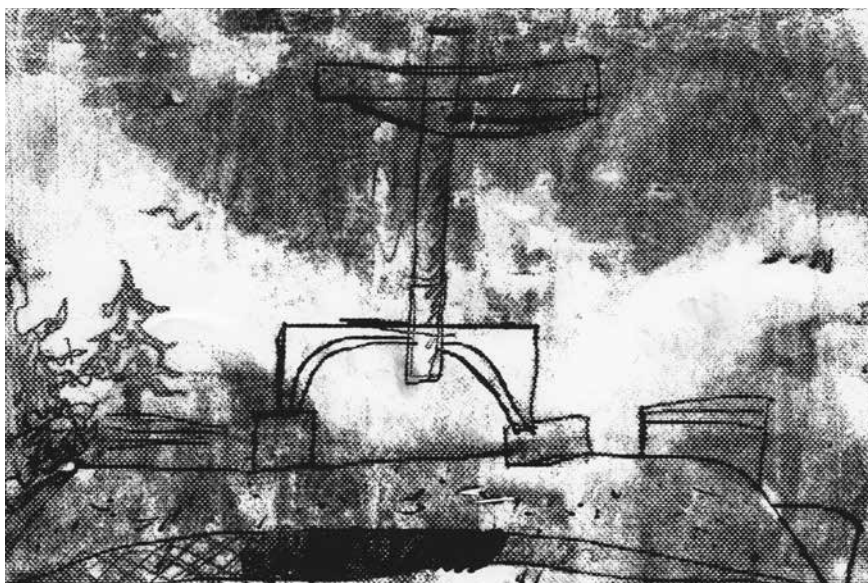
*Skozi otroške oči svet veličasten je,
skozi njihov pogled domišljija na dan privre,
otroške oči vidijo barve, ptičke, zelenje,
njihov topel pogled izžareva življenje.*

Romana Pahor

*P*ogled skozi otroške oči – te v Žalah ne vidijo smrti, ampak barve, ptičke, zelenje. Vidijo ŽIVLJENJE.

Leta 2012 je ob dnevih dediščine evropskih pokopališč podjetje Žale, z namenom prikazati Žale skozi otroške oči, k sodelovanju povabilo Osnovno šolo Toneta Čufarja in Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana (ZNGL). Šolarji različnih razredov osnovne šole so z usmeritvijo »narišite tisto, kar vidite na pokopališču lepega«, ustvarili podobe, ki krasijo tudi to knjigo. V istem letu je bila pred Kostnico žrtev 1. svetovne vojne otvoritev njihove razstave, risbe so nato mesec dni bile na ogled tudi na razstavi v Mestnem muzeju Ljubljana.

Bela vrata v molk

*Moj molk je večer,
večno tih in slep.
V molku biva
davna sled boga.
Molk.*

Marij Čuk

**Dr. Manca Košir,
novinarka, publicistka
in javna intelektualka**

Obžujem pokopališča. Plečnikove Žale so eno najlepših na svetu. Kamorkoli potujem, naj bodo to slovenske vasi in vasičke, ali mehiška prostranstva, naj hodim po pokopališčih domačih mest ali tujih velemest, se grejem pod vročim egiptovskim soncem ali stiskam vase v angleškem mrazu, kjer le morem, grem na pokopališče. Na pokopališčih sem v molku doma. Na njih najgloblje občutim svojo resničnost. Osebno minljivost in minljivost sveta. Kot pravi sufijska modrost: »Tvoje je samo tisto, česar ne moreš izgubiti v brodolomu.«

Vsako človeško bitje hrepeni po presežnem, pa naj veruje v boga ali ne. Ker je v slehernem, ugotavljajo znanstveniki, genski zapis večnega. Svetega.

Zato je človek obredno bitje. Obredi se skozi tisočletja spreminjajo, od kulture do kulture so drugačni, a eden je, ki je našega predhodnika vzpostavil kot človeško bitje. Eden je na začetku in je na koncu, odvisno, iz katerega kulturnega kota gledamo. Obred pokopavanja.

Vrata so simbol, ki je temeljnega pomena za naše rojstvo in smrt. So kulture na vzhodu, kjer ljudje ob rojstvu otroka vijejo roke in jokajo, saj verjamejo, da je otrokova duša odšla od tam, kjer je doma. Skozi vrata je v bolečinah prišla na ta svet in bilo ji je težko. Zato se toliko bolj veselijo smrti. Pojejo in plešejo, oblečeni v belo, kajti duša se je osvobodila

telesa in zdaj gre skozi ista vrata nazaj tja, od koder je prišla. Prihaja domov.

Vsako odhajanje je prihajanje in sleherno prihajanje je odhajanje.

Ista so vrata za tja in nazaj, za sem in tja. Jožef Plečnik kot eden največjih umetnikov z občutkom za obredje in prefinjeno zaznavo svetega v simbolih, je odprl prostor svetosti na Žalah z belimi vrati, lepimi vrati belimi. Ker odhajamo proti Luči, ker po tem bivamo v Svetlobi. Skozi bela vrata gremo v molk. V največjo Skrivnost neznanega sveta, povabljeni v večnost brez časa in prostora.

Žale so kot bela golobica miru na krožnici mesta Ljubljana, zato brez strahu potujmo proti belim vratom in s spoštovanjem prihajajmo po mir za njimi, če čas za naš odhod še ni dopolnjen.

V tem sodobnem, drvečem in hrumečem poplitvenem času in v prostoru blagovne potrošniške kulture je malo svetih prostorov. Na kateri pašnik naj gre duša po mir, da se bo napasla tišine? Kje naj dobi dovoljenje za molk, ne da bi vpilo vanjo z vseh koncev in krajev?

Pokopališča so tak prostor. Tu »v molku biva daljna sled boga«. Prozorne tipalke svetega razprostirajo naročja za utrujena telesa. Za od hitenja in skrbi

in nemira in strahu težke glave. Za oči, uročene z medijskimi podobami. Za duše, lačne presežnosti.

Ko hodim po pokopaliških travah in potkah, lahko občudujem skromnost preprostega križa z imenom in priimkom sredi travne gomile, ali prebiram z zlatimi črkami vklesana imena velikih rodbin na mogočnih grobnicah. Se smehljam, ker vem, da ni razlike za tistega, ki je že odšel tja. Zato lahko svobodno diham preprostost in radost bivanja. Ni mi treba imeti, imeti, imeti, lahko samo sem. Diham. In bivam.

Kadar sta moja otroka kam potovala, imela maturo ali težke izpite, se poročila, rodila ... Sem šla na Žale. Hodila čisto počasi in se ustavila na mojem najljubšem koncu: pri grobovih slovenskih modernistov Ivana Cankarja, Otona Župančiča, Dragotina Ketteja in Josipa Murna. Moj pokojni oče jih je redno obiskoval. Na Žalah in na straneh Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev, ki jih je prebral večkrat. Ko je bil živ, sem mu želela, da bi bil tudi po smrti v njihovi bližini, da bom lahko prišla k njemu na obisk in hkrati pozdravila še Ivana, Otona, Dragotina in Josipa ... Moj oče, ki ga grem torej obiskat, kadar se česa posebej veselim ali kadar otrokom in vnukom srečo želim, zdaj leži nasproti svojih literarnih in narodnih junakov. Pred njim se je v njihovo bližino ulegel drugi dedek moje hčere, pisatelj Vitomil Zupan, ki ga je Ivan Cankar nekoč držal v naročju ...

Take bližine se lahko zgodijo le na pokopališčih. Zato so Plečnikove Žale zame srečen kraj. Kot vemo: sreča prihaja od srečati koga. In na Žalah srečujem iz leta v leto vse več ljubih mi ljudi ...

Plečnik je ustvaril čaroben prostor za srečo srečevanj. Za občutje svetega. Brez njegove potešitve je duša osamljena in žile prazne smiselnega bivanja. Ob stoti obletnici Žal se

njemu in vsem, ki skrbijo za ta sveti prostor, globoko zahvaljujem. Hvaležnost za omogočanje tišine znotraj in zunaj izrekam z besedami Toneta Pavčka:

*Treba je mnogo tišine, tišine
zunaj in znotraj nas,
da bi slišali glas,
tihi, plahi, pojemajoči glas
golobov,
mravelj,
ljudi,
src
in njih veličine
sredi krivic in vojska,
sredi vsega tega,
kar ni
kruh,
ljubezen
in ne dobrot.*

*Tišine, tišine. Srca samo
naj merijo čas,
kažejo pota.*

Tone Pavček

Novim 100 naproti

V minulih 100 letih smo postali močno podjetje, ki z izvajanjem pogrebne in pokopališke dejavnosti vseskozi deluje v javnem interesu. Prav na tej častitljivi časovni prelomnici pa smo se znašli pred izzivom preprečitve ponovne liberalizacije pogrebne dejavnosti.

Ne le, da bi interese občanov na ta način ponovno izrinil interes zasebnega kapitala in da bi država tako dovolila, da se vrata priložnosti za korupcijo ter bogatenje posameznikov na račun širših množic in stiske ljudi le še bolj odprejo – dejstvo je, da je pogrebna dejavnost v procesu izvajanja nerazdružljivo prepletena s pokopališko. Dejansko gre za eno samo dejavnost, ki je zaradi pietetnih, zdravstvenih in sanitarno-higienskih razlogov ni moč zagotavljati na prostem trgu. Pri zagotavljanju pogrebne dejavnosti ne gre za klasično ponudbo in povpraševanje, saj se svojci pokojnega s storitvijo v življenju srečujejo redko in so jo prisiljeni naročiti v zelo kratkem času,

ko so hkrati v težkem čustvenem položaju. Situacija onemogoča, da bi sami opravili raziskavo trga ter primerjali cene in storitve različnih ponudnikov. Zaupati morajo občinskemu ponudniku te storitve.

Zato lahko le gospodarska javna služba vsakemu umrlemu zagotovi dostojen pogreb, ustrezno spoštovanje tako do umrlih kot njihovih svojcev ter storitev po najnižjih možnih cenah, saj je pridobivanje dobička javne službe podrejeno zadovoljevanju javnih potreb. Srčno upamo, da bomo izziv uspešno rešili – v prid javnemu interesu – ter da bo pogrebna dejavnost organizirana tako kot do sedaj še vsaj nadaljnjih 100 let.

Mag. Robert Martinčič,
direktor družbe

KAZALO

PREDGOVOR

Mag. Robert Martinčič	3
Zoran Janković	7

BOLJ ŽIVE KOT KDAJKOLI PREJ

100 let pionirstva	10
Veliki trije arhitekture pokopališča Žale	14
Žale, d. o. o. leta 2014 v sliki	18

PRVIH 100 LET .....

31

MORDA NISTE VEDELI

Dr. Damjan Ovsec: Pogrebi Ljubljancanov nekoč	132
Uniforme osebja podjetja Žale, d. o. o.: ustvarjene v sodelovanju z vrhunskimi mojstri	133
Več kot 2.000	134
Prof. dr. Janez Bogataj: Žale – kulturna dediščina in sodobnost	136
Drugi utrinki iz zgodovine podjetja	140
Rast podjetja Žale v številkah	142
Skozi otroške oči	144

BELA VRATA V MOLK

Dr. Manca Košir	146
-----------------------	-----

NOVIM 100 NAPROTI

Mag. Robert Martinčič	148
-----------------------------	-----

Žale

100
LET ŽIVLJENJA
PODJETJA

Izdajatelj in založnik:

Žale Javno podjetje, d. o. o.
Med hmeljniki 2
1000 Ljubljana
www.zale.si

Za Žale, d. o. o.:

Mag. Robert Martinčič

Uredništvo:

Žale, d. o. o.: mag. Robert Martinčič
Mediade d. o. o.: Maruša Bertonec, Matjaž Kljajič, mag. Edita Krajnovič
Khaos Kreativna s. p.: Romana Pahor

Oblikovna zasnova:

Mediade d. o. o.
Tadej Trkman, Fotem s. p.

Prelom:

Tadej Trkman, Fotem s. p.

Oblikovanje naslovnice in mednaslovnice:

Studio Kosovelj, Zvonko Kosovelj s. p.

Fotografije:

Sunčan Stone, Stane Jeršič, Uroš Potočnik, Tomaž Ovčak, Janko Badovinac, Mihael Grmek, Dunja Wedam, Jože Suhadolnik, Dragan Arrigler, Ivo Hranjec, Žiga Intihar, osebni arhivi in arhivi navedenih organizacij

Lektura:

Ivan Cepanec s. p.

Tisk:

Tiskarna knjigoveznica Radovljica

Viri:

Stane Čož: Kronika Komunalnega podjetja Ljubljana (Borec, 1983)
Milena Piškur: Ljubljanske Žale – vodnik po pokopališču (Družina, 2004)
Letna poročila, arhiv in spletna stran podjetja Žale, d. o. o.

K nastanku te knjige so prispevali in se jim za dragocene prispevke, informacije ter slikovna gradiva zahvaljujemo:

Marko Mušič, Peter Kerševan, Milena Piškur, dr. Manca Košir, prof. dr. Janez Bogataj, dr. Damjan Ovsec, Alan Hranitelj, Lea Pisani, Janko Kalan, Nives Zore, Mateja Jordovič Potočnik, Mestna Občina Ljubljana, Arhitekturni muzej Ljubljana, Komunalno podjetje Ljubljana, MGML Mestni muzej Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana, Turizem Ljubljana

Ljubljana, 2014

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

658.115(497.4Ljubljana):718"1914/2014"

ŽALE Javno podjetje (Ljubljana)

Žale : 100 let življenja podjetja / [uredništvo Robert
Martinčič ... [et al.] ; fotografije Sunčan Stone ... et al.].
- Ljubljana : Javno podjetje Žale, 2014

ISBN 978-961-281-505-9

1. Gl. stv. nasl. 2. Martinčič, Robert

275010560

Zale

100

LET ŽIVLJENJA
PODJETJA

ŽALE

Žale, d.o.o.
Med hmeljniki 2
1000 Ljubljana
www.zale.si